
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
D
2
33

CORNELIUS NEPOS.

CORNELIUS NEPOS

CORNELIUS NEPOS,

De Vita excellentium Imperatorum.

Ex recognitione

STEPH. AND. PHILIPPE.

LUTETIÆ PARISIORUM,

Sumptibus MICH. STEPH. DAVID.

M. DCC. XLV.

in italiano
tradotto da Azzocchi Tomaso, in
Roma 1831, per Bernardino Giuseppe

DIONYSIUS LAMBINUS

Monſtrolienſis, Græcarum Litterarum Lutetiæ Doctor Regius,

ERRICO VALESIO, *Andium Duci, Regis Chriſtianiſſimi Caroli noni Fratri, liberaliſſimo, & maximi animi Principi*,

P. S. D.

UM ſemper antea bonarum litterarum ſtudium mihi ad innumerabiles animi moleſtias, quas fert vita, leniendas, & moderatè ferendas, tranquillumque animi ſtatum comparandum, magno adju-

mento fuiſſe expertus ſim, *ERRICE VALESI*, Princeps clariſſime, & generoſiſſime; tum ſuperioris anni tumultu civili, penè dicam, ſalutem attuliſſe cognovi. Nam cùm Galliam, communem omnium noſtrûm parentem, bello domeſtico ardere, multoſque ad hoc incendium amplificandum undique convolare, paucos ad reſtinguendum accurrere viderem, incredibilique animi dolore ex calamitate Reipublicæ afficerer: quibus in rebus illo tam atroci, & turbulento tempore acquieſcerem, aut unde potiſſimùm tanto mærori vel remedium, vel allevamentum quærerem, præter libros & litteras, reperire non potui.

Quamvis enim illius belli civilis ſecundi initium in id tempus inciderit, quo tempore docendi munus mihi, ceteriſque collegis meis, Doctoribus Regiis, poſt intermiſſiones uſitatas, & more majorum conceſſas, repetendum erat; neque me à meo neceſſario docendi munere tanta Reipublicæ perturbatio, civitatiſque trepidatio abduxerit, cùm præſertim viderem, omnes bona-

rum artium magiſtros ac Doctores in hujus ſcholæ univerſæ gymnaſiis ſuas docendi partes diligenter agere : non tamen hæc mea quotidiani muneris functio ita me tenere poterat occupatum , ut à præſentium malorum , quæ quotidie ante oculos verſabantur , cogitatione animum avocare poſſet.

Porrò autem ut vel miles caſtra ſequerer , vel armatus in urbe volitarem , homo rei militaris imperitus , & ad bellum ineptus naturâ , ſemperque in litteris uſque à puero verſatus , & , quod caput eſt , corpore imbecillo , & ætate jam ingraveſcente , animum inducere non poteram : Et verò ſi hoc facerem , æquè me ridiculum hominibus futurum exiſtimabam , atque ſi bos piger venari, aut in ſtadio currere conaretur : ceteroquin ad patriam , & Religionem Chriſtianam antiquam , & καθολικὴν , nobiſque à majoribus per manus traditam , retinendam , ac defendendam , animo & voluntate promptus ac paratus. Itaque , quod ipſe per me efficere atque exſequi nequibam , id per aliam perſonam , communi omnium bonorum

civium incommodo, periculoque excitatus, & communi dolore commotus, ſubrogato meæ operæ, meique laboris vicario, homine tractandorum armorum non imperito, libenter, & diligenter obibam: qui pro me & noctu ſtatis diebus excubabat, & interdiu ad certam urbis portam in præſidio ſtabat. Quod ab illo uſque tempore ad hodiernum diem fieri deſitum non eſt, propterea ſcilicet quòd res ne pace quidem conſtitutâ, ut pote parum certâ & firmâ, ſatis tranquillatæ fuerunt.

Sedulitatem autem eorum qui, vel corporis robore pollentes, vel ætatis maturitate florentes, vel in laboribus militaribus exercitati, pro patria, pro aris & focis, pro Reipublicæ ſtatu, pro regni incolumitate, pro Religione denique arma capiebant, ſeque ipſi in diſcrimen capitis offerebant, non ſolùm laudabam, verùm etiam æmulari cupiebam. Imperatam ac deſcriptam in capita, aut in oſtia ad belli ſumptus tolerandos pecuniam, pro facultatum mearum tenuitate conferebam; ceteraque munera & onera civilia mihi com-

muniter cum aliis civibus à Præfectis urbanis imposita, æquo animo subibam, ac sustinebam.

Cùm igitur patriæ in pessimum locum certorum hominum culpâ adductæ, neque consilio, neque lacertis, neque facultatibus rei familiaris magnopere opitulari possem: consilio, quia, cùm privatus sim, in consilium publicum non adhibeor: lacertis, quia ætas, & imbecillitas corporis, & invaletudo ab hoc munere fungendo me vindicant: facultatibus, quia res mea familiaris ejusmodi est, ut, quantulumcumque de ea detrahatur, ac decedat, id mihi quidem & meis valde incommodum sit futurum; fiscum autem non multò pleniorem sit facturum: cùmque non solùm ex præsenti, verùm etiam ex impendente toti Galliæ calamitate, & vastitate, majorem animo, quàm ut eam ferre possem, molestiam caperem: unum solatium, unumque adeo perfugium nactus sum, quo uterer, Musas & litteras.

Quæ cùm latè pateant, cùmque

non unius generis ſint: [nam partim Philoſophorum diſputationibus, partim Poëtarum carminibus, iiſque multùm inter ſe diſſimilibus, partim oratorum dictionibus atque actionibus, partim Hiſtoricorum narrationibus continentur:] Oratores & Poëtas, ut parum ad eam rem, quam quærebam, utiles, in præſens tempus ſepoſui. Philoſophi & Hiſtorici reſtabant, quorum lectio mihi maximè animi moleſtias abſtergere poſſe videretur. Ex his igitur duobus ſcriptorum generibus cùm viderem, Philoſophos res præclaras illas quidem, & vehementer ad uſus vitæ quotidianæ, animique tranquillitatem utiles, litteris mandaſſe; ſed vel non omnibus faciles, vel non omnibus probabiles, nimiſque ferè ab hominum ſenſibus, & vulgi opinionibus remotas; magis denique ad cognitionem, mentiſque agitationem, quam ad actionem accommodatas; Hiſtoricos ſumpſi, ac delegi, quibus illo quidem tempore me totum traderem: idque eo magis quòd volebam totam hanc lectionem quam inſtitueram, ac ſuſceperam, non mihi ſolùm ſed etiam om-

nibus hominibus, qui bonis artibus eruditi, & litteris politi ſunt, fructum aliquem ferre.

Cùm itaque hoc conſilium cepiſſem, ut meæ vigiliæ multis prodeſſent, Hiſtoricoſque omnes Græcos ac Latinos, aut, ne mentiar, probatiſſimos ac nobiliſſimos, maximèque ad eam rem, quam meditabar & moliebar, neceſſarios, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Polybium, Plutarchum, Diodorum Siculum, Appianum, Salluſtium, T. Livium, Cornelium Tacitum, & nonnullos alios ſimiles, accuratè perlegiſſem; exiſtimavi, me, ſi, quæ ab illis de excellentibus & præſtantibus Græciæ, & Italiæ, & Aſiæ imperatoribus, multis verbis expoſita ſunt, ea ad Æmilium Probum, ſeu Cornelium Nepotem (non enim ſatis conſtat, quis ſit harum vitarum ſcriptor) illuſtrandum, quibus in locis brevior, atque idcirco obſcurior eſſet, congeſſiſſem & contuliſſem.

Fuit porrò mihi, verè loquar, harum commentationum conſcriptio, &

confectio, operósa illa quidem & laboriosa, sed tamen dulcis & jucunda. Nam primùm aberrationem à molestiis, quam optabam & quærebam, hinc sum consecutus: deinde non parva voluptate afficiebar, cùm multorum sæculorum historiam jucundissimæ varietatis plenam, clariorum virorum aliorum optabiles, aliorum miserabiles exitus, magnorum Imperatorum res vel secundas, vel adversas, Rerumpublicarum commutationes, urbium oppugnationes & eversiones, potentium Regum fortunas prostratas atque afflictas, bellorum & externorum & domesticorum calamitates, populorum iracundias & insanias, cetera hujus generis innumerabilia cognoscebam & considerabam.

Postremò legentem me & scribentem, & singula suo loco disponentem ac dirigentem mirificè excitabant litteræ tuæ, sexdecim circiter abhinc menses ad me datæ, breves illæ quidem, sed tamen liberalitatis & singularis in litteratos & eruditos viros amoris plenæ: quibus, præterquàm quòd mihi

ſignificabas, libros Ariſtotelis de optima Reipublicæ adminiſtrandæ forma à me latinitate donatos, quos tuo nomini conſecraram, & ad te mittendos curaram, fuiſſe gratiſſimos atque acceptiſſimos; præterea adſcribebas, ſi te hoc modo ſtudiorum meorum participem facere perſeverarem, maximam abs te, pro eo, quanti me, meique ſimiles, faceres, & omni vitæ tempore facturus eſſes, gratiam initurum. Ad extremum hac clauſula utebare, judicii iſtius tui, quo mihi, ac noſtri ordinis hominibus plurimum tribueres, optimam ac promptiſſimam voluntatem faciendi meâ causâ quamcumque occaſionem nactus eſſes, ſi quid abs te poſtulandum eſſe exiſtimarem, comitem aſſiduam & perpetuam futuram.

Quem non, vel ignaviſſimum ac tardiſſimum, tam liberales & munificæ litteræ, & à tali tantoque Principe miſſæ ad ſcribendum incitarent? Quis non tantâ ſpe propoſitâ omnes corporis & animi labores perferret, omneſque ingenii vires contenderet, ut aliquid tanti Principis exſpectatione dignum

ederet? Sic igitur feci : hoc eſt maximam diligentiam adhibui , ſummoque ſtudio elaboravi , ut Æmilius Probus , ſive , ut alii volunt , *CORNELIUS NEPOS*, hac noſtra editione non ſolùm quàm emendatiſſimus , verùm etiam noſtris commentariis quàm ornatiſſimus , & quàm explicatiſſimus in publicum ſub tuo nomine prodiret.

Quanquam , ne quid diſſimulem ; majora paro. Cogito enim res veſtras geſtas , eas , inquam , quas tu , & frater tuus Carolus Rex Chriſtianiſſimus & auguſtiſſimus , & geſſiſtis jam , & geretis , litteris mandare , memoriæque ſempiternæ tradere , ſi modò vos operam meam non aſpernabimini , & ſi vita mihi ſuppetet. Quamvis enim veſtrorum in Rempublicam meritorum, veſtrarumque rerum bene fortiterque geſtarum aliam fortaſſe mercedem non deſideretis , quàm conſcientiam rectæ voluntatis , & teſtimonium bonorum qui hodie vivunt ; tamen laus poſteritatis , & gloria ſempiterna , quæ ſine litterarum monumentis conſtare non poteſt , non eſt pro nihilo putanda. Hanc

enim fortissimi, & omnibus virtutibus præstantes viri non contempserunt: neque id immeritò. Gloria enim, quæ laus est rectè factorum, magnorumque in Rempublicam meritorum, fructus est veræ virtutis honestissimus, unaque res est, quæ vitæ brevitatem posteritatis memoriâ consoletur, ut scripsit optimus auctor quodam loco. Nam præter illam immortalitatem, quam nos Religionis Christianæ sacris initiati, & divinis oraculis confisi, post hanc vitam, quæ corpore & spiritu continetur, cujusque curriculum brevibus à Natura terminis est circumscriptum, exspectamus, est & illa altera quæ in memoria vivorum est posita, quamque multorum sæculorum posteritas alet; quæ sine litterarum præsidio suum jus tueri non potest. Sed hac de re aliàs: nunc ad hoc quod agimus.

Hoc igitur multorum dierum multarumque noctium opus, *ERRICE* Princeps magnanime, cùm cuperem omnibus doctrinâ excultis hominibus mecum esse commune, sub tuo potissimùm illustrissimo & auspicatissimo

nomine in eorum manus pervenire volui, primùm ut tu, qui amore & ſtudio in litteras ac litteratos viros, *CAROLO* Regi Chriſtianiſſimo, fratri tuo, nihil concedis, primus utilitatem aliquam ex hoc meo labore, ſi qua omnino cæpi poteſt utilitas, perciperes: deinde ut omnes viri liberali doctrina ornati, qui noſtras in hunc ſcriptorem commentationes in manus ſument, ſi quid ſibi eas profuiſſe ſentient, hujus rei tibi potiùs, qui mihi tam acres ad ſcribendum ſtimulos admoveris, quàm mihi, gratiam habeant.

Noli autem exiſtimare, *ERRICE*, hujus libri lectionem nihil aut parum tibi profuturum. Quamvis enim tu jam vel ortu ipſo, & ſtirpe generis, ac ſeminis, vel ſpe, atque indole virtutis, his omnibus Imperatoribus antecellas: quia tamen tua ætas, (non enim dicam tua animi magnitudo) ab eis rerum geſtarum amplitudine, gloriâque ſuperatur, perſuaſum tibi eſſe debet, magno tibi adjumento fore ad gloriam bellicam, cujus tu ſtudio inflammatus es, ut par eſt adoleſcentem

tem tali loco natum, comparandam, si non solùm domestica, quibus abundas, majorum tuorum, eorumdemque Galliæ Regum, verùm etiam externa præstantissimorum, & clarissimorum Græciæ, & Italiæ, & Asiæ Ducum exempla, tibi ipse ad imitandum, seu pótiùs ad superandum proponas.

Quemadmodum enim Themistocles cùm assiduè in publico noctu ambularet, somnumque capere non posset, amicis caussam quærentibus respondebat, se Miltiadis tropæis è somno excitari; ita tu cùm ab Æmilio Probo, sive Cornelio Nepote commemorari audies non solùm communes horum omnium Imperatorum, quorum hic res gestas scripsit, sed etiam uniuscujusque proprias virtutes, ut Themistoclis sollertiam, & prudentiam, & celeres ingenii motus; Aristidis justitiam, atque abstinentiam; Cimonis liberalitatem & munificentiam; Thrasibuli fidem, constantiam, & animi magnitudinem; Agesilai religionem, & modestiam; Eumenis Cardiani vigilantiam, & patientiam; Phocionis bo-

nitatem, & in ſententia perſeverantiam; Timoleontis clementiam, & moderationem animi cum incredibili felicitate conjunctam, aliorumque præcipuas quaſdam & ſingulares virtutes: hæc, inquam, multaque generis ejuſdem cùm apud hunc ſcriptorem leges, igniculi iſti plurimarum, divinarumque virtutum tibi à Natura dati, quamvis quotidie per ſe emicantes, tamen his veluti fomentis magis ac magis in dies excitati, maximum ſument incrementum, clariſſimumque lumen in omnes terrarum oras longè latèque diffundent.

Neque verò eorum virtutes ſolùm, & fortia, laudabilioraque facinora, & res bene geſtas; verùm etiam vitia, & offenſiones, & peccata, & res malè geſtas cognoſcere juvabit. Quemadmodum enim virtutis pulchritudo, & honeſti ſpecies ſuâ ſponte adoleſcentes bene à Natura informatos ad ſe allicit; ita vitii deformitas, & turpitudinis ſpurcities alienat ac deterret. Nam quem honeſto loco natum, & liberaliter educatum, atque inſtitu-

tum adolescentem non Lysandri perfidia, & crudelitas; Pausaniæ superbia, & contumacia, & sceleratus in Patriam animus; Tissaphernis perjurium, & impietas; Alcibiadis morum inæqualitas, & ingenii mobilitas, & inconstantia, & luxuria, & intemperantia; Dionysii Tyranni Siculi prioris sævitia, & inhumanitas, & importunitas; posterioris libido, & incontinentia, & injustitia; C. Terentii Varronis arrogantia, ac temeritas; cetera denique propria quædam singulorum vitia, & flagitia non offendunt, atque à similibus factis revocant ac retrahunt?

Quamvis autem tu maximo negotio à fratre tuo *CAROLO* Rege nostro (cujus regnum Deus Optimus Maximus incolume servet!) præpositus, & in bello difficili, periculosoque gerendo occupatus, & iis, qui Religionem nobis à Majoribus traditam, atque usu receptam improbant, aliamque publicè profiteri, & colere sibi licere, exercitu comparato, & urbibus Galliæ occupatis postulant, obsistere

ac repugnare juſſus, vix ſatis vacui temporis habere videare, quod talium narrationum auditioni, nedum librorum lectioni impertias: non putavi tamen me munus intempeſtivum, aut à caſtris alienum, ad te miſſurum, ſi Æmilium Probum, ſive Cornelium Nepotem, commentationibus noſtris explanatum, atque illuſtratum ad te miſiſſem.

Nam ſi quod aliud ſcriptorum genus tibi donaſſem, ut Philoſophum aliquem, aut Poëtam: [quanquam præſtantes quidam Imperatores Philoſophos quondam, & Poëtas non ſolùm in provincias, verùm etiam in caſtra ſecum duxiſſe narrantur] verumtamen ſi tales Scriptores ad te miſiſſem, fortaſſe temporis & loci rationem non habuiſſe videri poſſem. Nunc autem cùm Hiſtoricum, & eum Hiſtoricum qui varia bella multis ante sæculis geſta, præliaque commiſſa refert, tibi bellum adminiſtranti, & in caſtris verſanti, donem; videri non debeo munus ἀπροσδιόνυσον, aut non ſatis opportunum, ad te perferendum curaviſſe.

Jam verò si qua tibi in commentariis nostris obscuriora videbuntur, (quanquam ne quid esset, operam dedimus: nihil enim Græcè scriptum à nobis relatum est, quod non continuò Latinè reddiderimus.) verumtamen si quid erit ejusmodi, ut id non facilè intelligere queas, quòd te penitus jam in litterarum studia ingressum, cùm magnos in eis progressus fecisses, tempora Reipublicæ ad rerum majorum curas, & magis necessarias cogitationes à libris quasi in medio cursu avocarunt; habes Jo. Paulum Selvam, Antistitem Ecclesiæ D. Flori, virum eruditissimum, & in omnibus liberalibus doctrinis diu multùmque versatum, olim doctorem tuum, qui tibi res obscuras declarabit, difficiles explanabit, impeditas expediet, atque explicabit.

Nam, ut fratri tuo Carolo, Regi nostro, ab ineunte ætate doctor contigit cùm singulari doctrinâ præditus, tum linguæ Græcæ cognitione omnibus, qui hodie vivunt, antecellens,

aut certè nemini ſecundus , Jacobus Amiotus , nunc magnus ejus Eleemoſynarius , & D. Cornelii Cœnobiarcha ; ita tu Selvam puer nactus es , virum cùm in primis doctum , tum prudentem , & ſollertem animorum , ingeniorumque Regiorum fingendorum artificem. Habes præterea Fr. Carnavaletum , Equitem auratum , cuſtodem quondam ac rectorem tuum , virum non ſolùm artibus omnibus militaribus , & virtutibus bellicis ornatum , verùm etiam optimis diſciplinis eruditum. Quare ſive per te leges , ita ingenio vales , ut nihil te in his commentariis fugere , aut fallere queat ; ſive domeſticorum tuorum , quos modò commemoravi , operâ uti voles , omnia tibi plana erunt , & expedita.

Unum reliquuum eſt , quod abs te petam , prius quàm finem faciam , ut memor promiſſi tui , litteratis , & bonarum artium ſtudioſis ſuffragari pergas , tibique perſuadeas , te beneficium , quod in eos conferes, bene collocaturum. Ii enim ſunt qui virtutes tuas ab oblivione vindicare , & eas ſuis eru-

ditis ſcriptis , ſine quibus illæ parum ab inerti , & otiosâ vitâ diſtarent , immortalitati commendare poſſunt. Quàm multos enim præter eos , quos vel Poëtæ , vel Hiſtorici ſempiternæ memoriæ conſecrarunt , multa fortiter fecisse , & optimè de Republica meritos eſſe exiſtimas , qui tamen nobis incogniti jacent ? Innumerabiles ſcilicet. Quid ita ? Quia nullum ſuarum rerum bene geſtarum nacti ſunt præconem , aut prædicatorem. Nam , ut verè Flaccus cecinit ,

Parum ſepultæ diſtat inertiæ
Celata virtus.

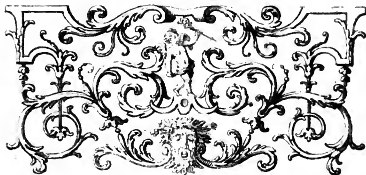
Quare , ut tuæ virtutes commemoratione poſteritatis ſempiternâ vivant ac vigeant , complectere , ſi me audis , *Errice* , Muſarum ſacerdotes , hoc eſt litteratos & doctos viros , quibus cùm res laudabiles , & prædicatione dignas præbueris , ac tradideris , hi viciſſim tibi earum rerum teſtimonium , & præconium ſuis immortalibus ſcriptis conſignatum reddent.

Neque hoc tibi veniat in mentem, Marti cum Musis nihil esse commune. Nam vel hoc eò valet ut intelligamus, Musis in ipso belli strepitu, & clamore nullum relinqui locum, non ut bellicæ virtutes Musarum ope nihil egeant: vel hoc esse falsum facilè demonstrare possum, cùm summi Imperatores alii Poëtarum carminibus monumentorum suorum aditus exornàrint, alii Martis manubias Musis consecrarint.

Vale, & rem bene gere.

Lutetiæ, a. d. XII. Kal. Decemb.
Anno à Salute hominum generi data,
M. D. LXVIII.

DE

DE
CORNELII NEPOTIS
VITA ET SCRIPTIS
EX
GERARDI JOANNIS VOSSII,
DE HISTORICIS LATINIS,
Lib. I. Cap. XIV.

ORNELIUS NEPOS, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit. Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti indè, tum demum, divulgare ea cœpisse opera,

quibus maximè inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio, lib. III. *cap.* XVIII. *Unde Catullo epigrammate primo, Italus; Ausonio autem, epist.* XXIV. *Gallus vocatur: Nempe quia Italia transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patriâ quicquam se habere comperti, negat Elias Vinetus, in Auson. Idyll.* VII. *At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Cosmographia optimi atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imò ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus, amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius, fecit, ac Illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita litterarum studio nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus.*

Historicus hic Ciceronis amicus familiaris *à Gellio vocatur, lib.* XV. *cap.* XXVIII. Chronica *scripsisse, testis est*

idem Gellius libro XXVII. *cap.* XXI. *In his pro triplici tempore*, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ (*de quibus ex Varrone*, *&* *aliis*, *libro de arte historica diximus*) *tres videtur scripsisse libros ; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sanè tres libros fecisse Nepotem*, *quibus omne ævum comprehenderit*, *liquidò testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solùm esse tractatum, indicio est illud Ausonii :* Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi. *Item ex eo*, *quod Tertullianus in Apologetico adversùs gentes* (*ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit*) *dicit*, *haud aliud Saturnum*, *quàm hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit*, *lib.* I. *cap.* XIII.

Reliquit præterea libros illustrium virorum, *quorum Gellius meminit*, *lib.* XI. *cap.* VIII. *& Servius in* I. *Æneid. Eorum librum* I. XV. *&* XVI. *citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Ceteris*

libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores: quo faciliùs, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Operis enim genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis:* Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro *VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Ac vel propter hoc opus historicis accenseri meretur Nepos, etsi paullò aliter senserit Desiderius in Ciceroniano suo, ubi de Æmilio, seu veriùs Nepote, sic scribit:* Candidus est laudator omnium, quorum vitam descripsit, ut encomiasten dicas veriùs, quàm historiographum. Nam *præter Imperatores seorsum exarasse etiam* librum de Regibus, *argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit:* Hi ferè fuere Græciæ gentis duces, qui memoriâ digni videantur, præter Reges. Namque eos attingere noluimus, quòd omnium res gestæ separatim sunt relatæ; neque tamen hi admodum sunt multi.

Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi à multis creduntur. Qui error indè provenit, quòd librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas, Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abundè arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minùs periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sanè Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quàm Nepotem, tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur, tum etiam, quòd ad Pomponium Atticum, (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit)

vitæ istæ scribantur : utcumque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur.

Accedit & altera ratio : Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompeius & Cæsar, plus poterant, quàm libera in Republica expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hîc reponere. Nec libris istis de Viris illustribus solùm persecutus est excellentes Imperatores : sed etiam commentationibus claros. *Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Ecclesiasticis : Ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de* Græcis Auctoribus, *tum de* Latinis. *De Græcis, colligo indè, quòd in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus Historicis, in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Ad hæc primum de vita Ci-*

ceronis librum Gellius citat lib. XV. *cap.* XXVIII. *Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imò verisimile est, indè esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis:* Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus. *Apertè indicat, eo nunc de Catone breviùs se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur.*

Et sanè in antiquissimo codice Oberti Gifanii ante vitam Attici legebantur hæc verba: Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Historicis. *Reliquit etiam* Exemplorum libros, *quos citant Gellius lib.* VII. *cap.* XVIII. *& Charisius lib.* I. Alia *quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex* epistola ejus ad Ciceronem *quædam Lactantius adfert lib.* III.

Instit. Divinar. cap. XV. *Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap.* LV. *Ammianus Marcellinus initio lib.* XXVI. *ac Priscianus lib.* VIII. *Imò & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat libro* II. *Saturnal. cap.* I. *Quòd si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longè iis colligendis priorum vicit industriam Andræas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib.* XV. *cap.* XXIX. *censet* libellum de viris illustribus, *qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haud Plinii: atque id veteribus codicibus adstrui posse asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec de ea re quicquam statuere ausus est. Imò aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo* XXVI. *Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti.*

Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quòd Ludovicus Vives lib. V. *de tradendis*

disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solùm ducibus scripsisse : id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV. *epist.* XXVIII. *quæ ad Severum scripta est, etiam* Daretem Phrygium à Nepote translatum *arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris* ἐπιγραφή. *Attamen & hîc aqua hæret Vineto, notis in Auson. Idyll.* VII. *Negat esse, qui certi aliquid de translatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce litteris judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum : nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem : sed recentiorem multò. Nepotem autem Cæsaris Augusti obiisse ævo, Plinius testatur, lib.* IX. *cap.* XXXIX. *& lib.* X. *cap.* XXIII. *Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse : qui & Jacobum Gualterium, cùm primùm tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eò usque ætatem prorogasse, nemo temerè dixerit, qui tanti eum in litteris nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.*

AUCTORUM ALIQUOT

TESTIMONIA ET JUDICIA, QUI *CORNELII NEPOTIS MEMINERUNT.*

EUSEBIUS IN CHRONICO.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. Cornelius Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.

POMPONIUS MELA IV. *Cap.* V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

PLINIUS Lib. III. *Cap.* XVIII. & *Lib.* IX. *Cap.* XXXIX. *Lib.* X. *Cap.* XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

CATULLUS VERONENSIS, AD NEPOTEM.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Aridâ modò pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum, quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Jupiter, & laboriosis!

AUSONIUS DREPANIO PACATO LATINO.

Cui dono lepidum novum libellum?
Veronensis ait Poëta quondam,
Inventoque dedit statim Nepoti.
At nos illepidum, rudem libellum
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni (trepidæ silete nugæ)
Nec doctum minùs, & magis benignum;
Quàm quem Gallia præbuit Catullo.

M. T. CICERO IN EPIST. AD ATTIC. Lib. XVI. Ep. V.

Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus

maximè γαυρια̃ legenda non putet ?

HIERONYMUS DE VITA SCRIPTOR. ECCLESIAST.

Scripserunt de vita illustrium Scriptorum apud Græcos, Hermippus Peripateticus, Antigonus, Carystius Satyrus doctus vir, & longè omnium doctissimus Aristoxenus Musicus: apud Latinos autem, Varro, Santra, Nepos, Hyginus, &, ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

AUSONIUS EPIST. XVI. AD PROBUM PRÆF.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens, atque etiam glorians, fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferatur.

A. GELLIUS Lib. XV. Cap. XXVIII.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ

non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè, amicus familiarisque fuit.

Ipse Nepos in vita Attici.

Non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem, domesticis (*Attici*) rebus interfuimus.

Tertullianus, Apologetico; *Cap.* x.

Saturnum, quantum litteræ docent; neque Diodorus Græcus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus Commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud, quàm hominem, promulgarunt.

Idem L. II. *ad nationes;* *Cap.* XII.

Minutius Felix octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia: & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

LACTANTIUS FIRMIANUS
Lib. I. *Cap.* XIII.

Qui vires ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

PLINIUS JUNIOR SEVERO
Epist. XXVIII. *Lib.* IV.

Herennius Severus, vir doctissimus, magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum Cornelii Nepotis, & Titi Cassii: petitque, si sint isthic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimùm injungo: primùm quia desideriis meis amicissimè obsequeris: deinde quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremò quòd patriam tuam, omnesque qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

IDEM *Lib.* V. *Epist.* III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ

aliquando etiam à malis; ſed honeſta manere, quæ ſæpiùs à bonis fiunt. Inter quos vel præcipuè numerandus eſt P. Virgilius, Cornelius Nepos, & priùs Ennius Acciuſque: non quidem hi Senatores; ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus.

ONUPHRIUS PANVINIUS, Catalogo Illuſtrium ſcriptorum Veronenſium; Lib. VI. *Antiquitatum*.

Conſtantiſſimo civitatis noſtræ teſtimonio *C. Cornelium Nepotem*, virum doctiſſimum, & antiquitatum omnium peritiſſimum, Veronenſem fuiſſe traditur. Cui in ſumma curia cum reliquis Veronenſibus illuſtribus etiam ſtatua poſita eſt ex publica auctoritate. Eum Plinius lib. III. cap. XLIX. Padi accolam vocat, & alibi ſæpiùs de eo mentionem facit. Ortus ſiquidem in vico Veronenſium Hoſtilia ad Padi ripas ſito, ut Tacitus auctor eſt lib. XIX. Hiſtoriæ Auguſtæ. Pius quoque Papa II. in Aſiæ deſcriptione eum Veronenſem apertè fuiſſe ſcribit. Ad hunc Catullus opus ſuum miſit, tamquam civem ſuum: *Quoi dono lepidum no-*

vum libellum, &c. Hic in Urbe, Ciceronis & Cæsaris tempore vixit, pervenitque usque ad Augusti principatum; scripsit disertissimè *Illustrium virorum vitas*. Quarum tantùm Pomponii Attici exstat; quæ ceterarum facilè specimen potest indicare. Ejus illustrium virorum libri XVI. citantur à Charisio Grammatico. Scripsit accuratissimè rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus est) quod à Solino citatur. De ejus subinde suprà scriptis versibus, meminit Catullus; circumferuntur periochæ sub ejus nomine excusæ, Daretis Phrygii, de bello Trojano, tum soluto sermone, tum carmine heroïco Latinè facta; quodcumque fuerit Poëta, testatur Plinius junior, epistola III. lib. IV. Item periocha VI. librorum Daretis sermone soluto eodem volumine impressa. At certè quæ versibus exarantur, imposturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Augusto imperante decessit. Verùm Nepotem etiam fuisse Poëtam ex Plinio juniore epist.

epist. III. lib. VIII. colligitur.

JOAN. SAVARO, DE HUJUS LIBRI AUCTORE.

Hunc librum *Cornelio Nepoti* asserit ipsa præfatio : *Non dubito fore plerosque, Attice, &c.* & ex vita Catonis illa : *Hujus de vita & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c.* cujus quidem libri fragmentum, ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib. XI. cap. VIII. Præterea *libros de viris Illustribus*, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab hujus libri auctore confectos esse satis apparet, ex fine Hannibalis Vitæ : *Sed nos tempus est, hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quò faciliùs, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quemdam leporem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia : Æmilium autem Probum cujus nomine circumfertur hic

liber, Theodosio regnante vixisse, & hujusce libri exscriptorem potiùs esse, quàm auctorem, patet ex his versibus:

Vade liber noster, fato meliore memento,
Cùm leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crines,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit: vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli,
Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paullatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genitricis, avique, meaque:
Felices, Domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem

ſibi Cornel. Nepos juſto titulo vindicat, quemve coævo ſuo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu, vitam M. Catonis ſeparatim ſcripſit, & illi ſuperſtes, elegantiſſimam ejuſdem vitæ conſuetudinem, elegantia pari proſecutus eſt. Præter Chronica, Libros exemplorum, de Viris Illuſtribus, & de Vita Catonis, librum ſe de hiſtoricis Græcis conſcripſiſſe teſtatur in Dione: *ſed de hoc in eo meo libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis Græcis conſcriptus eſt.* (Sic enim ex MSS. bona fide ſupplevi) atque alterum edidit *de Latinis hiſtoricis*, ex quo excerpta eſſe fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii hiſtoriam, quam à Cornelio Nepote Latinè redditam, Volaterranus, & alii tradiderunt, elegantiâ ſtyli potiùs ducti, quàm certa ratione, diſpar ſtylus eſt, & diſſimilis genius, & ſi quid in me judicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, ſic nitore ſermonis longè ſuperior, quod, collatis utriuſque ſcriptis, facilè poteſt judicari. De hoc auctore ita mihi viſum eſt;

ſalvo tuo (erudite Lector) judicio.

PETRUS NANNIUS DE CLARIS CORNELIIS.

Cornelius Nepos quàm elegans ſit Scriptor ex vita Pomponii Attici cognoſcere licet. Dictio certè vetuſtiſſima & ſimpliciſſima ; in diſponendo nihil illo accuratius , in fide nihil ſanctius.

OBERTUS GIFANIUS CONLECTAN. LUCRETIANIS IN REFUTATUS.

Cupio puriſſimum illum Scriptorem aliquando caſtigatiorem edere , quem tum docebimus eſſe *Cornelium Nepotem*, non verò Æmilium Probum , ut vulgò putant.

ANDRÆAS SCHOTTUS IN EPISTOLA AD LECT. NOTIS IN FRAGM. NEPOTIS SUBJECTA.

Quod auctoribus non paucis accidiſſe memini , ut multa ingenii monumenta , vel ipſis ablata alteri falsò attribuerentur , vel aliena ipſis ſubjice-

rentur, quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur, & tamquam à matribus suppositi filii pro veris obtruderentur: idem NEPOTI nostro usu venisse didici. Librum enim *de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum*, ad T. Pomponium Atticum, sequioris ætatis auctori Æmilio Probo attribuerunt: à quo stylus, dicendique elegans character, Attici ætas, multaque abjudicant. Scriptorem contra *de Viris Illustribus urbis Romæ*, qui à Proca ad Cn. Pompeium usque, septingentorum annorum memoriam, resque gestas virorum domi militiæque illustrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adscripserat) ablatum, Nepoti Cornelio multorum ingratiis inscripserunt, & ex Cæcilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam Censores, Hermolaus Barbarus, Janus Parrhasius, Catellianus Cotta, & Dominicus Machaneus, aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri, admodum adolescens docui singulari Comm. in eum auctorem, Duaci, & Lutetiæ edito: & veterum libr. fide rationumque momentis *Sex*

Aurelio Victori jure postliminii reddidimus : cujus & Historiam Augustam ante me natum nusquam, quod equidem sciam, typis vulgatam, Antuerpiæ primi edidimus. Quare ut illa Æmilio adscripta Nepotis esse γνήσια pronuncio ; ita Viros illustres eidem abjudico, &c.

CASPAR. BARTHIUS IN ADVERS.

Æmilius Probus in ævo Theodosii *Cornel. Nepotis.* libros in epitomen redegit.

JACOB. BONGARSIUS, EPISTOLA AD JOAN. NOELIUM.

Justinus à Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων ad Augustum Cæsarem ; non ut Atticus apud M. Ciceronem, septingentorum : sed ut *Cornelius Nepos*, omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit.

JOANNES HENRICUS BOECLERUS IN LIBRO COMMENTARIO AD BERNEGGERUM.

Herodianus & *Cornel. Nepos*, veluti in medium digreſſi, *Vitas* quidem, ſed eo compoſuerunt opere, ut pleraque ad civilem ſcientiam accommodarent.

IDEM PAULLO POST.

Nepos, caſtigatiſſimæ moderationis auctor, cùm abſtinere illa orationum ſplendidiore cura, deſcriptionumque productiore ambitu conſtituiſſet; quæcumque ad ingenium, diſciplinam, privatam conſuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congeſtione, abſolvit: Cetera actionibus publicis earumque rationibus informandis bona fide attemperat.

ET TANDEM.

In *Nepote* noſtro eò minùs duxi dubitandum, quòd viderem omnia publico deſtinari, omnemque ſcriptionis formam hinc ſpectare; in contextu, in

judiciis, in phrasi vocumque delectu. In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes persequi solet, πολιτικώτερος est. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendat σύνεσιν illam πολιτικὴν cum δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, qui de utraque aliquid intelligit.

Series

SERIES EXCELLENTIUM
VIRORUM, QUORUM VITA A CORNELIO NEPOTE SCRIPTA EST.

I. MILTIADES.

II. THEMISTOCLES.

III. ARISTIDES.

IV. PAUSANIAS.

V. CIMON.

VI. LYSANDER.

VII. ALCIBIADES.

VIII. THRASYBULUS.

IX. CONON.

X. DION.

XI. IPHICRATES.

ROMANORUM.

CORNELII NEPOTIS DE VITA

EXCELLENTIUM IMPERATORUM, AD TITUM POMPONIUM ATTICUM, LIBER PRIOR.

AUCTORIS PRÆFATIO.

ON dubito fore plerosque, *ATTICE*, qui hoc genus scripturæ, leve, & non satis dignum summorum virorum personis judicent, cùm relatum legent, quis musicam docuerit Epaminondam; aut in ejus

virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commodè, ſcienterque tibiis cantaſſe.

Sed hi erunt ferè, qui expertes litterarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi, ſi didicerint, non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari, non admirabuntur, nos in Grajorum virtutibus exponendis mores eorum ſecutos. Neque enim Cimoni fuit turpe Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio: quippe cùm ejus cives eodem uterentur inſtituto. At id quidem noſtris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quàm plurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. In ſcenam verò prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota, ponuntur.

Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? quod multò fit aliter in Græcia. Nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum: neque ſedet niſi in interiore parte ædium, quæ *gynæconitis* appellatur. Quò nemo accedit, niſi propinqua cognatione conjunctus.

Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, ut ea explicem, quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro *vitas excellentium Imperatorum*.

Apud Fulvium Ursinum ex marmore.

I.

MILTIADES

CIMONIS FILIUS,

ATHENIENSIS.

UM & antiquitate generis, & gloria majorum, & sua modestia, unus omnium maximè floreret; eaque esset ætate, ut non jam solùm de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt: accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis cùm magnus numerus esset, &

multi ejus demigrationis peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt (qui consulerent Apollinem) *quo potissimùm duce uterentur*: namque tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, *ut Miltiadem sibi Imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura.*

Hoc oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum profectus, cùm accessisset Lemnum, & incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet Atheniensium, *idque ut Lemnii sua sponte facerent*, postulasset, illi irridentes responderunt: *tum id se facturos, cùm ille, domo navibus proficiscens, vento aquilone venisset Lemnum.* Hic enim ventus à septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, cursum direxit quò tendebat, pervenitque Chersonesum.

Cap. II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam

petierat, potitus, loca castellis idonea communivit: multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minùs in ea re prudentiâ, quàm felicitate, adjutus est. Nam cùm virtute militum hostium devicisset exercitus, summâ æquitate res constituit, atque ipse ibidem manere decrevit: erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine. Neque id magis imperio, quàm justitia, consecutus. Neque eo secius Atheniensibus, à quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus fiebat, ut non minùs eorum voluntate perpetuò imperium obtineret, qui miserant, quàm illorum, cum quibus erat profectus.

Chersoneso tali modo constitutâ Lemnum revertitur, & *ex pacto* postulat, *ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, cùm vento borea domo profectus eò pervenisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere.* Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, sed secundâ fortunâ adver-

fariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Istro flumine, quà copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes quos secum ex Ionia & Æolide duxerat. Quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. *Sic enim putavit facillimè se Græcâ linguâ loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur.* In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic, cùm crebri afferrent nuntii, malè rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes: *ne à fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. Nam si eum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset*

Darius, non solùm Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Græci genere, liberos à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facilè effici posse. Ponte enim rescisso, Regem vel hostium ferro, vel inopiâ, paucis diebus interiturum.

Ad hoc consilium cùm plerique accederent, Histiæus Milesius ne res conficeretur, obstitit dicens: *non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini: quòd Darii regno ipsorum niteretur dominatio. Quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere à ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quàm confirmari regnum Persarum.* Hujus cùm sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cùm amicior omnium libertati, quàm suæ fuerit dominationi.

VI. Darius autem, cùm ex Europa in Asiam rediisset, hortantibus amicis, *ut Græciam redigeret in suam potestatem*, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, & Artaphernem; hisque ducenta peditum, decem millia equitum dedit: causam interserens, *se hostem esse Atheniensibus, quòd eorum auxilio Iones Sardeis expugnassent, suaque præsidia interfecissent.* Illi præfecti regii classe ad Eubœam appulsa, celeriter Eretriam ceperunt, omnesque ejus gentis cives abreptos in Asiam ad Regem miserunt. Indè ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem.

Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam nisi à Lacedæmoniis, petiverunt; Philippidemque cursorem ejus generis, qui *hemerodromæ* vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nunciaret *quàm celeri opus esset auxilio.* Domi autem creati decem prætores,

qui exercitui præessent ; in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, *utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent.* Unus Miltiades maximè nitebatur, *ut primo quoque tempore castra fierent. Id si factum esset, & civibus animum accessurum, cùm viderent de eorum virtute non desperari ; & hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversùs se tam exiguis copiis dimicare.*

V. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Platæenses. Ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt : quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate ; quo factum est, ut plus, quàm collegæ, Miltiades valuerit. Ejus enim auctoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locóque idoneo castra fecerunt. Deinde postero die sub montis radicibus, acie è regione instructa, nova arte, vi summa prælium commiserunt. Namque arbores multis locis erant raræ, hoc consilio, *ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu*

equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur.

Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confligere cupiebat: eoque magis, quòd *priusquam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare, utile* arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

VI. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere. Quo faciliùs intelligi possit, eamdem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque causam gloriosi; nunc autem effusi, atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus.

Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totámque Græciam liberârat, talis honos tributus est in porticu, quæ *Pœcile* vocatur, cùm pugna depingeretur Marathonia: ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam majus imperium est nactus, & largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Post hoc prælium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur. Quo imperio plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam opibus elatam, cùm oratione reconciliare non posset; copias è navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique commeatu privavit: deinde vineis ac testudinibus constitutis, propiùs muros accessit. Cùm jam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo

casu, nocturno tempore incensus est: cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades timens, ne classis regia adventaret, incensis operibus quæ statuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret.

Accusatus ergo *proditionis*, *quòd cùm Parum expugnare posset, à Rege corruptus infectis rebus à pugna discessisset*. Eo tempore æger erat vulneribus quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus Tisagoras. Causâ cognitâ, *capitis absolutus, pecuniâ mulctatus est; eaque lis quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumptus factus erat*. Hanc pecuniam quòd solvere in præsentia non poterat, in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit supremum.

Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit cauſa damnationis. Nam Athenienſes, propter Piſiſtrati tyrannidem quæ paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades multùm in imperiis magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cùm conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſoneſi omnes illos, quos habitârat, annos perpetuam obtinuerat dominationem, *Tyrannuſ*que fuerat appellatus, ſed juſtus. Non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur Tyranni, qui poteſtate ſunt perpetuâ in ea civitate, quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cùm ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, *maluit eum innoxium plecti, quàm ſe diutiùs eſſe in timore.*

THEMISTOCLES

Apud Fulvium Ursinum in gemma.

II.

THEMISTOCLES

NEOCLI FILIUS,

ATHENIENSIS.

UJUS vitia ineuntis adolescentiæ magnis sunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater ejus Neoclus generosus fuit. Is uxorem Halicarnassiam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cùm minùs esset probatus parentibus, quòd & liberiùs

vivebat, & rem familiarem negligebat; à patre exheredatus est. Quæ contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cùm judicasset, sine summa industria non posse eam extingui, totum se dedit reipublicæ, diligentiùs amicis, famæque serviens. Multùm in judiciis privatis versabatur, sæpè in concionem populi prodibat, nulla res major sine eo gerebatur, celeriterque quæ opus erant, reperiebat. Neque minùs in rebus gerendis promptus, quàm excogitandis, erat: quod *& de instantibus* (ut ait Thucydides) *verissimè judicabat, & de futuris callidissimè conjiciebat.* Quo factum est ut brevi tempore illustraretur.

Cap. II. Primus autem gradus fuit capessendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor à populo factus, non solùm præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam cùm pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut eâ pecuniâ classis centum navium ædificaretur. Quæ celeriter effecta, primùm Corcyræos fre-

git, deinde maritimos prædones consectando mare tutum reddidit. In quo cùm divitiis ornavit, tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam cùm Xerxes & mari & terrâ bellum universæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invasit, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur: terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt.

Cujus de adventu cùm fama in Græciam esset perlata & maximè Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, *quidnam facerent de rebus suis.* Deliberantibus Pythia respondit, *ut mœnibus ligneis se munirent.* Id responsum quò valeret, cùm intelligeret nemo, Themistocles persuasit, *consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent, eum enim à Deo significari*

murum ligneum. Tali consilio probato addunt ad superiores totidem naves triremes ; suaque omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant : arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu, ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

III. Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat, & *in terra dimicari* magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum Rege, qui Thermopylas occuparent, longiùsque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Atheniensium, primùm apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram, cum classiariis regis conflixit. Angustias enim Themistocles quærebat ne multitudine circumiretur. Hìc etsi pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere : quòd erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superas-

ſet, ancipiti premerentur periculo. Quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent, & adversùm Athenas apud Salamina claſſem ſuam conſtituerent.

IV. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus acceſſit Aſtu, idque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti claſſiarii cùm manere non auderent, & plurimi hortarentur, *ut domos ſuas diſcederent, mœnibuſque ſe defenderent;* Themiſtocles unus reſtitit, & *univerſos eſſe pares* aiebat, *diſperſos* teſtabatur *perituros*; idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cùm minùs, quàm vellet, moveret, noctu de ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum, ad Regem miſit, ut ei nunciaret ſuis verbis: *adverſarios ejus in fuga eſſe: qui ſi diſceſſiſſent, majore cum labore, & longinquiore tempore bellum confecturum, cùm ſingulos conſectari cogeretur. Quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum.* Hoc eò vale-

bat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo eſt magis conſilio Themiſtoclis, quàm armis Græciæ.

V. Hic etſi malè rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. Interim ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles verens ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit, *id agi, ut pons, quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur.* Idque ei perſuaſit. Itaque quà ſex menſibus iter fecerat, eadem minùs diebus triginta in Aſiam reverſus eſt; *ſeque à Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſervatum* judicavit. Sic unius viri prudentiâ Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria quæ cum Marathonio poſſit comparari trophæo. Nam pari modo apud Salamina parvo numero

navium maxima post hominum memoriam classis est devicta.

VI. Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace. Cùm enim Phalereo portu neque magno, neque bono, Athenienses uterentur, hujus consilio triplex Piræei portus constitutus est : isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idemque muros Atheniensium restituit præcipuo periculo suo. Namque Lacedæmonii caussam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, quâ *negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita quæ hostes possiderent*, Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. Hoc longè aliò spectabat atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii, *de Principatu sibi cum his certamen fore*. Quare eos quàm infirmissimos esse volebant.

Postquam autem audierunt muros

inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui *id fieri vetarent*. His præſentibus deſierunt, *ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros* dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primò profectus eſt. *Reliqui legati ut tum exirent, cùm ſatis altitudo muri exſtructa videretur* præcepit. *Interim omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, ſive ſacer eſſet, ſive profanus, ſive privatus, ſive publicus, & undique quod idoneum ad muniendum putarent, congererent.* Quo factum eſt, ut Athenienſium muri ex ſacellis ſepulcriſque conſtarent.

VII. Themiſtocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magiſtratus noluit, & dedit operam, ut quàm longiſſimè tempus duceret: cauſam interponens, *ſe collegas exſpectare.* Cùm Lacedæmonii quererentur, *opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere*, interim reliqui legati ſunt conſecuti; à quibus cùm audiſſet, non multùm ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit,

contendit, *falsa his esse delata: quare æquum esse, illos, viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent.* Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci: eisque prædixit, *ut ne priùs Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quàm ipse esset remissus.*

Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum, senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrimè professus est: *Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios ac penates, quò faciliùs ab hoste possent defendere, muris sepsisse; neque eo, quod inutile esset Græciæ, fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam jam bis classem regiam fecisse naufragium. Lacedæmonios autem malè & injustè facere, qui id potiùs intuerentur, quod ipsorum dominationi, quàm quod universæ Græciæ utile esset. Quare si suos legatos*

recipere vellent, quos Athenas miſerant, ſe remitterent : aliter illos nunquam in patriam eſſent recepturi.

VIII. Tamen non effugit civium ſuorum invidiam : namque ob eumdem timorem, quo damnatus erat Miltiades, teſtarum ſuffragiis è civitate ejectus, Argos habitatum conceſſit. Hic cùm propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, *quòd ſocietatem cum Rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet*. Hoc crimine abſens proditionis eſt damnatus. Id ut audivit, quod non ſatis tutum ſe Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cùm ejus principes civitatis animadvertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonii & Athenienſes indicerent, ad Admetum Moloſſorum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat, confugit. Huc cùm veniſſet, & in præſentia Rex abeſſet, quò majore religione ſe receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur cerimo-

nia, conjecit. Indè non priùs egressus est, quàm Rex eum datâ dextrâ in fidem reciperet: quam præstitit.

Nam cùm ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publicè, supplicem non prodidit; monuitque, *ut consuleret sibi; difficile enim esse, in tam propinquo loco tutò versari.* Itaque Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset præsidii dedit. Hac re audita, hic in navem omnibus ignotus nautis ascendit: quæ cùm tempestate maximâ Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eò pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis, qui sit, aperit, multa pollicens si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris, neque quemquam ex ea exire passus est. Indè Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

IX. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in

Asiam transiisse. Sed ego potissimùm Thucydidi credo, quòd ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, cùm mihi necesse fuit adversùm patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multò plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cœpit. Nam cùm in Asiam reverti vellet, prælio apud Salamina facto, litteris eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuntio ille periculo est liberatus. Nunc ad te autem confugi, exagitatus à cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minùs bonum amicum habebis, quàm fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto, me ad te venire patiaris.*

X. Hujus Rex animi magnitudinem admirans, cupienſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus litteris ſermonique Perſarum dedit : quibus adeo eruditus eſt, ut multò commodiùs dicatur apud Regem verba feciſſe, quàm hi poterant; qui in Perſide erant nati. Hic cùm multa Regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, *ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum;* magnis muneribus ab Artaxerxe donatus, in Aſiam rediit; domiciliumque Magneſiæ ſibi conſtituit. Namque hanc urbem ei Rex donarat, his uſus verbis; *quæ ei panem præberet*: (ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant) Lampſacum autem *unde vinum ſumeret*: Myuntem *ex qua opſonium haberet.*

Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo : ſepulcrum prope oppidum in quo eſt ſepultus; ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multimodis apud pleroſque ſcriptum eſt : ſed nos eumdem potiſſimùm *Thucydidem* auctorem probamus : qui *illum*

ait *Magnesiæ morbo mortuum* : neque negat *fuisse famam, venenum suâ sponte sumpsisse, cùm se, quæ Regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret.* Idem *ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quòd proditionis esset damnatus,* memoriæ prodidit.

III.

ARISTIDES

LYSIMACHI FILIUS,

ATHENIENSIS.

Qualis ferè fuit Themiſtocli. Itaque cum eo de principatu contendit: namque obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt, quanto antiſtaret eloquentia innocentiæ. Quamquam enim adeo excellebat Ariſtides abſtinentiâ, ut unus poſt hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine *Juſtus*

ſit appellatus, tamen à Themiſtocle collabefactus teſtulâ illâ, exſilio decem annorum multatus eſt. Qui quidem cùm intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedenſque animadverteret quemdam ſcribentem, ut patriâ pelleretur, quæſiiſſe ab eo dicitur: *quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tantâ pœnâ dignus duceretur?* Cui ille reſpondit: *ſe ignorare Ariſtidem; ſed ſibi non placere, quòd tam cupidè elaboraſſet, ut præter ceteros juſtus appellaretur.* Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. Nam poſtquam Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto ferè anno quàm erat expulſus, populiſcito in patriam reſtitutus eſt.

Cap. II. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta eſt priùs, quàm pœnâ liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæeas in prælio, quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. Neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quàm hujus imperii memoria; juſtitiæ verò & æquitatis, & innocentiæ multa. In primis, quod

ejus æquitate factum est, cùm in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses; namque ante id tempus & mari & terrâ duces erant Lacedæmonii. Tum autem & intemperantiâ Pausaniæ, & justitiâ factum est Aristidis, ut omnes ferè civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & adversùs barbaros hos duces deligerent sibi, quò faciliùs repellerent, si fortè bellum renovare conarentur.

III. Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic quâ fuerit abstinentiâ nullum est certius indicium, quàm quòd, cùm tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate decessit, ut quî efferretur, vix reliquerit. Quo fac-

tum eſt, ut filiæ ejus publicè alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Deceſſit autem ferè poſt annum quartum quàm Themiſtocles Athenis erat expulſus.

PAUSANIAS LACEDÆMONIUS.

Agnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Hujus illuſtriſſimum eſt prælium apud Platæeas. Namque illo duce Mardonius ſatrapes regius, natione Medus, Regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis & conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna

manu Græciâ fugatus eſt, eoque ipſe dux cecidit prælio. Quâ victoriâ elatus plurima miſcere cœpit & majora concupiſcere. Sed primùm in eo eſt reprehenſus, quòd ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: *SUO DUCTU BARBAROS APUD PLATÆEAS ESSE DELETOS, EJUSQUE VICTORIÆ ERGO APOLLINI DONUM DEDISSE.* Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quàm nomina earum civitatum quarum auxilio Perſæ erant victi.

Cap. II. Poſt id prælium, eumdem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatiùs ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam cùm, Byzantio expugnato, cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos Regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe; & cum his Gongylum Ere-

trienſem, qui litteras Regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit. *Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit; ſeque tecum affinitate conjungi cupit: quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id ſi feceris, & Spartam, & ceteram Græciam ſub tuam poteſtatem, ſe adjuvante, te redacturum pollicetur. His de rebus ſi quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.*

Rex tot hominum ſalute, tam ſibi neceſſariorum, magnoperè gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, *ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à ſe repulſam laturum.* Hujus Pauſanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur; multatur tamen pecuniâ. Quam ob cauſſam ad claſſem remiſſus non eſt.

III. At ille post non multò suâ sponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, sed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios solùm, sed etiam cultum, vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica: satellites Medi & Ægyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosiùs, quàm qui aderant perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbè respondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat. Golonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ubi consilia cùm patriæ, tum sibi inimica capiebat.

Id postquam Lacedæmonii rescive-runt, legatos ad eum cum scytala miserùnt: in qua more illorum erat scriptum, *nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos.* Hoc nuntio commotus, sperans se etiam pecuniâ & potentiâ instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica conjectus est. Licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere Regi. Hinc tamen se expedivit;

neque eò magis carebat ſuſpicione. Nam opinio manebat, eum cum Rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod *Helotes* vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſervorumque munere fungitur; hos quoque ſolicitare ſpe libertatis exiſtimabatur: ſed quòd harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui poſſet, non putabant de tali tamque claro viro ſuſpicionibus oportere judicari, ſed exſpectandum, dum ſe ipſa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, cùm epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, eique in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quòd nemo eorum rediiſſet, qui ſuper tali cauſſa eòdem miſſi erant: vincula epiſtolæ laceravit, ſignoque detracto cognovit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundum. Erant in eadem epiſtola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter Regem Pauſaniamque convenerant. Has ille litteras Ephoris tradidit. Non eſt prætereunda gravitas,

Lacedæmoniorum hoc loco : nam ne hujus quidem indicio impulſi ſunt, ut Pauſaniam comprehenderent, neque priùs vim adhibendam putaverunt, quàm ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt.

Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eò ille index confugit : in ara conſedit : hanc juxta, locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio: huc ex Ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias, ut audivit Argilium confugiſſe in aram, perturbatus eò venit: quem cùm ſupplicem Dei videret in ara ſedentem, quærit cauſſæ quid ſit tam repentini conſilii; huic ille, quid ex litteris comperiſſet, aperit. Tantò magis Pauſanias perturbatus orare cœpit, ne enunciaret, nec ſe meritum de illo optimè proderet; quòd ſi eam veniam ſibi dediſſet, tantiſque implicitum rebus ſublevaſſet, magno eſſe ei præmio futurum.

V. His rebus Ephori cognitis, ſatius putaverunt in urbe eum comprehendi.

Quò

Quò cùm essent profecti, & Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere, cùm jam in eo esset, ut comprehenderetur, è vultu cujusdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis antè gradibus, quàm qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quò faciliùs sub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis, ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cùm semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus cùm *eòdem* nonnulli dicerent *inferri oportere, quò hi qui ad supplicium essent dati*, displicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Indè posteriùs Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.

Apud Fulvium Ursinum ex marmore.

V.

C I M O N

MILTIADIS FILIUS,

ATHENIENSIS.

Uro admodum initio usus est adolescentiæ: nam cùm pater ejus litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque caussam in vinculis publicis decessisset, Cimon eâdem custodiâ tenebatur, neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus esset, solvisset. Habebat autem in matri-

monio sororem germanam suam, nomine Elpinicen: non magis amore, quàm more ductus; nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quàm pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. Is cùm talem conditionem aspernaretur, Elpinice *negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere posset; seque Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset.*

Cap. II. Tali modo custodiâ liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam cùm juris civilis, tum rei militaris, quòd cum patre à puero in exercitibus fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimùm valuit auctoritate. Primùm imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphi-

polim conſtituit, eóque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum & Phœnicum ducentarum navium claſſem devictam cepit. Eodemque die pari fortunâ in terra uſus eſt; namque hoſtium navibus captis, ſtatim ex claſſe copias ſuas eduxit, barbarorum uno concurſu maximam vim proſtravit. Quâ victoriâ, magnâ prædâ potitus, cùm domum reverteretur, quòd jam nonnullæ inſulæ, propter acerbitatem imperii, defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quòd contumaciùs ſe geſſerat, vacuefecit, ſeſſores veteres urbe inſuláque ejecit, agros civibus diviſit. Thaſios opulentiâ fretos ſuo adventu fregit. His ex manubiis Athenarum arx, quà ad meridiem vergit, eſt ornata.

III. Quibus rebus cùm unus in civitate maximè floreret, incidit in eamdem invidiam, quam pater ſuus ceterique Athenienſium principes; nam teſtarum ſuffragiis, quod illi *oſtraciſ-*

mum vocant, decem annorum exſilio multatus eſt. Cujus facti celeriùs Athenienſes, quàm ipſum, pœnituit: nam cùm ille forti animo invidiæ ingratorum civium ceſſiſſet, bellumque Lacedæmonii Athenienſibus indixiſſent, confeſtim notæ ejus virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt annum quintum, quàm expulſus erat, in patriam revocatus eſt. Ille, quòd hoſpitio Lacedæmoniorum utebatur, ſatius exiſtimans, eos & cives ſuos inter ſe unâ voluntate conſentire, quàm armis contendere, Lacedæmonem ſuâ ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit; poſt, neque ita multò, Cyprum cum ducentis navibus imperator miſſus, cùm ejus majorem partem inſulæ deviciſſet, in morbum implicitus, in oppido Citio eſt mortuus.

IV. Hunc Athenienſes non ſolùm in bello, ſed in pace, diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cùm compluribus locis prædia, hortoſque haberet, ut nunquam in eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratiâ, ne quis

impediretur quò minus ejus rebus, quibus quisque vellet, frueretur. Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare. Sæpè, cùm aliquem offensum fortunâ videret minùs benè vestitum, suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit, multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquissent, suo sumptu extulit. Sic se gerendo, minimè est mirandum, si & vita ejus fuit secura, & mors acerba.

Apud Fuloium Ursinum in gemma.

V I.

LYSANDER

LACEDÆMONIUS.

MAGNAM reliquit sui famam, magis felicitate, quàm virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios sexto & vicesimo anno bellum gerentes confecisse, apparet. Id quâ ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitûs, sed immodestiâ factum est adversariorum: qui quòd dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris, relictis navibus, in hostium ve-

nerunt poteſtatem. Quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cùm antea ſemper factioſus, audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus operâ in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cùm hanc cauſſam Lacedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, *ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent*, poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quàm ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate, cùm *id ſe Lacedæmoniorum cauſſâ facere* ſimularet; namque undique, qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium poteſtatemque omnium rerum committeret; horum in numerum nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmarat.

Cap. II. Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtitutâ, ipſius nutu omnia gerebantur. Cujus de crudelitate ac perfidia, ſatis eſt unam

rem,

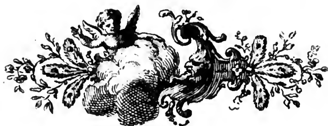
rem, exempli gratiâ, proferre, ne de eodem plura enumerando fatigemus lectores. Victor ex Asia cùm reverteretur, Thasumque divertisset, quòd ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur, consulerentque rebus suis * * * *

III. Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia Reges Lacedæmoniorum tollere. Sed sentiebat id se sine ope Deorum facere non posse, quòd Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. Primùm Delphos corrumpere est conatus. Cùm id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus, dixit *se vota suscepisse, quæ Jovi Ammoni solveret*: existimans, se Afros faciliùs corrupturum. Hâc spe cùm profectus esset in Africam, multùm eum antistites Jovis fefellerunt. Nam non

ſolùm corrumpi non potuerunt, ſed etiam Legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, *quòd ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet.* Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt à Thebanis apud Haliartum. Quam verè de eo foret judicatum, oratiò indicio fuit, quæ poſt mortem in domo ejus reperta eſt, in qua ſuadet Lacedæmoniis, *ut regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum*: ſed ita ſcripta, ut Deorum videretur congruere ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pecuniâ fidens, non dubitabat. Hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſſeus dicitur.

IV. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi, ſatrapis regii. Nam cùm Lyſander præfectus claſſis in bello multa crudeliter avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit à Pharnabazo, *ut ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſocioſque tractaſſet, deque*

ea re accuratè ſcriberet; magnam enim ejus auctoritatem in ea re futurā. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum effert laudibus. Quem cùm legiſſet probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, tanta ſimilitudine ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit, in quo accuratiſſimè ejus avaritiam perfidiamque accuſarat. Hinc Lyſander domum cùm rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quæ voluerat, dixerat, teſtimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, ſummoto Lyſandro, cùm Ephori cognoſſent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

Apud Fulvium Ursinum in Gemma.

VII.

ALCIBIADES CLINIÆ FILIUS, ATHENIENSIS.

N hoc Natura, quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil eo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multò formosissimus, ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque

Imperator fuit summus & mari & terrâ. Disertus, ut in primis dicendo valeret: quòd tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere; dives, cùm tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus, non minùs in vita, quàm victu: affabilis, blandus, temporibus callidissimè inserviens. Idem, simul ac se remiserat, neque caussa suberat quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam.

Cap. II. Educatus est in domo Periclis (privignus enim ejus fuisse dicitur) eruditus à Socrate; socerum habuit Hipponicum, omnium Græcæ linguæ eloquentiâ ditissimum; ut si ipse fingere vellet, neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quàm vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia amatus est à multis more Græcorum: in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato in *sym-*

posito. Namque eum induxit commemorantem *se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius à parente debuerit*. Postea quàm robustior est factus, non minùs multos amavit, in quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicatè jocoseque fecit; quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus.

III. Bello Peloponnesiaco hujus consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cùm appararetur, priùs quàm classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum qui ante januam erat Andocidis. Itaque ille postea *Mercurius Andocidis* vocitatus est. Hoc cùm appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc

maximè convenire in Alcibiadem videbatur, quòd & potentior & major quàm privatus exiſtimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forenſi ſuos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotieſcumque in publicum prodiſſet, ad ſe converteret, neque ei par quiſquam in civitate poneretur. Itaque non ſolùm ſpem in eo habebant maximam, ſed etiam timorem, quòd & obeſſe plurimùm & prodeſſe poterat. Aſpergebatur etiam infamiâ, quòd in domo ſuâ facere myſteria dicebatur: quod nefas erat more Athenienſium: idque non ad religionem, ſed ad conjurationem pertinere exiſtimabatur.

IV. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille metuens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, *ut*, *ſi quid de ſe agi vellent, potiùs de præſente quæſtio haberetur, quàm abſens invidiæ crimine accuſaretur.* Inimici verò ejus quieſcendum in præſenti, quia noceri non poſſe intelligebant, & illud tem-

pus exſpectandum decreverunt, quo exiſſet, ut ſic abſentem aggrederentur; itaque fecerunt. Nam poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentem, *quòd ſacra violaſſet*, reum fecerunt; qua de re cùm ei nuntius à magiſtratu in Siciliam miſſus eſſet ut domum ad cauſſam dicendam rediret, eſſetque in magna ſpe provinciæ benè adminiſtrandæ, non parere noluit, & in triremem, quæ ad eum erat deportandum miſſa, aſcendit; ac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum ratus impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe à cuſtodibus ſubduxit, & indè primùm Elidem, deinde Thebas venit.

Poſtquam autem *ſe capitis damnatum, bonis publicatis* audivit, &, id quod uſu venerat, *Eumolpidas ſacerdotes à populo coactos, ut ſe devoverent, ejuſque devotionis quò teſtatior eſſet memoria, exemplum in pila lapidea inciſum, eſſe poſitum in publico*, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipſe præ-

dicare consueverat, *non adversùs patriam, sed inimicos suos* bellum gessit, *quòd iidem hostes essent civitati. Nam cùm intelligerent se plurimùm prodesse posse Reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ, quàm utilitati communi paruisse.* Itaque hujus consilio Lacedæmonii cum Persarum Rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem operâ Ioniam à societate averterunt Atheniensium. Quo facto multò superiores bello esse cœperunt.

V. Neque verò his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti quàm timore ab eo alienati. Nam cùm acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutiùs celari non potuit; erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, præsertim cùm animum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem præ-

fectum regis Darii se contulit. Cujus cùm in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium, malè gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere videret: initio cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor.

Ab hoc destitutus, primùm per Thrasybulum Lyci filium ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: post suffragante Theramene populiscito restituitur, parique absens imperio præficitur, simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paulò antè victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terrestribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum,

multas præterea urbes Græcas, quæ in ora sitæ sunt Asiæ: quarum expugnarant complures; in his Byzantium; neque minùs multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quòd in captos clementia fuerant usi. Indè prædâ onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt.

VI. His cùm obviam universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset; sic enim populo erat persuasum & adversas superiores, & præsentes secundas res accidisse ejus operâ. Itaque & Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quòd talem virum è civitate expulissent. Neque id sine caussa arbitrari videbantur; nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terrâ, neque mari hostes pares esse potuerant.

Hic ut navi egressus est, quamquam Theramenes & Thrasybulus eisdem

rebus præfuerant, ſimulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, & id quod nunquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneiſque vulgo donabatur. Ille lacrymans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam Aſtu venit, concione advocata ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrymarit, inimicumque his ſe oſtenderit quorum operâ patriâ pulſus fuerat, proinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. Reſtituta ergo huic ſunt publicè bona: iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ, in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ.

VII. Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna: nam cùm ei omnes eſſent honores decreti, totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipſe poſtulaſſet, ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſy-

bulus & Adimantus, neque id negatum esset; classe jam in Asiam profectus quòd apud Cymen minùs ex sententia rem gesserat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minùs prosperè gesta ejus culpæ tribuerent, cùm eum aut negligenter, aut malitiosè fecisse loquerentur.; sicut tum accidit. Nam *corruptum à Rege capere Cymen noluisse*, arguebant. Itaque huic maximè putamus malo fuisse, nimiam opinionem ingenii atque virtutis: timebatur enim non minùs, quàm diligebatur, ne secundâ fortunâ, magnisque opibus elatus, tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est, ut absenti magistratum abrogarent, & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & se Pactyen contulit; ibique tria castella communivit, Bornos, Bysanthen, Neontichos: manuque collecta primus Græciæ civitatis in Thraciam introiit, gloriosius existimans barbarorum prædâ locupletari, quàm Grajorum. Qua ex re creverat cùm famâ tum opibus, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam Regibus Thraciæ pepererat.

VIII. Neque tamen à caritate patriæ potuit recedere. Nam cùm apud Ægos flumen Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, neque longè abesset Lysander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus ut bellum quàm diutissimè duceret, quòd ipsis pecunia à Rege suppeditabatur, contra Atheniensibus exhaustis, præter arma & naves, nihil erat super: Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique præsente vulgo agere cœpit: *si vellent, se coacturum Lysandrum aut dimicare aut pacem petere: Lacedæmonios eò nolle confligere classe, quòd pedestribus copiis plus quàm navibus valerent: sibi autem esse facile, Seuthen regem Thracum deducere, ut eos terrâ depelleret: quo facto, necessariò aut classe conflicturos, aut bellum composituros.*

Id etsi verè dictum Philocles animadvertebat, tamen postulata facere noluit, quòd sentiebat, se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum: & si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: con-

tra ea, si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hostes castra habeas nautica: periculum est enim, ne immodestiâ militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitûs.* Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander, cùm per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, navesque penè inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum delevit.

IX. At Alcibiades victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillimè suam fortunam occuli posse: falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt; qui ea quæ apportavit abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille cernens nullum locum sibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit. Quem quidem adeo

ſua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet; namque ei Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis capiebat. Quâ fortunâ Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſervire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione; ſed videbat id ſine rege Perſarum non poſſe fieri. Ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi, neque dubitabat facilè ſe conſecuturum, ſi modò ejus conveniundi habuiſſet poteſtatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, Lacedæmoniis adjuvantibus, ſciebat. Id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.

X. Hæc cùm moliretur, peteretque à Pharnabazo, ut ad Regem mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni Athenienſium certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, *niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum*

illum persequeretur. His Laco rebus commotus statuit accuratiùs sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renunciat, *quæ Regi cum Lacedæmoniis essent, irrita futura, nisi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidisset.* Non tulit hoc satrapes, & violare clementiam, quàm Regis opes minui, maluit. Itaque misit Sysamithren & Bagæum ad Alcibiadem interficiendum, cùm ille esset in Phrygia, iterque ad Regem compararet.

Missi, clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium ut eum interficiant. Illi cùm eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat; eamque succenderunt, ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem ut sonitu flammæ est excitatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id quod in præsentia vestimentorum fuit, arripit; his in

ignem ejectis, flammæ vim transiit. Quem ut barbari incendium effugisse eminùs viderunt, telis missis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum.

XI. Hunc infamatum à plerisque, tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: *Thucydides*, qui ejusdem ætatis fuit: *Theopompus*, qui fuit post aliquantò natus; & *Timæus*: qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo in illo uno laudando consenserunt. Nam ea quæ suprà diximus, de eo prædicarunt, atque hoc ampliùs, *cùm Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac dignitate vitæ superasse: postquam indè expulsus Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare.* Omnes enim Bœotii magis firmitati

corporis, quàm ingenii acumini inserviunt. *Eumdem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritiæ se dedisse, qui parsimoniâ victûs atque cultûs omnes Lacedæmonios vinceret: fuisse apud Thracas, homines vinolentos, rebusque Venereis deditos; hos quoque in his rebus antecessisse: venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriosè vivere; horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maximè admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut, apud quoscumque esset, princeps poneretur, habereturque carissimus.* Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

VIII.

THRASYBULUS

LYCI FILIUS,

ATHENIENSIS.

SI per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primum omnium ponam : Illi ſine dubio neminem præfero fide, conſtantiâ, magnitudine animi, in patriam amore; nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut à triginta oppreſſam tyrannis ex ſervi-

tute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cùm eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primùm Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quæ ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quòd in prælii concursu abit res à consilio ad vires, vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima verò fortuna vindicat, seque his plus valuisse, quàm ducis prudentiam, verè potest prædicare. Quare illud magnificentissimum factum, proprium est Thrasybuli. Nam cùm triginta tyranni, præpositi à Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patriâ expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent, non solùm princeps, sed & solus initio bellum his indixit.

Cap. II. Hic enim cùm Phylen confugisset, quod est castellum in Attica muni-

tissimum, non plus habuit secum, quàm triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum; hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. Neque verò hic non contemptus est primò à tyrannis, atque ejus solitudo; quæ quidem res & illis contemnentibus, perniciei; & huic despecto, saluti fuit; hæc enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet: *Nihil in bello oportere contemni:* Nec sine caussa dici: *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctæ sunt opes; nam jam tum illis temporibus fortiùs boni pro libertate loquebantur, quàm pugnabant. Hinc in Piræeum transiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinùs in urbem, armis impedimentisque amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus non minùs prudentia, quàm fortitudine; nam cedentes violari vetuit: *cives* enim *civibus parcere æquum* censebat; neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare

voluit. Neminem jacentem veſte ſpoliavit: nil attigit, niſi arma quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In ſecundo prælio cecidit Critias dux tyrannorum, cùm quidem exadversùs Thraſybulum fortiſſimè pugnaret.

III. Hoc dejecto Pauſanias venit Atticis auxilio, Rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: *ne qui præter triginta tyrannos, & decem, qui poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exſilio: neve bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quòd reconciliata pace, cùm plurimum in civitate poſſet, legem tulit: *ne quis antè actarum rerum accuſaretur, neve multaretur: eamque illi legem oblivionis* appellarunt. Neque verò hanc tantùm ferendam curavit, ſed etiam, ut valeret, effecit. Nam cùm quidam ex his, qui ſimul cum eo in exſilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, quod pollicitus erat, præſtitit.

IV. Huic pro tantis meritis honoris corona à populo data eſt, facta duabus virgulis oleaginis: quæ, quòd amor civium, non vis expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. Benè ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cùm ei Mitylenæi multa millia jugerum agri muneri darent: *Nolite, oro vos*, inquit, *id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiſcant! quare ex iſtis nolo ampliùs, quàm centum jugera, quæ & mei animi æquitatem & veſtram voluntatem indicent*. Nam parva munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſueverunt. Illâ igitur coronâ contentus Thraſybulus, neque ampliùs requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore cùm prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ, à barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

IX.

IX.

CONON
ATHENIENSIS.

ELOPONNESIO bello acceſſit ad Rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. Nam & prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſſas præcipuus ei honos habitus eſt. Namque omnibus unus inſulis præfuit. In qua poteſtate Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, cùm apud Ægos flumen

copiæ Athenienſium à Lyſandro ſunt deviſtæ. Sed tum abſuit, eoque pejus res adminiſtrata eſt; nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperator. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi affuiſſet, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe.

Cap. II. Rebus autem afflictis cùm patriam obſideri audiſſet, non quæſivit, ubi ipſe tutò viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum ſatrapen Ioniæ & Lydiæ, eumdemque generum Regis & propinquum: apud quem ut multùm gratiâ valeret, multo labore multiſque effecit periculis. Nam cùm Lacedæmonii, Athenienſibus devictis, in ſocietate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maximè impulſi à Tiſſapherne, qui ex intimis Regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat ſocietatem: hunc adversùs Pharnabazus habitus eſt Imperator; re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejuſque omnia arbitrio geſta ſunt. Hic multùm ducem ſum-

mum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque verò non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum à suis civibus revocatus est, quòd Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihilo seciùs apud præfectos Regis versabatur, hisque omnibus maximo erat usui.

III. Defecerat à Rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, quàm ceteris, erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud Regem, etiam cùm in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, si non facilè ad credendum inducebatur, reminiscens ejus se operâ Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratiâ Conon à Pharnabazo ad Regem missus, posteaquam venit, primùm ex more Persarum ad Chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithraustem accessit, *seque* ostendit *cum Rege colloqui velle*: Nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille; *nulla*, inquit, *mora est: sed tu delibera utrum colloqui malis, an per litteras*

agere, quæ cogitas; necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te Regem; quod προσκυνεῖν *illi vocant. Hoc si tibi grave est, per me nihilo seciùs, editis mandatis, conficies quod studes.* Tum Conon: *Enimvero*, inquit, *non est grave quemvis honorem habere Regi: sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio, si, cùm ex ea sim profectus quæ ceteris gentibus imperare consueverit, potiùs barbarorum, quàm illius, more fungar.* Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit.

IV. Quibus cognitis, Rex tantùm auctoritate ejus motus est, ut Tissaphernem hostem judicaverit, & Lacedæmonios bello persequi jusserit, & ei permiserit, quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam: id arbitrium Conon *negavit sui esse consilii, sed ipsius, qui optimè suos nosse deberet: sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret.* Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis, & Phœnicibus, ceterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, qua proxima æstate mare tueri posset, compararet: dato adjutore

Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id ut Lacedæmoniis eſt nunciatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt quòd majus bellum imminere arbitrabantur, quàm ſi cum barbaro ſolùm contenderent. Nam ducem fortem & prudentem, regiis opibus præfuturum, ac ſecum dimicaturum videbant: quem neque conſilio, neque copiis ſuperare poſſent.

Hac mente magnam contrahunt claſſem, proficiſcuntur Piſandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non ſolùm Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata eſt. Conon cum parte navium in patriam venit: muros dirutos à Lyſandro, utroſque & Piræei, & Athenarum, reficiendos curat: pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, civibus ſuis donat.

V. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconſideratior in ſecunda,

quàm in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta, cùm ultum se injurias patriæ putaret, plura concupivit, quàm efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quòd potiùs patriæ opes augeri, quàm Regis maluit. Nam cùm magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solùm inter Barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, *ut Ioniam & Æoliam restitueret Atheniensibus.* Id cùm minùs diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans *ad Regem eum se mittere velle, magna de re:* hujus nuntio parens cùm venisset, in vincula conjectus est: in quibus aliquamdiu fuit. Nonnulli *eum ad Regem abductum, ibique periisse* scriptum reliquerunt. Contra ea *Dinon* historicus, cui nos plurimùm de Persicis rebus credimus, *effugisse* scripsit: illud addubitat, *utrum Tiribazo sciente, an imprudente sit factum.*

X.

DION

HIPPARINI FILIUS,

SYRACUSANUS.

OBILI genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. Namque ille ſuperior, Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio: ex qua duos filios, Hipparinum & Nyſæum, procreàvit; totidemque filias, nomine Sophroſynen & Areten; quarum priorem Dionyſio filio eidem, cui regnum

reliquit, nuptum dedit; alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia ab Natura habuit bona. In his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimùm commendatur: magnas præterea divitias à patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, neque minùs propter mores, quàm affinitatem: namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen salvum esse propter necessitudinem, magis etiam suorum caussâ, studebat. Aderat in magnis rebus, ejusque consilio multùm movebatur tyrannus, nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat. Legationes verò, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen *tyranni* sua humanitate tegebat. Hunc à Dionysio missum Carthaginenses suspexerunt, ut neminem unquam Græcâ linguâ loquentem magis sint admirati.

Cap. II. Neque verò hæc Dionysium fugiebant; nam quanto esset sibi ornamento, sentiebat: quo fiebat, ut uni huic maximè indulgeret, neque eum secùs diligeret ac filium; qui quidem, cùm Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negare non potuit, quin eum arcesseret, cùm Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est, atque adamavit, ut se totum ei traderet. Neque verò minùs Plato delectatus est Dione. Itaque cùm à Dionysio tyranno crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eòdem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionysius, quo cùm gravi conflictaretur, quæsivit à medicis Dion, *quemadmodum se haberet?* simulque ab his petiit, *si fortè majori esset in periculo, ut sibi faterentur: nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno: quòd sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere.* Id medici non ta-

cuerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt; quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coëgit. Hoc æger sumpto, ut somno sopitus, diem obiit supremum.

III. Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis, eaque multis rebus aucta est: sed tamen primis temporibus aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit. Cùmque Dion non desisteret obsecrare Dionysium, *ut Platonem Athenis arcesseret, & ejus consiliis uteretur*, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei gessit; eodemque tempore *Philistum* historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quàm tyrannidi. Sed de hoc in *eo meo libro* plura sunt exposita, *qui de historicis conscriptus est.* Plato autem tantùm apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentiâ, ut ei persuaserit *tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis.* A qua voluntate Philisti consilio deterritus, aliquantò crudelior esse cœpit.

IV. Qui quidem cùm à Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, quâ Corinthum deveheretur: ostendens, *se id utriusque facere caussâ, ne, cùm inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet.* Id cùm factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno, Dionysius omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naves imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, *id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse caussâ.* Postea verò quàm audivit eum in Peloponneso manum comparare, sibique bellum facere conari, Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit, filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur: vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eò vitæ statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater,

(namque appositi erant custodes qui eum à pristino victu deducerent) ut se de superiore parte ædium dejecerit, atque ita interierit. Sed illuc revertor.

V. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit Heraclides, ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare cœperunt. Sed non multùm proficiebant, quòd multorum annorum tyrannis, magnarum opum putabatur. Quam ob caussam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion fretus non tam suis copiis, quàm odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum Imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum: quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facilè perculit, ut post diem tertium, quàm Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentiâ munitum.

Eo tempore aberat Dionysius, &

in Italia classem opperiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum; quæ res eum fefellit. Nam Dion iis ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit, totiusque ejus partis Siciliæ potitus est, quæ sub potestate Dionysii fuerat: parique modo urbis Syracusarum, præter arcem, & insulam adjunctam oppido; eòque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: *Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates*, cui maximam fidem uni habebat Dionysius.

VI. Has tam prosperas, tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quòd fortuna sua mobilitate, quem paulò antè extulerat, demergere est adorta. Primùm in filium, de quo commemoravi suprà, sævitiam suam exercuit: nam cùm uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde orta dissensio est inter eum & Heraclidem; qui quia

dem principatum non concedens, factionem comparavit; neque is minùs valebat apud optimates, quorum consensu præerat classi, cùm Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: *Non posse benè geri Rempublicam multorum imperiis.* Quod dictum magna invidia consecuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque, cùm Syracusas venisset, interficiendum curavit.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem injecit: nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem, adversario remoto, licentiùs eorum bona, quos sciebat adversùs se sensisse, militibus dispertivit. Quibus divisis, cùm quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit: neque quò manus porrigeret, suppetebat, nisi amicorum possessiones. Id hujusmodi erat, ut, cùm milites reconciliasset,

amitteret optimates. Quarum rerum curâ frangebatur, & insuetus malè audiendi non æquo animo ferebat, de se ab iis malè existimari, quorum paulò antè in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, offensâ ineum militum voluntate liberiùs loquebatur, & *tyrannum non ferendum* dictitabat.

VIII. Hæc ille intuens, cùm, quemadmodum sedaret, nesciret, & quorsum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait: *eum in magno periculo esse propter offensionem populi & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, facilè omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quòd inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent.* Tali consilio probato excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentiâ Dionis: ad eum interficiendum socios conquirit; adver-

ſarios ejus convenit, conjurationem confirmat; res multis conſciis quæ gereretur, elata refertur ad Ariſtomachen ſororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat à Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa, quæ agerentur, fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſeciùs Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac jurare cogunt, *nihil ab illo periculi fore Dioni.* Ille hâc religione non modò ab incepto non deterritus, ſed ad maturandum concitatus eſt, verens ne priùs conſilium ſuum aperiretur, quàm conata perfeciſſet.

IX. Hâc mente proximo die feſto; cum à conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet; conſciis loca munitiora oppidi tradit, domum cuſtodibus ſepit, à foribus qui non diſcedant, certos præficit: navem triremem armatis ornat, Philoſtratoque fratri ſuo tradit: eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet: cogitans, ſi fortè conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet,

beret quà fugeret ad salutem. Suorum autem è numero Zacynthios adolescentes quosdam eligit, cùm audacissimos, tum viribus maximis: hisque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, sic uti conveniendi ejus gratiâ viderentur venire. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut limen ejus intrarunt, foribus obseratis in lecto cubantem invadunt, colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hìc, sicut antè dictum est, quàm invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, qui se metui quàm amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitiâ fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quòd illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. Cui cùm succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

X. Confectâ cæde cùm multitudo visendi gratiâ introisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur: nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant quibus tale

facinus displicebat. Hi falsâ suspicione ducti, immerentes ut sceleratos occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam qui vivum eum *tyrannum* vocitarant, eumdem *liberatorem patriæ, tyrannique expulsorem* prædicabant. Sic subitò misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco elatus publicè, sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum quàm ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI.

IPHICRATES ATHENIENSIS.

NOn tam magnitudine rerum geſtarum, quàm diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, ut non ſolùm ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum verò in bello verſatus, ſæpe exercitibus præfuit; nuſquam culpâ ſuâ malè rem geſſit, ſemper conſilio vicit; tantùmque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim

meliora fecerit. Namque ille pedeſtria arma mutavit, cùm ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus haſtis, minutis gladiis uterentur. Ille è contrario peltam pro parma fecit, à quo poſtea *peltaſtæ* pedites appellantur; ut ad motus concurſuſque eſſent leviores: haſtæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque æneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit; nam pondere detracto, quod æquè corpus tegeret & leve eſſet, curavit.

Cap. II. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit. Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut, cùm prælii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis operâ ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli à peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit: quod ma-

ximè totâ celebratum est Græciâ. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit; quo facto magnam adeptus est gloriam. Cùm Artaxerxes Ægyptio Regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplinâ militari erudivit, ut, quemadmodum quondam *Fabiani* milites Romani appellati sunt, sic *Iphicratenses* apud Græcos in summa laude fuerint. Idem subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit impetus: nam nisi ejus adventus appropinquasset, non priùs Thebani Spartâ abscessissent, quàm captam incendio delessent.

III. Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque formâ, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui. Sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit: bonus verò civis, fideque magna; quod cùm in aliis rebus declaravit, tum maximè in Amyntæ Macedonis liberis tuendis.

Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem, placatis in se suorum civium animis. Caussam capitis semel dixit, bello sociali simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit ex Thressa Coti Regis filiâ. Is cùm interrogaretur, *utrum pluris patrem matremne faceret; matrem*, inquit. Id cùm omnibus mirum videretur: at ille, *meritò*, inquit, *facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit; contra ea mater Atheniensem.*

XII.

CHABRIAS
ATHENIENSIS.

Ic quoque in summis habitus est ducibus, resque multas memoriâ dignas gessit. Sed ex his elucet maximè inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, cùm Bœotiis subsidio venisset. Namque in eâ victoriâ fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque gènu scuto, projectâque hastâ, impetum excipere hos-

tium docuit. Id novum Agesilaus contuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes tubâ revocavit. Hoc usque eò totâ Græciâ famâ celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publicè ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est ut postea athletæ, ceterique artifices his statibus in statuis ponendis uterentur, in quibus victoriam essent adepti.

Cap. II. Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cùm dux Atheniensium esset; multa in Ægypto suâ sponte gessit: nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publicè ab Atheniensibus Evagoræ adjutor datus: neque priùs indè discessit, quàm totam insulam bello devinceret: qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant; Lacedæmonii cum Ægyptiis; à quibus magnas prædas Agesilaus Rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, cùm in re nulla Agesilao cederet, suâ sponte

eos

eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit: pedestribus copiis Agesilaus.

Tum præfecti Regis Persiæ legatos miserunt Athenas questum, quòd Chabrias adversùm Regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriæ præstituerunt, *quam ante, domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos* denunciarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutiùs est moratus, quàm fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum; quòd & vivebat lautè, & indulgebat sibi liberaliùs, quàm ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant, quos eminere videant altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimùm aberat. Neque verò solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes ferè principes fecerunt idem, quòd tantùm se ab invidia putabant affuturos, quantùm à conspectu suorum recessissent. Itaque

Conon plurimùm Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Diſſimilis quidem Chares eorum, factis & moribus, ſed tamen Athenis & honoratus & potens.

IV. Chabrias autem periit bello ſociali, tali modo. Oppugnabant Athenienſes Chium: erat in claſſe Chabrias privatus, ſed omnes, qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat; eumque magis milites, quàm qui præerant, aſpiciebant. Quæ res ei maturavit mortem; nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem jubet eò dirigere navem, ipſe ſibi perniciei fuit. Cùm enim eò penetraſſet, ceteræ non ſunt ſecutæ. Quo facto circumfuſus hoſtium concurſu, cùm fortiſſimè pugnaret, navis roſtro percuſſa, cœpit ſidere. Hinc refugere cùm poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, quòd ſuberat claſſis Athenienſium, quæ exciperet natantem; perire maluit, quàm armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nan-

do in tutum pervenerunt. At ille præstare honestam mortem existimans turpi vitæ, cominùs pugnans telis hostium interfectus est.

XIII.

TIMOTHEUS
CONONIS FILIUS,
ATHENIENSIS.

Ic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus ; fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minùs civitatis regendæ. Multa hujus sunt præclarè facta, sed hæc maximè illustria. Olynthios & Byzantios bello subegit. Samum cepit ; in qua oppugnanda superiore bello Athenienses

mille & ducenta talenta consumpserant : id ille sine ulla publica impensa populo restituit. Adversùm Cotym bella gessit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum retulit. Cyzicum obsidione liberavit : Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est; à quo cùm Laco pecuniam numeratam accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quàm id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Erichthonem & Sestum.

Cap. II. Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum, Laconicam populatus, classem eorum fugavit. Corcyram sub imperium Atheniensium redegit : sociosque idem adjunxit Epirotas, Acharnanas, Chaonas, omnesque eas gentes quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, & suâ sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt; pacemque his legibus constituerunt, *ut Athenienses mari duces essent.* Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut

tum primùm aræ PACI publicè ſint factæ, eique Deæ pulvinar ſit inſtitutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publicè ſtatuam in foro poſuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit, ut cùm patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret. Sic juxta poſita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

III. Hic cùm eſſet magno natu, & magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes undique premi ſunt cœpti. Defecerat Samus, deſcierat Helleſpontus, Philippus jam tum valens Macedo multa moliebatur; cui oppoſitus Chares cùm eſſet, non ſatis in eo præſidii putabatur. Fit Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dantur duo uſu ſapientiâque præſtantes, quorum conſilio uteretur, pater & ſocer: quòd in his tanta erat auctoritas, ut magna ſpes eſſet, per eos amiſſa poſſe recuperari.

Hi cùm Samum profecti eſſent, & eòdem Chares, adventu eorum cogni-

to, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur; accidit cùm ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, suam classem suppresserunt. At ille temerariâ usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati: &, ut in suâ navi esset fortuna, quò contenderat, pervenit: eòdemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuntium misit. Hinc malè re gesta, compluribus amissis navibus, eòdem, unde erat profectus, se recepit, litterasque Athenas publicè misit, *sibi proclive fuisse Samum capere, nisi à Timotheo & Iphicrate desertus esset.* Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem se contulit.

IV. Hujus post mortem cùm populum judicii sui pœniteret, multæ no-

vem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quamdam partem reficiendam jussit dare; in quo fortunæ varietas est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos, cum summa ignominia familiæ, ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ sapientisque vitæ cùm pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti; quòd ex eo facilè conjici poterit quàm charus suis fuerit.

Cùm Athenis adolescentulus caussam diceret, non solùm amici, privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Jason tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic cùm in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo præsidio venit: tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quàm Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc adversùs tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit, patriæque sanctiora jura, quàm hospitii, esse duxit. Hæc

extrema fuit ætas Imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei : neque post illorum obitum quisquam dux in illâ urbe fuit dignus memoriâ.

XIV.

DATAMES.

VENIO nunc ad fortissimum virum, maximique consilii, omnium Barbarorum, exceptis duobus Carthaginensibus, Hamilcare, & Hannibale. De quo hoc plura referemus, quòd & obscuriora sunt ejus gesta pleraque, & ea quæ prosperè ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum omnes superabat, acciderunt; quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt.

DATAMES patre Camissare, na-

tione Care, matre Scythissâ natus, primùm militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum qui Regiam tuebantur: pater ejus Camissares, quòd & manu fortis & bello strenuus, & Regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. Datames militare munus fungens primùm, qualis esset, aperuit in bello quod Rex adversùs Cadusios gessit: namque hîc multis millibus regiorum interfectis, magni fuit ejus opera; quo factum est, ut, cùm in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia.

Cap. II. Pari se virtute postea præbuit, cùm Autophradates jussu Regis bello persequeretur eos qui defecerant; namque ejus operâ hostes, cùm castra jam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus Regis est: qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus à Pylæmene illo quem Homerus Troico bello à Patroclo interfectum ait. Is Regi

dicto audiens non erat; quàm ob caussam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamem propinquum Paphlagonis. Namque ex fratre & sorore erant nati. Quàm ob caussam Datames omnia primùm experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cùm venisset sine præsidio, quòd ab amico nullas vereretur insidias, penè interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea, quid ageretur, rescìit, filiumque monuit: ille fugâ periculum evitavit, bellumque indixit Thyo; in quo cùm ab Ariobarzane præfecto Lydiæ & Ioniæ, totiusque Phrygiæ desertus esset, nihilo segniùs perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

III. Cujus facti ne priùs fama ad Regem, quàm ipse, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eò, ubi erat Rex, venit: posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quòd & niger & capillo longo, barbâque erat promissâ,

optimâ veſte texit, quàm ſatrapæ Regii gerere conſueverant: ornavit etiam torque, & armillis aureis, ceteroque regio cultu: ipſe agreſti, duplicique amiculo circumdatus, hirtâque tunicâ, gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clavam, ſiniſtrâ copulam, quâ vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret. Quem cùm omnes proſpicerent propter novitatem ornatûs, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus, fuit non nemo, qui agnoſceret Thyum, Regique nunciaret. Primò non accredidit. Itaque Pharnabazum miſit exploratum: à quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnoperè delectatus cùm facto, tum ornatu: in primis quòd nobilis Rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnificè Datamem donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo & Tithrauſte ab bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio eſſe juſſit. Poſtea verò quàm Pharnabazum Rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt.

IV. Hic cùm maximo ſtudio compararet exercitum, Ægyptumque proficiſci pararet, ſubitò à Rege litteræ ſunt ei miſſæ, ut Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat: quæ gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aſpis ſaltuoſam regionem, caſtelliſque munitam incolens, non ſolùm imperio Regis non parebat; ſed etiàm finitimas regiones vexabat, & quæ Regi portarentur, abripiebat. Datames, etſi longè aberat ab his regionibus, & à majore re abſtrahebatur, tamen Regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, navem conſcendit: exiſtimans, id quod accidit, faciliùs ſe imprudentem parvâ manu oppreſſurum, quàm paratum, quamvis magno exercitu.

Hac delatus in Ciliciam, egreſſus indè, dies noctéſque iter faciens, Taurum tranſiit, eòque quò ſtuduerat venit: quærit quibus locis ſit Aſpis: cognoſcit haud longè abeſſe, profectumque eum venatum; quem dum ſpecu-

latur, adventûs ejus caussa cognoscitur. Pisidas, cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, arma sumit, suosque sequi jubet: ipse equo concitato ad hostem vehitur; quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem, pertimescit, atque à conatu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum ad Regem ducendum tradit Mithridati.

V. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiscens à quanto bello ad quàm parvam rem principem ducum misisset, se ipse reprehendit; & nuntium ad exercitum Acen misit, quòd nondum Datamem profectum putabat, qui ei diceret ne ab exercitu discederet. Hic priusquàm perveniret quò erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Quâ celeritate cùm magnam benevolentiam Regis Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quàm se omnes, fieri videbant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt.

Hæc Pandates, gazæ custos regiæ, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet: *eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Ægypto adversi accidisset. Namque eam esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ: quo fieri, ut facilè impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res malè gestæ nuncientur: illum hôc majore fore in discrimine, quòd quibus Rex maximè obediat, eos habeat inimicissimos.* Talibus ille litteris cognitis, cùm jam ad exercitum Acen venisset, quòd non ignorabat ea verè scripta, desciscere à Rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum; nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit; conjunctamque huic Paphlagoniam occupat; celans quâ voluntate esset in Regem: clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

VI. Sed hæc propter hiemale tempus

pus minùs prosperè procedebant. Audit Pisidas quasdam copias adversùs se parare ; filium eò Arsideum cum exercitu mittit ; cadit in prælio adolescens. Proficiscitur eò pater, non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset ; quòd priùs ad hostem pervenire cupiebat, quàm de re malè gestâ fama ad suos perveniret, ne cognitâ filii morte animi debilitarentur militum. Quò contenderat pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri quominùs ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum ut ceteri consilium sequerentur. In vulgus edit : *suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfugâ, quò faciliùs receptus interficeret hostes ; quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi : quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, cùm & intrà vallum & foris cæderentur.*

Hac re probata, exercitum educit; Mithrobarzanem persequitur; qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti essent majori calamitati, primùm eos adoriuntur. Illi, cùm quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transierant, ab hisque stare quos reliquerant. Quibus cùm neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit: & quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.

VII. Ab hoc tamen viro Scismas maximo natu filius descìit, ad Regemque transiit, & de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes com-

motus, quòd intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negotium eſſe, qui, cùm cogitaſſet, facere auderet, & priùs cogitare, quàm conari, conſueſſet; Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum in quo Ciliciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit. Sed tam ſubitò copias contrahere non potuit: à qua re depulſus, cum ea manu quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret adverſarius, quin ancipitibus locis premeretur: & ſi dimicare cum èo vellet, non multùm obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet.

VIII. Hæc etſi Autophradates videbat, tamen ſtatuit congredi, quàm cum tantis copiis refugere, aut tamdiu uno loco ſedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardacas appellant; ejuſdemque generis tria funditorum. Præterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aſpendiorum & Piſidarum circiter tria,

Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has adversùs copias ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe locique natura. Namque hujus partem non habebat viceſimam militum. Quibus fretus conflixit, adverſariorumque multa millia concidit; cùm de ipſius exercitu non ampliùs hominum mille cecidiſſet. Quam ob cauſſam poſtero die tropæum poſuit, quo loco pridie pugnatum erat.

Hinc cùm caſtra moviſſet, ſemperque inferior copiis, ſuperior omnibus præliis diſcederet: quòd nunquam manum confereret, niſi cùm adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet; quod perito regionum, callideque cogitanti ſæpe accidebat. Autophradates, cùm bellum duci majore Regis calamitate, quàm adverſariorum videret, ad pacem amicitiamque hortatus eſt, ut cum Rege in gratiam rediret. Quam ille etſi fidam non fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod Rex adversùs Datamem

susceperat, sedatum. Autophradates in Phrygiam se recepit.

IX. At Rex, quòd implacabile odium in Datamem susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit. Quas ille plerasque vitavit; sicut cùm nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: de quibus, quòd inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit. Experiri voluit verum falsumne esset relatum. Itaque eò profectus est, quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore & statura simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eò loci ire, quò ipse consueverat, jussit. Ipse autem ornatus vestitu militari inter corporis custodes iter facere cœpit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, *ut parati essent facere quod ipsum vidissent.* Ipse, ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc

idem cùm universi fecissent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus est Regi, *se eum interfecturum, si ei Rex permitteret, ut, quodcumque vellet, liceret impunè facere, fidemque de ea re, more Persarum, dextrâ dedisset.* Hanc ut accepit, simulat se suscepisse cùm Rege inimicitiam, copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit; Regis provincias vexat, castella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem suis dispertit, partem ad Datamem mittit. Pari modo complura castella ei tradit. Hæc diu faciendo, persuasit homini, se infinitum adversùs Regem suscepisse bellum; cùm nihilo magis, ne quam suspicionem illi præberet insidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conspectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga Regem susceperant, contineri viderentur.

XI. Id cùm ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, *tempus eſſe majores exercitus parari, bellum cum ipſo Rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret.* Probatâ re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quò conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt. Deinde ipſi ſunt congreſſi. Hîc cùm aliquandiu in colloquio fuiſſent, & diverſi diſceſſiſſent, jamque procul Datames abeſſet, Mithridates priuſquam ad ſuos perveniret, ne quam ſuſpicionem pareret, in eumdem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat poſitum, reſedit, ut ſi à laſſitudine cuperet acquieſcere; Datamemque revocavit, ſimulans ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vaginâ veſte texit, ac Datami venienti ait,

digredientem ſe animadvertiſſe locum quemdam, qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum; quem cùm digito monſtraret, & ille conſpiceret, averſum ferro transfixit: priùſque, quàm quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita vir, qui multos conſilio, neminem perfidiâ ceperat, ſimulatâ captus eſt amicitiâ.

XV.

XV.

EPAMINONDAS

POLYMNI FILIUS,

THEBANUS.

E hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant; neve ea, quæ ipſis leviora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim Muſicen noſtris moribus abeſſe à Principis perſona; ſaltare verò etiam in vitiis poni. Quæ omnia apud Græcos &

grata, & laude digna ducuntur. Cùm autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primùm de genere ejus: deinde quibus disciplinis & à quibus sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus; & si quâ alia digna memoriâ erunt: postremò de rebus gestis, quæ à plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

Cap. II. Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper jam à majoribus relictus. Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis; nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est à Dionysio: qui non minore fuit in Musicis gloriâ, quàm Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina: carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro; saltare, à Calliphrone. At Philosophiæ præceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem & severum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate

antepoſuerit : neque priùs eum à ſe dimiſerit, quàm in doctrinis tantò anteceſſerit condiſcipulos, ut facilè intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in ceteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potiùs contemnenda, at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam Ephebus factus eſt, & palæſtræ dare operam cœpit, non tam magnitudini virium ſervivit, quàm velocitati. Illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimùm currendo & luctando, ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere : In armis plurimum ſtudii conſumebat.

III. Ad hanc corporis firmitatem plurima etiam animi bona acceſſerant. Erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo : adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum : non ſolùm populi, ſed etiam

amicorum ferens injurias : in primiſque commiſſa celans ; quod interdum non minùs prodeſt, quàm diſertè dicere. Studioſus audiendi ; ex hoc enim facillimè diſci arbitrabatur. Itaque cùm in circulum veniſſet, in quo aut de Republica diſputaretur, aut de Philoſophia ſermo haberetur, nunquam indè priùs diſceſſit, quàm ad finem ſermo eſſet adductus.

Paupertatem adeo facilè perpeſſus eſt, ut de Republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo caruit facultatibus ; fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari, omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam cùm aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus eſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro cujuſque facultatibus imperabat ; eamque ſummam cùm faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum qui quærebat, ad eos qui conferebant : eique ut ipſi numerarent faciebat ; ut, ille ad quem ea

res perveniebat, sciret quantum cuique deberet.

IV. Tentata autem ejus est abstinentia à Diomedonte Cyziceno: namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecuniâ corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit; & Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimùm diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & caussam adventûs Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram, *nihil*, inquit, *opus pecuniâ est: nam si ea Rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis; namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror; tibique ignosco. Sed egredere properè, ne alios corrumpas, cùm me non potueris. Tu Micythe, argentum huic redde: nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomedon cùm rogaret, ut tutò exire, suaque quæ

attulisset, liceret efferre: *illud*, inquit, *faciam: neque tuâ caussâ, sed meâ: ne, si tibi sit pecunia ademta, aliquis dicat, id ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem.* A quo cùm quæsisset *quò se deduci vellet*, & ille Athenas dixisset; præsidium dedit, ut eò tutò perveniret. Neque verò id satis habuit, sed etiam ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo suprà mentionem fecimus, effecit. Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est; quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum concludere constituimus: quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

V. Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentiâ: neque minùs concinnus in brevitate respondendi, quàm in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quemdam, indidem Thebis, & adversarium in administranda Republica, satis exercitatum in dicendo, ut

Thebanum scilicet: namque illi genti plus inest virium quàm ingenii. Is, quòd in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius Imperatoris opera desideraretur. Huic ille; *fallis*, inquit, *verbo cives tuos, quòd hos à bello avocas. Otii enim nomine servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui eâ diutinâ volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstrâ.* Idem ille Meneclides cùm huic objiceret, quòd liberos non haberet, neque uxorem duxisset; maximèque insolentiam, quòd sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus: at ille, *desine*, inquit, *Meneclide, de uxore mihi exprobrare: Nam nullius in ista re minùs uti consilio volo.* Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii. *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. Namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ex una urbe nostra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.*

VI. Idem cùm in conventum venisset Arcadum, petens ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent: contraque Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquentiâ omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potiùs amicitiam sequerentur Atticorum; & in oratione sua multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset; *animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de ceteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Œdipum natum, qui cùm patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset.*

Hîc in respondendo Epaminondas cùm de ceteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit: *admirari se* dixit *stultitiam Rhetoris Attici, qui non animadverterit innocentes illos natos; domi scelere admisso, cùm patriâ essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus.* Sed maximè ejus eloquentia eluxit Spartæ legati ante pugnam Leuctricam; quò cùm omnium sociorum con-

veniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conventu, ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minùs illa oratione opes eorum concuſſerit, quàm Leuctricâ pugnâ. Tum enim perfecit, quod poſt apparuit, ut auxilio ſociorum Lacedæmonii privarentur.

VII. Fuiſſe patientem, ſuorumque injurias ferentem civium, quòd ſe patriæ iraſci nefas eſſe duceret, hæc ſunt teſtimonia. Cùm eum propter invidiam cives præficere exercitui noluiſſent, duxque eſſet delectus belli imperitus, cujus errore eò eſſet deducta illa multitudo militum, ut omnes de ſalute pertimeſcerent, quòd locorum anguſtiis clauſi ab hoſtibus obſidebantur: deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia. Erat enim ibi privatus numero militis. A quo cùm peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem.

Neque verò hoc ſemel fecit, ſed ſæpiùs. Maximè autem fuit illuſtre,

cùm in Peloponnesum exercitum duxisset adversùs Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hic cùm criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prætores successissent; Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. Namque animadvertebat, nisi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam, inscientiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, si quis imperium diutiùs retinuisset, quàm lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas cùm Reipublicæ conservandæ caussâ latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diutiùs, quàm populus jusserat, gessit imperium.

VIII. Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur; quibus ille permisit, omnem ut caussam in se transferrent, suâque operâ factum

contenderent, ut legi non obedirent. Qua defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quòd, quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit quæ adverſarii crimini dabant, omniaque quæ collegæ dixerant, confeſſus eſt, neque recuſavit, quò minùs legis pœnam ſubiret: ſed unum ab iis petivit, ut in periculo ſuo inſcriberent: *EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS COEGIT APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS; QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BŒOTIORUM AUSUS FUIT ADSPICERE IN ACIE: QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII SATIS HABERENT, SI SALVI ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM, MESSENA*

CONSTITUTA, URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc cùm dixiſſet, riſus omnium cum hilaritate coortus eſt; neque quiſquam judex auſus eſt de eo ferre ſuffragium. Sic à judicio capitis maximâ diſceſſit gloriâ.

IX. Hic extremo tempore Imperator apud Mantineam, cùm acie inſtructa audaciùs inſtaret hoſtibus, cognitus à Lacedæmoniis, quòd, in unius pernicie ejus, patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt; neque priùs abſceſſerunt, quàm magna cæde facta, multiſque occiſis, fortiſſimè ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo eminùs percuſſum, concidere viderunt. Hujus caſu aliquantùm retardati ſunt Bœotii: neque tamen priùs pugnâ exceſſerunt, quàm repugnantes profligarunt. At Epaminondas, cùm animadverteret mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim emiſſurum; uſque eò retinuit, quoad renunciatum eſt viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit; *ſatis*, inquit, *vixi*;

invictus enim morior. Tum ferro extracto, confestim exanimatus est.

X. Hic uxorem nunquam duxit; in quo cùm reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem; malèque eum in eo patriæ consulere diceret, quòd liberos non relinqueret: *vide*, inquit, *ne tu pejùs consulas, qui talem ex te natum relicturus sis: neque verò stirps mihi potest deesse. Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modò mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est.* Quo tempore, duce Pelopida, exsules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt; Epaminondas, quàm diu facta est cædes civium, domi se tenuit: quòd neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idem postquam apud Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis stetit. Hujus de virtutibus, vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias; Thebas & ante Epaminon-

dam natum, & post ejus interitum; perpetuò alieno paruisse imperio: contra ea, quàm diu ille præfuerit Reipublicæ, caput fuisse totius Græciæ. Ex quo intelligi potest, unum hominem pluris quàm civitatem fuisse.

XVI.

PELOPIDAS
THEBANUS.

AGIS hiſtoricis, quàm vulgo notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quòd vereor, ne, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodò ſummas attigero, ne rudibus litterarum Græcarum minùs lucidè appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantùm potero; & medebor cùm ſatietati tum ignorantiæ lectorum.

Phœbidas Lacedæmonius, cùm exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit, impulsu perpaucorum Thebanorum, qui adversariæ factioni quò faciliùs resisterent, Laconum rebus studebant: idque suo privato, non publico, fecit consilio. Quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt pecuniâque multarunt: neque eò magis arcem Thebanis reddiderunt, quòd susceptis inimicitiis satiùs ducebant eos obsideri, quàm liberari. Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant; & eos esse solos, qui adversùs resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exsilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patriâ carebat.

Cap. II. Hi omnes ferè Athenas se contulerant, non quò sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum

locum fors obtulisset, eo Patriam recuperare niterentur. Itaque cùm tempus est visum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum quo maximi Magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ; sed profectò nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ: nam duodecim adolescentuli coierunt ex his qui exsilio erant multati, cùm omnino non essent ampliùs centum, qui tanto se offerrent periculo. Qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quàm Spartanis, eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ; quorum imperii majestas neque ita multò post, Leuctricâ pugnâ, ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cùm Athenis interdiu exissent, ut vesperascente Cœlo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quò minore suspicione facerent iter. Qui cùm tem-

pore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis devenerunt, à quo & tempus, & dies erat datus.

III. Hoc loco libet interponere, etsi sejunctum à re positâ est, *nimia fiducia quantæ calamitati soleat esse.* Nam Magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, exsules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti, usque eò despexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Accessit etiam, quòd magis aperiret eorum dementiam : allata est enim epistola Athenis ab Archia Hierophante, Archiæ qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat ; in qua omnia de profectione exsulum perscripta erant. Quæ cùm jam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, sub pulvinum subjiciens; *in crastinum*, inquit, *differo res severas.* At illi omnes, cùm jam nox processisset, vinolenti ab exsulibus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solùm qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, præsidium Lace-

dæmoniorum ex arce pepulerunt; Patriam obſidione liberaverunt: auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exſilium ejecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore, ſicut ſuprà docuimus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: ceteræ ferè omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, Imperatore Epaminonda, hic fuit Dux delectæ manûs, quæ prima phalangem proſtravit Laconum. Omnibus præterea periculis affuit: ſicut Spartam cùm oppugnavit, alterum tenuit cornu; quòque Meſſena celeriùs reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita ut proxima eſſet Epaminondæ.

V. Conflictatus autem eſt cum adverſa fortuna: nam & initio, ſicut oſtendimus, exſul patriâ caruit: & cùm Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, legationiſque

jure satis tectum se arbitraretur, quòd apud omnes gentes sanctum esse consuesset, à tyranno Alexandro Pheræo, simul cum Ismenia comprehensus, in vincula conjectus est. Hunc Epaminondas recuperavit, bello persequens Alexandrum. Post id factum, nunquam is animo placari potuit in eum à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli cùm ei summa esset data, eòque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, incensus irâ equum in eum concitavit, proculque digressus à suis, conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc secundâ victoriâ accidit. Nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto, omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donaverunt.

XVII.

AGESILAUS

LACEDÆMONIUS.

Um à ceteris ſcriptoribus, tum eximiè à Xenophonte Socratico collaudatus eſt. Eo enim uſus eſt familiariſſimè. Hic primùm de Regno cum Leotychide fratris filio, habuit contentionem. Mos eſt enim à majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent ſemper Reges, nomine magis quàm imperio, ex duabus familiis Proclis & Euryſthenis; qui principes ex progenie Herculis, Spartæ Re-

ges fuerunt. Harum ex altera, in alterius familiæ locum fieri non licebat. Itaque uterque suum retinebat ordinem. Primùm ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset: sin is virilem sexum non reliquisset, tunc deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Mortuus erat Agis Rex, frater Agesilai: filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat: eumdem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id, quod petivit, consecutus est. Nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus suprà, factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est.

Cap. II. Hic, simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent; docens satius esse in Asia quàm in Europa dimicari. Namque fama exierat, Artaxerxem comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, tanta celeritate usus est, ut

priùs in Asiam cum copiis perveniret, quàm Regii Satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat Regios, inducias à Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum Rege conveniret; re autem vera, ad copias comparandas: easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum; in qua pactione summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quàm bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, *multumque in eo se consequi* dicebat, *quòd Tissaphernes perjurio suo & homines suis rebus abalienaret, & Deos sibi iratos redderet: se autem servatâ religione confirmare exercitum, cùm animadverteret Deorum numen facere secum, hominesque sibi conciliari amiciores, quòd his studere consuessent, quos conservare fidem viderent.*

III. Postquam induciarum præteriit dies, Barbarus non dubitans, quòd ip-

ſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multò putabatur locupletiſſima, eò potiſſimùm hoſtes impetum facturos, omnes ſuas copias eò contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eamque priùs depopulatus eſt, quàm Tiſſaphernes uſquam ſe moveret. Magnâ prædâ militibus locupletatis, Epheſum hiematum exercitum reduxit: atque ibi officinis armorum inſtitutis, magnâ induſtriâ bellum apparavit. Et quò ſtudioſiùs armarentur, inſigniùſque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut qui ceteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatiſſimum & exercitatiſſimum haberet exercitum.

Huic cùm tempus eſſet viſum, copias extrahere ex hibernaculis, vidit ſi, quò eſſet iter facturus, palam pronunciaſſet, hoſtes non credituros, aliaſque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe facturum ac pronunciaſſet. Itaque cùm ille Sardis iturum

rum se dixisset, Tissaphernes eamdem Cariam defendendam putavit. In quo cùm eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, serò suis præsidio profectus est. Nam cùm illò venisset, jam Agesilaus, multis locis expugnatis, magnâ erat prædâ potitus. Laco autem, cùm videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem, &his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotiescumque congressus est, multò majores adversariorum copias, & sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic cùm animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum Regem adoriri, nuntius ei domo venit Ephorûm jussu, bellum Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minùs ejus pietas suspicienda est, quàm virtus bellica: qui cùm victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tantâ modestiâ dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in

comitio esset Spartæ. Cujus exemplum utinam Imperatores nostri sequi voluissent ! Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo Regno præposuit bonam existimationem, multòque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quàm si bello superasset Asiam.

Hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, tantâque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cùm jam haud ita longè abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, ceterique eorum socii, apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quòd cùm plerique ex fuga se in templum Minervæ conjecissent, quæreretur que ab eo, *quid his fieri vellet*; etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversùs arma tulerant; tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc solùm in Græcia fecit, ut templa Deorum sancta haberet, sed etiam apud Barbaros summâ religione omnia simu-

sacra, arasque conservavit. Itaque prædicabat, *mirari se, non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent: aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quàm qui fana spoliarent.*

V. Post hoc prælium, collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque *Corinthium* est appellatum. Hìc cùm unâ pugnâ decem millia hostium Agesilao duce cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: tantùm abfuit ab insolentia gloriæ, ut commiseratus sit fortunam Græciæ, quòd tam multi à se victi vitio adversariorum concidissent: namque illa multitudine, si sana mens esset, Græciæ supplicium Persas dare potuisse. Idem cùm adversarios intra mœnia compulisset, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: *negavit id suæ virtuti convenire: se enim eum esse,* dixit, *qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. Nam si*, inquit, *eos extinguere voluerimus, qui nobiscum adversùs Barbaros steterunt, nosmetipsi*

nos expugnaverimus, illis quiescentibus; quo facto, sine negotio, cùm voluerint, nos oppriment.

VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis; quò ne proficiscerentur, cùm à plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem cùm Epaminondas Spartam oppugnaret, essetque sine muris oppidum, talem se Imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti fuit universis; nam cùm quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eò venit, atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quòd eum locum occupassent, & se id quoque fieri debere animadvertisse. Sic adolescentulos simulata laudatione recuperavit;

& adjunctis de suis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi, eoque libentiùs, quòd latere arbitrabantur quæ cogitarant.

VII. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: cùm interim Agesilaus non destitit, quibuscumque rebus posset, patriam juvare. Nam cùm præcipuè Lacedæmonii indigerent pecuniâ, ille omnibus, qui à Rege defecerant, præsidio fuit; à quibus magnâ donatus pecuniâ, patriam sublevavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cùm maxima munera ei ab Regibus, & Dynastis, civitatibusque conferrentur, quòd nihil unquam in domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eâdem fuit contentus, quâ Eurysthenes progenitor majorum suorum fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat; contra, plurima patientiæ atque abstinentiæ. Sic

enim erat instructa, ut nulla in re differret à cuivis inopis atque privati.

VIII. Atque hic tantus vir, ut Naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore; nam & staturâ fuit humili, & corpore exiguo, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem ejus cùm intuerentur, contemnebant: qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cùm annorum octoginta subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, & in actâ cum suis accubuisset, sine ullo tecto; stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis; neque huc ampliùs quàm pellis esset injecta; eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili, atque obsoleto, ut eorum ornatus non modò in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama cùm ad regios esset perlata, celeriter munera eò cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, unum

esse ex his, qui tum accubabant. Qui cùm Regis verbis, quæ attulerant, dedissent, ille præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam, servis dispertiit; cetera referri jussit. Quo facto eum Barbari magis etiam contempserunt, quòd eum ignorantiâ bonarum rerum illa potissimùm sumpsisse arbitrabantur.

Hic cùm ex Ægypto reverteretur, donatus à Rege Nectanebe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret: venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum: in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quò Spartam faciliùs perferre possent, quòd mel non habebant, cerâ circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

XVIII.

EUMENES CARDIANUS.

Ujus ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidem major fuiſſet, ſed multò illuſtrior, atque etiam honoratior: quòd magnos homines virtute metimur, non fortunâ. Nam cùm ætas ejus incidiſſet in ea tempora, quibus Macedones florerent, multùm ei detraxit inter eos viventi, quòd alienæ erat civitatis: neque aliud huic defuit, quàm generoſa

ſtirps. Etſi enim ille domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indignè ferebant: neque tamen non patiebantur; vincebat enim omnes curâ, vigilantiâ, patientiâ, calliditate, & celeritate ingenii.

Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ filii: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum ſcribæ loco; quod multò apud Graios honorificentius eſt, quàm apud Romanos. Nam apud nos re verâ, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur: at apud illos contrariò nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide, & induſtriâ cognitâ, quòd neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Noviſſimo tempore præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ *Hetærice* appellabatur. Utrique autem

in consilio semper affuit, & omnium rerum habitus est particeps.

Cap. II. Alexandro Babylone mortuo, cùm regna singulis familiaribus dispartirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ: ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent. Aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facilè intelligi posset, plurimi fecerat. Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potiùs dicta. Nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quòd in homine fidem & industriam magnam videbat; non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus quas apparabat. Cogitabat enim, quod ferè omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque verò hoc solus fecit; sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus

Leonnatus Macedoniam præoccupare destinaverat. Is multis magnis pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Cùm perducere eum non posset, interficere conatus est; & fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset.

III. Interim conflata sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quòd unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit, neque salutis quàm fidei fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum; & illum unum opposuerat Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversùs Ptolemæum erat profectus.

Eumenes, cùm neque magnas copias, neque firmas haberet, quòd inexercitatæ, & non multò ante erant contractæ; adventare autem diceren-

tur, Hellespontumque transisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cùm claritate tum usu belli præstantes: (Macedones verò milites eâ tunc erant famâ, quâ nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur:) Eumenes intelligebat, si copiæ suæ cognossent adversùs quos ducerentur, non modò non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non pòssent; & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & priùs in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, quàm milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potiùs dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu quo erat deterior.

IV. Quorum acerrimo concursu cùm magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui secundum locum imperii tenebat.

Cum hoc concurrit ipſe Eumenes. Qui cùm inter ſe complexi in terram ex equis decidiſſent, ut facilè intelligi poſſet inimicâ mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe quàm corpore; non priùs diſtracti ſunt, quàm alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eò magis ex prælio exceſſit, ſed acriùs hoſtibus inſtitit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maximè nobilibus captis, pedeſter exercitus, quòd in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petiit; quam cùm impetraſſet, in fide non manſit, & ſe, ſimul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie ſemivivum elatum recreare ſtuduit. Cùm id non poſſet, pro hominis dignitate, proque priſtina amicitia (namque illo uſus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, oſſaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remiſit.

V. Hæc dum apud Helleſpontum geruntur, Perdiccas apud flumen Ni-

lum interficitur à Seleuco & Antigono; rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hìc, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur. In his Eumenes. Hâc ille perculsus plagâ non succubuit, neque eo seciùs bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, cùm omni genere copiarum abundaret, sæpè in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. Sed extremo tempore cùm consilio capi non posset, multitudine circumventus est. Hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit, & in castellum Phrygiæ, quod *Nora* appellatur, confugit.

In quo cùm circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quòd spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique posset, quò libentiùs & cibo uteretur, & à corporis

motu non removeretur. Subſtringebat caput loro altiùs, quàm ut prioribus pedibus planè terram poſſet attingere; deinde poſt verberibus cogebat exſultare, & calces remittere. Qui motus non minùs ſudorem excutiebat, quàm ſi in ſpatio decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta æquè nitida ex caſtello educeret, cùm complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet.

In hac concluſione, quotieſcumque voluit, apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem ſe uno loco, quamdiu fuit hiems. Quòd caſtrum ſubſidia habere non poterat, & ver appropinquabat, ſimulatâ deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni impoſuit: ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cùm litteras & nuntios miſiſſet in Aſiam, conſultum, *utrùm repetitum Macedoniam veniret*

(nam tum in Epiro habitabat) *& eas res occuparet:* huic ille primùm suasit, *ne se moveret, & exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur: sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio.* Horum nihil ea fecit. Nam & in Macedoniam profecta est, & ibi crudelissimè se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, *ne pateretur, Philippi domûs & familiæ inimicissimos regnare, amicissimos interire, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si sibi daret, quàm primùm exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quò faciliùs faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur.* His verbis Eumenes permotus satiùs duxit, si ita tulisset fortuna, perire benè meritis referentem gratiam, quàm ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adversùs Antigonum comparavit. Quòd unà erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corpo-

ris

ris custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem; & Antigenes, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) si potiùs ipse alienigena summi imperii potiretur, quàm alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni; eòque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur: credens minore se invidiâ fore, si specie imperii, nominisque simulatione Alexandri, bellum videretur administrare. Quod & fecit. Nam cùm non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodam modo latebat, cùm tamen per eum unum gererentur omnia.

VIII. Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere: eumque malè acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut

militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragrarat, deviceratque Perſas, inveteratâ cùm gloriâ tum etiam licentiâ, non parere ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat: ut nunc veterani faciunt noſtri. Itaque periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt ſuâ intemperantiâ nimiâque licentiâ, ut omnia perdant, neque minùs eos, cum quibus ſteterint, quàm adversùs quos fecerint. Quòd ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat: neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe judicet. Sed ad illos revertar.

Hiberna ſumpſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam; longèque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus cùm comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. Duæ erant viæ, quà ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri: quarum brevior per loca deſerta; quæ nemo incolebat propter aquæ ino-

piam, ceterùm dierum erat ferè decem: illa autem, quà omnes commeabant, altero tantò longiorem habebat anfractum, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. Hàc ſi proficiſceretur, intelligebat priùs adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quàm ipſe tertiam partem confeciſſet itineris; ſin per loca ſola contenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam, imperavit quàm plurimos utres atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum, præterea cibaria cocta dierum decem; utque quàm minimè fieret ignis in caſtris. Iter, quod habebat, omnes celat. Sic paratus, quà conſtituerat, proficiſcitur.

IX. Dimidium ferè ſpatium confecerat, cùm ex fumo caſtrorum ejus ſuſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. Conveniunt duces: quæritur, *quid opus ſit facto*. Intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quàm Antigonus affuturus videbatur. Hîc, omnibus titubantibus, & de rebus ſummis

desperantibus, Eumenes ait, *si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum, ut non minùs totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas quisque copias contraheret.* Ad Antigoni autem refrenandum impetum, tale capit consilium.

Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum; hisque præcepit, ut primâ nocte quàm latissimè possint, ignes faciant quàm maximos, atque hos secundâ vigiliâ minuant, tertiâ perexiguos reddant: & adsimulatâ castrorum consuetudine suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænuntiatum; idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur: credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias; mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non pos-

ſet, flectit iter ſuum, & illum anfractum longiorem copioſæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quò integriore exercitu decerneret.

X. Hîc Eumenes callidum imperatorem vicit conſilio, celeritatemque impedivit ejus: neque tamen multùm profecit. Nam invidiâ ducum, cum quibus erat, perfidiâque militum Macedonum veteranorum, cùm ſuperior prælio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus, cùm exercitus ei ter ante ſeparatis temporibus juraſſet, ſe eum defenſurum, nec unquam deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quàm eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cùm ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſervaſſet, ſi per ſuos eſſet licitum, quòd ab nullo ſe plus adjuvari poſſe intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de ſummis rebus erat dimi-

candum. Sed non paſſi ſunt hi, qui circa erant; quòd videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipſe autem Antigonus adeo erat incenſus, ut niſi magna ſpe maximarum rerum leniri non poſſet.

XI. Itaque cùm eum in cuſtodiam dediſſet, & præfectus cuſtodum quæſiſſet, *quemadmodum ſervari vellet? ut acerrimum*, inquit, *leonem, aut ferociſſimum elephantum.* Nondum enim ſtatuerat, ſervaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: & qui propter odium, fructum oculis ex ejus caſu capere vellent; & qui propter veterem amicitiam colloqui, conſolarique cuperent. Multi etiam qui ejus formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu, tamque valdè timuiſſent, cujus in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ.

At Eumenes, cùm diutiùs in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, *ſe mirari quare jam tertium diem ſic te-*

neretur ; non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut sic se deuteretur victo : quin aut interfici, aut missum fieri juberet. Hic cùm ferociùs Onomarcho loqui videretur, *quid tu* ? inquit, *animo si isto eras, cur non in prælio cecidisti potiùs, quàm in potestatem inimici venires ?* Huic Eumenes, *utinam quidem istud evenisset !* inquit : *sed eò non accidit, quòd nunquam cum fortiore sum congressus ; non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit : non enim virtute hostium, sed amicorum perfidiâ decidi.* Neque id falsum : Nam & dignitate fuit honestâ, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quàm figurâ venustâ.

XII. De hoc Antigonus cùm solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hîc, cùm plerique omnes primò perturbati admirarentur, non jam de eo sumptum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent malè habiti, ut sæpè ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset : denique in quo uno esset tantùm, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non

possent; interfecto, nihil habituri negotii essent. Postremò, *si illi redderet salutem*, quærebant, *quibus amicis esset usurus? sese enim cum Eumene apud eum non futuros.* Hic cognitâ consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit: tum autem, cùm jam vereretur ne qua seditio exercitûs oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, & quotidianum victum amoveri jussit: nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non ampliùs, quàm triduum, fame fatigatus, cùm castra moverentur, insciente Antigono, jugulatus est à custodibus.

XIII. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cùm ab anno vigesimo [uti suprà ostendimus] septem annos Philippo apparuisset, & tredecim, apud Alexandrum, eumdem locum obtinuisset; in his uni equitum alæ præfuisset; post autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset; captus non Antigoni virtute, sed Macedonum perjurio, talem habuit

buit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum Reges ſunt appellati, ex hoc facillimè poteſt judicari, quòd nemo Eumene vivo *Rex* appellatus eſt, ſed *Præfectus*. Iidem poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum nomenque ſumpſerunt; neque, quod initio prædicarant, *ſe Alexandri liberis regnum ſervare*, id præſtare voluerunt; & uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus ſepeliendum tradidit. Hi militari honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt; oſſaque ejus in Cappadociam ad matrem, atque uxorem, liberoſque ejus deportanda curarunt.

PHOCION

ATHENIENSIS.

T s i ſæpè exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamen multò ejus notior integritas eſt vitæ, quàm rei militaris labor. Itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine *Bonus* eſt appellatus. Fuit enim perpetuò pauper, cùm ditiſſimus eſſe poſſet propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ

ei à populo dabantur. Hic cùm à Rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facilè careret; liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille: *ſi mei ſimiles erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.*

Cap. II. Eidem cùm propè ad annum octogeſimum proſpera permanſiſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. Primò quòd cum Demade de urbe tradenda Antipatro conſenſerat: ejuſque conſilio Demoſthenes cum ceteris, qui benè de Republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exſilium erant expulſi. Neque in eo ſolùm offenderat, quòd patriæ malè conſuluerat, ſed etiam quòd amicitiæ fidem non præſtiterat. Namque auctus adjutuſque à Demoſthene, eum, quem tenebat, aſcenderat gradum, cùm adversùs

Charetem eum ſubornaret : ab eodem in judiciis, cùm capitis cauſſam diceret, defenſus aliquoties, liberatus diſceſſerat. Hunc non ſolùm in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit autem maximè uno crimine : quòd, cùm apud eum ſummum eſſet imperium populi, & Nicanorem Caſſandri præfectum inſidiari Piræeo Athenienſium à Dercyllo moneretur ; idemque poſtularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur : hîc, audiente populo, Phocion negavit eſſe periculum, ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus eſt. Neque ita multò poſt Nicanor Piræeo eſt potitus. Ad quem recuperandum, ſine quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt, cùm populus armatus concurriſſet, ille non modò neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſſe voluit.

III. Erant eo tempore Athenis duæ factiones ; quarum una populi cauſſam agebat, altera optimatum. In hac erant Phocion & Demetrius Phalereus : Harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. Nam populares Polyper-

chonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim à Polyperchonte Cassander Macedoniâ pulsus est. Quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis, capitis damnatos, patriâ pepulit: in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eòdem profectus est Phocion; quò ut venit, caussam apud Philippum Regem verbo, reipsâ quidem apud Polyperchontem jussus est dicere: namque is tum Regis rebus præerat. Hic cùm ab Agnonide accusatus esset, quòd Pyræeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

IV. Huc ubi perventum est, cùm propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti: cùm alii, reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi verò irâ exacuerentur, propter proditionis suspicionem Piræei:

maximèque quòd adversùs populi commoda in ſenectute ſteterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data eſt facultas, & dicendi cauſſam. Indè judicio, legitimis quibuſdam confectis, damnatus, traditus eſt undecim viris, quibus ad ſupplicium, more Athenienſium, publicè damnati tradi ſolent.

Hic cùm ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat uſus. Is cùm lacrymans dixiſſet: *O quàm indigna perpeteris Phocion!* huic ille, *at non inopinata*, inquit: *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo auſus ſit eum liber' ſepelire. Itaque à ſervis ſepultus eſt.

TIMOLEON

CORINTHIUS.

SINE dubio magnus omnium judicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut & patriam, in qua erat natus, oppressam à tyranno liberaret, & à Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret; totamque Siciliam, multos annos bello vexatam, à Barbarisque oppressam, suo adventu in pristinum resti-

tueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, &, id quod difficilius putatur, multò ſapientiùs tulit ſecundam, quàm adverſam, fortunam. Nam cùm ejus frater Timophanes, dux à Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepſque regni poſſet eſſe; tantùm abfuit à ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti, & patriæ parere legibus, quàm imperare, ſatius duxerit.

Hac mente per haruſpicem, communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modò manus non attulit, ſed ne adſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam, dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. Nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, & invidiâ laudem virtutis obterebant. Mater verò poſt id factum, neque domum ad ſe filium admiſit, neque ad-

ſpexit, quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus rebus ille adeo eſt commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere.

Cap. II. Interim Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt: cujus adverſarii opem à Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium totâ Siciliâ depulit. Cùm interficere poſſet, noluit; tutòque ut Corinthum perveniret, effecit; quòd utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpè adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat exſtare, eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ quàm crudelitatis: poſtremò, ut non ſolùm auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem & ex quanto regno ad quam fortunam detruſiſſet.

Poſt Dionyſii deceſſum cum Iceta bellavit, qui adverſatus fuerat Diony-

ſio : quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quòd ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato, Timoleon maximas copias Carthaginenſium apud Crimeſſum flumen fugavit, ac ſatis habere coëgit, ſi liceret Africam obtinere, qui jam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicoſum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.

III. Quibus rebus confectis cùm propter diuturnitatem belli non ſolùm regiones, ſed etiam urbes deſertas videret, conquiſivit quos potuit, primùm Siculos; deinde Corintho arceſſivit colonos, quòd ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit; urbium mœnia disjecta, fanaque deleta refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit. Ex maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. Arcem, Syracuſis, quam

munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, à fundamentis disjecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quàm minimè multa veſtigia ſervitutis manerent.

Cùm tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret, maluit ſe diligi quàm metui. Itaque, cùm primùm potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque verò id imperitè fecit: nam quod ceteri Reges imperio potuerunt, hic benevolentiâ tenuit. Nullus honos huic defuit; neque poſtea res ulla Syracuſis geſta eſt publicè, de qua priùs ſit decretum, quàm Timoleontis ſententia cognita. Nullius unquam conſilium non modò antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. Neque id magis benevolentiâ factum eſt, quàm prudentiâ.

IV. Hic cùm ætate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit. Quam calamitatem ita mo-

deratè tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eò minùs privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, cùm consilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ. Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum, ex ore ejus exiit. Qui quidem, cùm suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quàm *se in ea re maximas Diis gratias agere, atque habere, quòd cùm Siciliam recreare constituissent, tum se potissimùm ducem esse voluissent.* Nihil enim rerum humanarum sine Deorum numine geri putabat. Itaque suæ domi sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissimè colebat.

V. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans & ingratus, vadimonium cùm

vellet imponere, quòd cum illo se lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent: *namque id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret.* Idem, cùm quidam Lamestii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta; dixit, *nunc demùm se voti esse damnatum! Namque hæc à Diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impunè dicere.* Hic cùm diem supremum obiisset, publicè à Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est,

XXI.

DE REGIBUS.

I ferè fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoriâ digni videantur, præter *REGES*. Namque eos attingere noluimus, quòd omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. Neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine, non poteſtate fuit Rex, ſicuti ceteri Spartani.

Ex his verò qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt, ut nos judicamus, Perſarum Cyrus, &

Darius Hyſtaſpis filius : quorum uterque privatus, virtute regnum eſt adeptus. Prior horum, apud Maſſagetas in prælio cecidit: Darius ſenectute diem obiit ſupremum. Tres ſunt præterea ejuſdem generis; Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir & Mnemon. Xerxi maximè eſt illuſtre, quòd maximis poſt hominum memoriam exercitibus, terrâ marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ pulcherrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiæ famâ floruit: nam cùm matris ſuæ ſcelere amiſiſſet uxorem, tantùm indulſit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano præfecto ferro interemptus eſt.

Cap. II. Ex Macedonum autem genere, duo multò ceteros anteceſſerunt rerum geſtarum gloriâ; Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo

consumptus est. Philippus Ægis à Pausania, cùm spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. Is cùm Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionysius prior: nam & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facilè reperitur, minimè libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis: nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. Hic cùm virtute tyrannidem sibi peperisset, magnâ retinuit felicitate, majorque annis sexaginta natus, decessit florente regno. Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, cùm ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes.

III. Fuerunt præterea magni Reges ex amicis Alexandri Magni, qui post obitum ejus imperia ceperunt. In his Antigonus, & hujus filius Demetrius: Lysimachus,

Lysimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus, cùm adversùs Seleucum, Lysimachumque dimicaret, in prælio occisus est. Pari letho affectus est Lysimachus à Seleuco: nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, cùm filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eò magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodia socer generi, periit morbo. Neque ita multò post Seleucus à Ptolemæo Cerauno dolo interfectus est: quem ille à patre expulsum Alexandriâ, alienarum opum indigentem, receperat. Ipse autem Ptolemæus, cùm vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vitâ privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem & Hannibalem, quos & animi magnitudine, & calliditate omnes in Africa natos præstitisse constat.

Apud Fulvium Ursinum in nomismate Argenteo

XXII.

HAMILCAR

HANNIBALIS FILIUS,

Cognomine Barcas, Carthaginensis.

Rimo Punico bello, sed temporibus extremis, admodùm adolescentulus in Sicilia praeesse cœpit exercitui. Cùm ante ejus adventum & mari & terrâ malè res gererentur Carthaginensium, ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit: sæpèque è con-

trario, occasione datâ, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, cùm penè omnia in Sicilia Pœni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur.

Interim Carthaginenses classe apud Insulas Ægates à Caio Lutatio Consule Romanorum superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum putavit, quòd Patriam exhaustam sumptibus, diutiùs calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita ut statim mente agitaret, si paullùm modò res essent refectæ, bellum renovare; Romanosque armis persequi, donec aut virtute vicissent, aut victi manum dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tantâ fuit ferociâ, ut cùm Catulus *negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis qui Erycem tenuerant, armis relictis, Siciliâ decederent; succumbente Patria, ipse periturum se potiùs* dixerit, *quàm cum tanto flagitio domum rediret. Non enim suæ esse virtutis, arma*

à patria accepta adversùs hostes, adversariis tradere. Hujus pertinaciæ cessit Catulus.

Cap. II. At ille, ut Carthaginem venit, multò aliter ac sperabat Rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, nisi cùm deleta est. Primò mercenarii milites, qui adversùs Romanos fuerant, desciverunt: quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Pœni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremò, cùm propè jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solùm hostes à muris Carthaginis removit, cùm ampliùs centum millia facta essent armatorum, sed etiam eò compulit, ut locorum angustiis clausi, plures fame, quàm ferro, interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentissima totius Africæ,

restituit Patriæ. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit: totâ Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

III. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quò faciliùs caussam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eòque secum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris, formosus, Hasdrubal; quem nonnulli diligi turpiùs, quàm par erat, ab Hamilcare, loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut à præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quòd moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quòd Hamilcare occiso, ille exercitui præfuit, resque magnas gessit: & princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium; ejusdemque post mortem, Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar, posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secundâ gessit fortunâ; maximas bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, viris, pecuniâ, totam locupletavit Africam. Hic cùm in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans adversùs Vettones occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maximè concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus eò est perductus, ut interire, quàm Romanos non experiri, mallet.

XXIII.

HANNIBAL,

HAMILCARIS FILIUS,

CARTHAGINENSIS.

SI verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit, non eſt inficiandum, Hannibalem tanto præſtitiſſe ceteros imperatores prudentiâ, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotieſcumque cum eo congreſ-

ſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. Quòd niſi domi civium ſuorum invidiâ debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmavit, ut priùs animam, quàm id, depoſuerit: qui quidem cùm patriâ pulſus eſſet, & alienarum opum indigeret, nunquam deſtiterit animo bellare cum Romanis.

Cap. II. Nam ut omittam Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis; omnium his temporibus potentiſſimus Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut uſque à rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ. Ad quem cùm legati veniſſent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis, ut Hannibalem in ſuſpicionem Regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptum, alia atque antea ſentire; neque id fruſtra feciſſent; idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari

vidiſſet:

vidiffet : tempore dato adiit Regem, eique cùm multa de fide fua, & odio in Romanos commemoraffet, hoc adjunxit : *pater*, inquit, *meus Hamilcar, puerulo me, utpote non ampliùs novem annos nato, in Hifpaniam imperator proficifcens Carthagine, Jovi Optimo Maximo hoftias immolavit. Quæ divina res dum conficiebatur, quæfivit à me, VELLEMNE SECUM IN CASTRA PROFICISCI? id cùm libenter accepiffem, atque ab eo petere cœpiffem ne dubitaret ducere : tum ille : FACIAM, inquit, SI FIDEM MIHI, QUAM POSTULO, DEDERIS. Simul me ad aram adduxit, apud quam facrificare inftituerat, eamque, ceteris remotis, tenentem jurare juffit, NUNQUAM ME IN AMICITIA CUM ROMANIS FORE. Id ego jusjurandum patri datum ufque ad hanc ætatem ita confervavi, ut nemini dubium effe debeat, quin reliquo tempore eâdem mente fim futurus. Quare fi quid amicè de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, fi me celaris. Cùm quidem bellum parabis, te ipfum fruftraberis, fi non me in eo principem pofueris.*

III. Hac igitur, quâ diximus, ætate cum patre in Hispaniam profectus est: cujus post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publicè comprobatum est. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus, imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit. Saguntum, fœderatam civitatem, vi expugnavit. Tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenæum transiit: quàcumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit; neminem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam à Gallia sejungunt, quas nemo unquàm cum exercitu ante eum, præter Herculem Grajum, transierat: quo facto is hodie saltus Grajus appellatur: Alpicos conantes prohibere transitum concidit; loca patefecit, itinera muniit, effecitque ut eà Elephantus ornatus ire

possest, quà antea unus homo inermis vix poterat repere. Hàc copias traduxit, in Italiamque pervenit.

IV. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Consule, eumque pepulerat. Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit: saucium indè ac fugatum dimittit. Tertiò idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adversùs eum venit. Cum his manum conseruit, utrumque profligavit. Indè per Ligures Apenninum transit, petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea nunquam dextero æquè benè usus sit. Qua valetudine cùm etiam tum premeretur, lecticâque ferretur, C. Flaminium Consulem apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occîdit. Neque multò post C. Centenium proprætorem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo Consules, C. Terentius Varro, & L. Paulus Æmilius. Utriusque exercitus uno prælio fugavit: L. Paulum Consulem occîdit,

& aliquot præterea Consulares. In his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat Consul.

V. Hac pugna pugnata, Romam profectus nullo resistente, in propinquis urbis montibus moratus est. Cùm aliquot ibi dies castra habuisset, & reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus, Dictator Romanus, in agro Falerno se ei objecit. Hinc clausis locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitûs se expedivit. Fabio callidissimo imperatori verba dedit. Namque, obducta nocte, sarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus.

Hanc post rem gestam non ita multis diebus, M. Minutium Rufum magistrum equitum, pari ac Dictatorem imperio, dolo productum in prælium, fugavit. Ti. Sempronium Gracchum, iterum Consulem, in Lucanis, absens,

in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum quinquies Consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare prælia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversùs eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

VI. Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversùs P. Scipionis filium, quem ipse primùm apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertiò apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit inpræsentiarum bellum componere, quò valentior postea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit. Pulsus, incredibile dictu, biduo & duabus noctibus, Adrumetum pervenit, quod abest à Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei; quos non solùm effugit, sed etiam ipsos oppres-

fit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit: novis delectibus, paucis diebus multos contraxit.

VII. Cùm in apparando acerrimè esset occupatus, Carthaginenses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo seciùs exercitui postea præfuit, resque in Africa gessit: itemque Mago frater ejus, usque ad Publium Sulpicium & Caïum Aurelium Consules. His enim magistratibus legati Carthaginenses Romam venerunt, qui Senatui Populoque Romano gratias agerent, quòd cum his pacem fecissent, ob eamque rem coronâ aureâ eos donarent, simulque peterent, *ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur.* His ex Senatûs consulto responsum est: *munus eorum gratum acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quòd Hannibalem, cujus operâ susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem.*

Hoc responso Carthaginenses cognito, Hannibalem domum, Magonemque revocarunt. Hic, ut rediit, Prætor factus est, postquam Rex fuerat anno secundo & vigesimo. Ut enim Romæ Consules, sic Carthagine quotannis annui bini Reges creabantur. In eo magistratu pari diligentiâ se Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. Namque effecit ex novis vectigalibus non solùm ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset quæ in ærario poneretur. Deinde, anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio Consulibus, Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratiâ missos ratus, priusquam his Senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam factâ, Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt; domum à fundamentis disjecerunt; ipsum exsulem judicarunt.

VIII. At Hannibal, anno tertio

postquam domo profugerat, Lucio Cornelio, Quinto Minucio Consulibus, cum quinque navibus Africam accessit, in finibus Cyrenæorum, si fortè Carthaginenses ad bellum, Antiochi spe fiduciâque, inducere posset: cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem, eâdem quâ fratrem, pœnâ affecerunt. Illi desperatis rebus cùm solvissent naves, ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt.

Antiochus autem si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quàm in suscipiendo instituerat, propiùs Tiberim quàm Thermopylas, de summa imperii dimicasset. Quem etsi multa stultè conari videbat, tamen nullâ deseruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversùs Rhodiorum

classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cùm multitudine adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

IX. Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quò se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid providisset, propter avaritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro & argento. Has præsentibus principibus deponit in templo Dianæ; simulans, se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas æneas, quas secum portabat, omnes suâ pecuniâ complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magnâ curâ custodiunt, non tam à ceteris, quàm ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus his, tolleret, secumque duceret.

X. Sic conservatis suis rebus Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quicquam egit, quàm Regem armavit & exercuit adversùs Romanos. Quem cùm videret domesticis rebus minùs esse robustum, conciliabat ceteros Reges, adjungebatque bellicosas nationes.

Diffidebat ab eo Pergamenus Rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terrâ: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cùm par non esset armis. Imperavit quàm plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum cùm confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo

facturus erat navale prælium, classiarios convocat, hisque præcipit, *omnes ut in unam Eumenis Regis concurrant navem, à ceteris tantùm satis habeant se defendere. Id facilè illos serpentium multitudine consecuturos: Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur præmio fore.*

XI. Tali cohortatione militum factâ, classis ab utrisque in prælium deducitur. Quarum acie constitutâ, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit: qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se Regem professus est quærere. Statim ad Eumenem deductus est, quòd nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius, ducis nave declaratâ suis, eòdem unde ierat, se recepit. At Eumenes, solutâ epistolâ, nihil in ea reperit nisi quod ad irridendum eum pertineret: cujus etsi caussam mirabatur, neque reperieba-

tur, tamen prælium ſtatim committere non dubitavit.

Horum in concurſu Bithyni, Hannibalis præcepto, univerſi navem Eumenis adoriuntur : quorum vim cùm Rex ſuſtinere non poſſet, fugâ ſalutem petiit : quam conſecutus non eſſet, niſi intrà ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cùm adverſarios premerent acriùs, repentè in eas vaſa fictilia, de quibus ſuprà mentionem fecimus, conjici cœpta ſunt. Quæ jacta initio riſum pugnantibus concitarunt, nec, quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, novâ re perterriti, cùm quid potiſſimùm vitarent non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit : neque tum ſolùm, ſed ſæpè aliàs pedeſtribus copiis pari prudentiâ pepulit adverſarios.

XII. Quæ dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ

apud L. Quinctium Flaminium Consularem cœnarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, *eum in Prusiæ regno esse*; id postero die Flaminius Senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flaminium, qui à Rege peterent, *ne inimicissimum suum secum haberet, sibique dederet.* His Prusias negare ausus non est: illud recusavit, *ne id à se fieri postularent, quod adversùs jus hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum ubi esset facilè inventuros.* Hannibal enim uno loco se tenebat in castello quod ei ab Rege datum erat muneri; idque sic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitum sibi haberet, semper verens, ne usu eveniret, quod accidit.

Huc cùm legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent, puer ab janua prospiciens Hannibali dixit, *plures præter consuetudinem armatos apparere.* Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii

circumiret, ae properè ſibi renunciaret, num eodem modo undique obſideretur. Puer cùm celeriter, quid eſſet, renunciaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet; ſenſit id non fortuitò factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutiùs vitam eſſe retinendam: quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumpſit.

XIII. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo. Quibus Conſulibus interierit, non convenit. Nam Atticus, Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo.

Atque hic tantus vir tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot ejus libri ſunt, Græco ſermone confecti. In his ad Rhodios *de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia*

rebus gestis. Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt : sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt, quàm diu fortuna passa est, Syllenus, & Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal litterarum Græcarum usus est doctore.

Sed nunc tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores; quò faciliùs collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

XXIV.

MARCUS PORTIUS CATO.

Ex Libro posteriore

Cornelii Nepotis.

ATO ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quòd ibi heredium à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in Consulatu Censurâque habuit collegam,

ut

ut M. Perpenna Censorinus narrare solitus est, Romam demigravit, in foroque esse cœpit. Primum stipendium meruit annorum decem septemque. Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. Tribunus militum in Sicilia fuit. Indè ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique ejus opera existimata est in prælio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, Consuli; cum quo non pro sortis necessitudine vixit: namque ab eo perpetuâ dissensit vitâ. Ædilis plebis factus est cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua Quæstor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris existimamus, quàm quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

Cap. II. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco; sorte provinciàm nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cùm diutiùs moraretur, P. Scipio Africanus Consul iterum, cujus in priore Consulatu

Quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere. Neque hoc per Senatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in civitate principatum obtineret: quod tum non potentiâ, sed jure Respublica administrabatur. Qua ex re iratus, Senatu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, Censor cum eodem Flacco factus, severè præfuit ei poteſtati. Nam & in complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, quâ re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta, usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, Reipublicæ caussâ suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus, non modò nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.

III. In omnibus rebus singulari fuit prudentiâ & industriâ. Nam & agricola solers, & Reipublicæ peritus, & jurisconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantùm in eis

progressum fecit, ut non facilè reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum.

Ab adolescentia confecit orationes: Senex scribere Historias instituit. Quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas Regum populi Romani: Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica. Ob quam rem omnes *Origines* videtur appellasse. In quarto autem, bellum Punicum primum: in quinto, secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Servii Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quæ in Italia, Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria, & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

Apud Fulvium Ursinum in gemma.

XXV.

TITI POMPONII ATTICI

VITA,

Ex Cornelio Nepote.

Itus Pomponius Atticus, ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuò à majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, in primiſque ſtudioſo

litterarum. Hic, prout ipſe amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolùm celeriter arriperet quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in pueritia, nobilis inter æquales ferebatur, clariùſque exſplendeſcebat, quàm generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius C. filius, M. Cicero: quos conſuetudine ſuâ ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuò fuerit carior.

Cap. II. Pater maturè deceſſit. Ipſe adoleſcentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus plebis interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii conſobrina, nupſerat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, poſteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate vivendi,

quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cùm alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus; idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit. Neque eò seciùs adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis; cujus fugam pecuniâ sublevavit. Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eòdem magnam partem fortunarum trajecit suarum.

Hîc ita vixit, ut universis Atheniensibus meritò esset carissimus. Nam, præter gratiam, quæ jam in adolescentulo magna erat, sæpiùs suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cùm enim versuram facere publicè necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque longiùs quàm dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium aliâ quoque liberalitate: Nam

universos frumento donavit, ita ut singulis septem modii tritici darentur; qui modus mensuræ, *Medimnus* Athenis appellatur.

III. Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publicè haberent, civemque facere studerent. Quo beneficio ille uti noluit: Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam aliâ adscitâ. Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. Itaque aliquot, Pnyce & Pœcile locis sanctissimis, posuerunt. Hunc enim in omni procuratione Reipublicæ actorem, auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potissimùm urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eamdem & patriam haberet, & domum. Hoc specimen prudentiæ, quòd cùm in eam civitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinâ præstaret omnes, unus ei ante alios fuerit carissimus.

IV. Huc ex Aſia Sylla decedens cùm veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate, & doctrinâ. Sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem ſuavitas erat ſermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quemdam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poëmata pronuntiabat & græcè & latinè, ſic ut ſuprà nihil poſſet addi. Quibus rebus factum eſt, ut Sylla nuſquam eum ab ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. Cui cùm perſuadere tentaret, *noli, oro te*, inquit Pomponius, *adversùm eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sylla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri.

Hîc complures annos moratus, cùm & rei familiari tantùm operæ daret, quantùm non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Athenienſium Reipublicæ tribueret,

tribueret, nihilominùs amicis urbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitavit, & si qua res major acta est, non defuit; sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Cæcilium, Equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillimâ naturâ, cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, testamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante; ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni; easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiscipulatu vi-

vebat conjunctissimè, multò etiam familiariùs quàm cum Quinto; ut judicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quàm affinitatem. Utebatur autem intimè Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.

VI. In Republica ita versatus est, ut semper optimarum partium & esset, & existimaretur; neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quòd non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quàm qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cùm ei paterent, propter vel gratiam vel dignitatem; quòd neque peti more majorum, neque capi possent, conservatis legibus, in tam effusis ambitûs largitionibus, neque geri è Republica sine periculo, corruptis civitatis moribus.

Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus est. Neminem suo nomine, neque subscribens accusavit. In jus de sua re nunquam iit; judicium nullum habuit. Multorum Consulum, Prætorumque Præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum. Qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cùm apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cùm Præturam gerere noluisset, asseclam esse Prætoris. Qua in re non solùm dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cùm suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut ejus observantia omnibus esset carior, cùm eam officio, non timori, neque spei, tribui viderent.

VII. Incidit Cæsarianum civile bellum, cùm haberet annos circiter sexaginta. Usus est ætatis vacatione, neque se quòquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium pro-

ficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompeium conjunctum non offendit: Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſummâ cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantoperè Cæſari fuit grata, ut victor cùm privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolùm moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeii caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ, effugit nova pericula.

VIII. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, cùm Reſpublica penes Brutos videretur eſſe, & Caſſium, ac tota civitas ſe ad eos convertiſſet. Sic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiariùs, quàm hoc ſene: neque ſolùm eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab Equitibus Romanis conſtitueretur. Id facilè effici poſſe arbitrati ſunt, ſi &

principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à Caio Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset, respondit: *si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantùm eæ paterentur; sed neque cùm quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum.* Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est.

Neque multò post superior esse cœpit Antonius, ita ut Brutus & Cassius provinciarum, quæ iis dicis caussâ datæ erant à Consulibus, desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat, florenti illi parti, abjecto Bruto Italiâque cedenti, LLS. centum millia muneri misit. Eidem in Epiro absens trecenta jussit dari: neque eò magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

IX. Secutum est bellum gestum apud

Mutinam. In quo ſi tantùm eum prudentem dicam, minùs quàm debeam, prædicem, cùm ille potiùs divinus fuerit; ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neque agitur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus Italiâ ceſſerat; ſpes reſtituendi nulla erat. Non ſolùm ejus inimici, qui tum erant potentiſſimi & plurimi, ſed etiam amici adverſariis ejus ſe dabant; & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem; ejus familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant.

Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modò nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantùm potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. verò Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cùm litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tantâ diligentiâ offi-

cium ſuum præſtitit, ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico, hic ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cùm illa fundum ſecundâ fortunâ emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione ei credidit; maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, ſimulque aperire, ſe non fortunæ ſed hominibus ſolere eſſe amicum. Quæ cùm faciebat, nemo eum temporis cauſſâ facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſim is à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos cives videretur.

X. Ille autem ſui judicii, potiùs, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alii laudaturi forent. Converſa ſubitò fortuna eſt. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro deceſſerat, timens

proſcriptionem ; latebatque apud P. Volumnium , cui , ut oſtendimus paulò ante , opem tulerat : (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ , ut modò hi , modò illi in ſummo eſſent aut faſtigio , aut periculo :) habebatque ſecum Q. Gellium Canium, æqualem , ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum , quòd cum eo , quem puerum in ludo cognoverat , adeo conjunctè vixit , ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.

Antonius autem , etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem , ut non ſolùm ei , ſed omnibus etiam ejus amicis eſſet inimicus , eoſque vellet proſcribere ; multis hortantibus tamen , Attici memor fuit officii ; & ei , cùm requiſiſſet ubinam eſſet , ſua manu ſcripſit , *ne timeret , ſtatimque ad ſe veniret : ſe eum , & Gellium Canium de proſcriptorum numero exemiſſe* : Ac , ne quod in periculum incideret , quod noctu fiebat , præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolùm ſibi , ſed etiam ei , quem cariſſimum habebat , præſidio fuit. Neque enim ſuæ ſolùm à quo-

quam auxilium petiit salutis, sed conjunctim, ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle esse fortunam. Quòd si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?

XI. Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cùm proscriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuò manendi potestas facta est. Qui etiam post prælium Philippense, interitumque C. Cassii & M. Bruti, L. Julium Mocillam Prætorem, & ejus filium, Aulumque Torquatum, ceterosque pari fortunâ perculsos, instituit tueri; atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jussit. Difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis

rebus ac temporibus judicari poteſt, quòd non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. Qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minùs poſt mortem ejus, quàm florentem, coluerit.

Sic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit: quòd neque lædebat quemquam, neque, ſi quam injuriam acceperat, malebat ulciſci, quàm obliviſci. Idem immortali memoriâ percepta retinebat beneficia; quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut verè dictum videatur: *Sui cuique mores fingunt fortunam*. Neque tamen priùs ille fortunam, quàm ſe ipſe, finxit; qui cavit ne qua in re jure plecteretur.

XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrippa, intimâ familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, cùm propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam, nullius conditionis non haberet poteſtatem; potiſſimùm ejus deligeret affinitatem, præoptaretque Equi-

tis Romani filiam generosam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius Triumvir Reipublicæ constituendæ : cujus gratiâ cùm augere possessiones posset suas, tantùm abfuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit eâ, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit.

Nam cùm L. Saufeii Equitis Romani, æqualis sui, qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, Triumviri bona vendidissent, consuetudine eâ quâ tum res gerebantur; Attici labore atque industriâ factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem L. Julium Calidium, quem post Lucretii Catullique mortem multò elegantissimum poëtam, nostram tulisse ætatem verè videor posse contendere, neque minùs virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscrip-

tionem Equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio, præfecto fabrûm Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare; quòd in eorum periculis, non secùs absentes, quàm præsentes, amicos Attico esse curæ cognitum est.

XIII. Neque verò minùs ille vir, bonus paterfamilias habitus est, quàm civis. Nam cùm esset pecuniosus, nemo illo minùs fuit emax, minùs ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est: nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam; cujus amœnitas non ædificio, sed silvâ constabat. Ipsum enim tectum antiquitùs constitutum, plus salis, quàm sumptûs habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familiâ, si utilitate judicandum est, optimâ; si formâ, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, ana-

gnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchrè facere posset.

Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprimè boni. Neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solùm continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere, quod à plurimis videas, continentis debet duci: & potiùs diligentiâ, quàm pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentiâ munditiem non affluentem affectabat: suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem. Cùm in primis lautus esset Eques Romanus, & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, scimus non ampliùs, quàm terna millia æris, peræquè in singulos menses, ex ephemeride eum expen-

ſum ſumptui ferre ſolitum : Atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus. Sæpe enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus.

XIV. Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit quàm anagnoſten; quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine aliqua lectione apud eum cœnatum eſt, ut non minùs animo, quàm ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à ſuis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ conſuetudine; tantâque uſus eſt moderatione, ut neque in ſeſtertio vicies, quod à patre acceperat, parum ſe ſplendidè geſſerit; neque in ſeſtertio centies affluentiùs vixerit, quàm inſtituerat; parique faſtigio ſteterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum & Nomentanum, ruſticum prædium; omniſque ejus pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis & urbanis poſſeſſionibus.

Ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ, non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate; ut difficile esset intellectu, utrum amici magis vererentur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiosè promittebat; quòd non liberalis, sed levis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tantâ erat curâ, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat; quâ nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia M. & Q. Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, Auli Torquati, multorum præterea Equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertiâ, sed judicio, fugisse Reipublicæ procurationem.

XVI. Humanitatis verò nullum af-

ferre majus teſtimonium poſſum, quàm quòd adoleſcens idem ſeni Syllæ fuerit jucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto; cum æqualibus autem ſuis, Q. Hortenſio & M. Cicerone, ſic vixerit, ut judicari difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus. Quamquam eum præcipuè dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus jam ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum, ab Conſulatu ejus uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multùm deſideret hiſtoriam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, mutationibus Reipublicæ perſcripta ſunt, ut nihil in iis non appareat, & facilè exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ſolùm, quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc uſu veniunt, cecinit ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura

plura commemorem ? cùm hoc ipsum verè gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm esset septem & sexaginta, *se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate*, quam propè æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc eâ fuisse in suos indulgentiâ, ut, quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit naturâ solùm, quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrinâ. Nam & principum Philosophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis, ad vitam agendam, non ad ostentationem, uteretur.

XVIII. Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in volumine exposuerit, quo Magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Romani, quæ non in eo, suo tempore, sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut

ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris; ut, M. Bruti rogatu, Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui, à quo ortus, quos honores quibusque temporibus cepisset: pari modo, Marcelli Claudii, de Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum & Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.

Attigit quoque poëticen; credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit; ita, ut sub singulorum imaginibus, facta, Magistratusque eorum non ampliùs quaternis, quinisque versibus descripserit. Quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam liber Græcè confectus, de Consulatu Ciceronis. Hactenus, Attico vivo, edita hæc à nobis sunt.

XIX. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: &, quantùm poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut suprà significavimus, *suos cuique mores plerumque conciliare fortunam*. Namque hic contentus ordine Equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit Imperatoris Divi Julii filii, cùm jam ante familiaritatem ejus esset consecutus, nullâ aliâ re, quàm elegantiâ vitæ, quâ ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortunâ humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam antè detulerit; & conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar, vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni, Drusillâ nato, privigno suo, despondit: quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

XX. Quamvis ante hæc sponsalia

non solùm, cùm ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam litteras misit, quin Attico mitteret, *quid ageret*, in primis, *quid legeret*, *quibusque in locis*, *&* *quamdiu esset moraturus*: sed etiam cùm esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minùs sæpe, quàm vellet, Attico frueretur, nullus dies tamen temerè intercessit, quo non ad eum scriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modò aliquam ei quæstionem poëticam proponeret; interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas.

Ex quo accidit, cùm ædes Jovis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuriâ detecta prolaberetur, ut, Attici admonitu, Cæsar eam reficiendam curaret. Neque verò ab M. Antonio minùs absens litteris colebatur; adeo, ut accuratè ille ex ultimis terris, *quid ageret*, *quid curæ sibi haberet*, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, faciliùs existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maxima-

rum rerum non folùm æmulatio, fed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceffe inter Cæfarem, atque Antonium; cùm fe uterque principem non folùm urbis Romanæ, fed orbis terrarum effe cuperet.

XXI. Tali modo cùm feptem & feptuaginta annos compleffet, atque ad extremam fenectutem non minùs dignitate, quàm gratiâ fortunâque, crevif-fet, (multas enim hereditates nullâ aliâ re quàm bonitate eft confecutus) tantâque profperitate ufus effet valetudinis, ut annos triginta medicinâ non indiguiffet: nactus eft morbum quem initio & ipfe & medici contempferunt. Nam putarunt effe tenefmon, cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc cùm tres menfes fine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, confumpfiffet, fubitò tanta vis morbi in unum inteftinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiftula putris eruperit. Atque hoc priùs quàm ei accideret, poftquàm in dies dolores accrefcere, febremque acceffiffe fenfit, Agrippam generum ad fe arceffi juffit,

& cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus: *quantam*, inquit, *curam, diligentiamque in valetudine meâ tuendâ hoc tempore adhibuerim, cùm vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui: Nam mihi stat, alere morbum desinere. Namque his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores, sine spe salutis. Quare à vobis peto primùm, ut consilium probetis meum; deinde, ne frustra dehortando conemini.*

XXII. Hac oratione habitâ, tantâ constantiâ vocis atque vultûs, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare; cùm quidem Agrippa eum flens, atque osculans, oraret atque obsecraret, *ne ad id quod Natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret; & quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret;* preces ejus taciturnâ suâ obstinatione com-

pressit. Sic cùm biduum cibo se abstinuisset, subitò febris decessit, leviorque morbus esse cœpit, tamen propositum nihilo seciùs peregit. Itaque die quinto, postquàm id consilium inierat, pridie Kalendas Aprilis, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maximâ vulgi frequentiâ. Sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

Hactenus de Vitis Virorum illustrium
CORNELII NEPOTIS.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA,

Quæ reperiri potuerunt, omnia: olim ſummo

ANDREÆ SCHOTTI
Studio collecta,

Nunc recenſita, emendata, & alicubi aucta.

Z

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

Que reperiri potuerunt omnia:

ANDREÆ SCHOTTI

Studio collecta,

Nunc passim emendata, & alicubi aucta.

CHRONICORUM LIB. I.

CAP. I.

DE Homero & Hesiodo inter omnes ferè scriptores constitit, utrumque vixisse ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta. *A. Gell. Noct. Attic. lib.* 17. *cap.* 12.

Nepoti, & Lutatio Romam placet conditam Olympiadis septimæ anno secundo. *Solin. Poly-hist. c.* 1. *ed. Salmasii.*

Archilochum Nepos Cornelius tra-

dit Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc poëmatis clarum & nobilem. *A. Gell. l.* 17. *c.* 21.

M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, è saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Ibidem.*

Alexander Magnus Pellæ oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quinto. *Solin. c.* 40. *Poly-hist. ed. Salmas.*

P. Terentius maximè familiariter vixit cum Scipione Africano, & C. Lælio, &c. quamvis Cornelius Nepos omnes æquales fuisse tradat. *Donatus, in vita Terentii.*

CAP. II.

CORNELII NEPOTIS EXEMPLORUM

LIB. II.

A Virgine Vestale. *Fl. Carisius, lib.* 1. *Grammat.*

Lib. V.

Cornelius Nepos exemplorum quinto litteris mandavit, multis in Senatu placuisse, ut ii qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur: sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam; eos tamen, qui ad Hannibalem non rediissent, usque adeo detestabiles invisosque fuisse, ut tædium vitæ ceperint, necemque sibi consciverint. *A. Gellius. l. 7. c. 18.*

CORNELII NEPOTIS ILLUSTRIUM VIRORUM

Cap. III.

Lib. II.

Subinde. *Sosipater Caris. l. 1.*

Lib. XV.

Harum partium. *Ibidem.*

Lib. XVI.

A fratre patruele. *Ibidem.*

Incerta quo Libro Virorum Illustrium posita.

CArthago antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur. Cujus interior pars Byrsa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei testis est C. Nepos in eo libro, qui Vita Illustrium inscribitur. *Servius, in* 1. *l. Æneidos.*

Propiùs Grammatico accessi. *Diomed. l.* 1. *Gram.*

Albinus, qui cum L. Lucullo Consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitavit. In ejus historiæ principio scriptum est ad hanc sententiam: *neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum compositè aut minùs eleganter scriptum foret; nam sum*, inquit, *homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est.* Ideòque veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea quum legisset M. Cato: *Næ tu*, inquit, *Aule, nimiùm nugator es, quum*

maluisti culpam deprecari, quàm culpâ vacare. Nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum expulsi peccavimus. Tibi, inquit, *oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur.* Scriptum hoc est in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris. *A. Gell. l.* 11. *c.* 8. *Noct. Attic.* & *Macrobius, præfat. Saturn.*

CORNELII NEPOTIS CAP. IV.

LIB. I.

De Vita Ciceronis.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè amicus familiaris fuit: atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, erravisse videtur, quum eum scripsit tres & viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *A. Gell. lib.* 15. *Noct. Attic. cap.* 28.

Frustra Tullium suspicimus. Refert enim Cornelius Nepos, se præsente, iisdem pænè verbis, quibus edita est,

eam pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroratam. *D. Hieron. ep. 71. ad Pammachium.*

CAP. V.

CORNELII NEPOTIS

LIB. I.

Epistolarum ad Ciceronem.

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitæ Philosophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quàm plerisque, qui in ea disputando versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore & continentia præcipiant argutissimè; eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant. lib. 3. c. 15. divin. Institut.*

M. TULLII CICERONIS

AD CORNELIUM NEPOTEM

Epistolarum Lib. II.

Itaque nostri, cùm omnia quæ diximus, dicta essent: quæ facetè, & breviter, & acutè locuti essemus, ea

proprio nomine appellari *dicta* voluerunt. *Macrobius, lib.* 2. *c.* 1. *Saturn.*

Ad eumdem, ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut à te fictis aggrederer donis. *Priscian. l.* 8. *Gram.*

Qui habet, ultrò appetitur: qui est pauper, aspernatur. *Ibidem.*

Quid? oratorum quem Cæsari antepones eorum qui nihil aliud egerunt? quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Suetonius, in Cæsare, cap.* 55.

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Cæsarem in quadam ad Nepotem epistola. Neque enim quidquam aliud est felicitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas. Vel, ut alio modo definiam, Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Cæsar usus erat, nulla potuit esse felicitas: feliciorque meo judicio Camillus exsulans, quàm temporibus iisdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset. *Am. Marcell. lib.* 21. *ext.*

Quidam veterum formidantes ea quæ Scriptoribus historicè suorum temporum solent sæpè fraudi esse atque invidiæ, cognitiones actuum variorum, stylis jam uberibus explicatas, non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat. *Am. Marcell. lib. 26. initio.*

Sententiæ illius Tullianæ ignarus, docentis, infelices esse eos qui omnia sibi licere existimarunt. *Am. Marcell. lib. 26. in fine.*

Idem ad Atticum de Nepote.

Nepotis epistolam exspecto, cupidus ille meorum, qui ea quibus maximè γαυριῶ, legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα: tu verò ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. *Lib. 16. epist. 5.*

Malè narras de Nepotis filio, valdè me hercule moveor, & molestè fero, nescieram omnino esse istum puerum. Epist. XVI.

Hîc SCHOTTUS inseruit Catonis & Attici vitas.

CORNELII NEPOTIS CAP.

FRAGMENTA VI.

Incerta partim quo libro posita, partim quibus verbis concepta.

NEpos auctore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalend. Martiis admonitum ab uxore, temporiùs ut discumberet, petiisse ab ea ne interpellaretur: feriùs tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpè in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in ἑαυτοντιμωρουμένῳ:

Satis pol protervè me Syri promissa huc induxerunt.

Donatus, in vita Terentii.

L. Otacilius Pilitus Rhetoricam professus, Cn. Pompeium Magnum docuit; patris ejus res gestas, nec minùs ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. *Suetonius, de claris Rhetorib. c. 3.*

Cornelius Nepos in libello, quo diſtinguit litteratum ab erudito, *litteratos* vulgò quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acutè ſcienterque poſſint aut dicere aut ſcribere: ceterùm propriè ſe appellandos poëtarum interpretes, qui à Græcis γραμματικοὶ nominentur. *Suetonius, de illuſtr. Gram. cap.* 4.

CAP. VII. Præter Phyſicos, Homerumque, qui univerſum orbem mari circumfuſum eſſe dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior [tradit]: Teſtem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retuliſſe commemorat. Cùm Galliis proconſul præeſſet, Indos quoſdam à rege Bætorum dono ſibi datos: unde in eas terras deveniſſent, requirendo, cognoviſſe, vi tempeſtatum ex Indicis æquoribus abreptos, emenſoſque quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiiſſe. *Pomponius Mela, lib.* 3. *c.* 5. *de ſitu orbis; & Plin. lib.* 2. *c.* 67.

Largitudo. *Cariſ. l.* 1.

Eudoxus quidam avorum noſtrorum temporibus, cùm Lathurum Regem Alexandriæ profugeret, Arabico ſinu

egressus, per hoc pelagus Africum, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. *Mela*, *l.* 3. *c.* 9. & *Pl. l.* 2. *cap.* 67. & *Mart. Capella*, *l.* 6.

Paphlagonia insignis loco Heneto, à quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. *Solin. c.* 44. *ed. Salm.* & *Plin.* 6. *cap.* 2.

Fauces Oceani T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. M. pass. ubi verò plurimum, X. M. *Plinius, lib.* 3. *proœmio.*

Melpum opulentiâ præcipuum, quod ab Insubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plin. lib.* 3. *cap.* 17.

Ultra Aquileiam VI. M. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. pass. antiquus Italiæ auctus terminus, nunc verò Istriæ: quam cognominatam à flumine Istro in Adriam affluente à Danubio amne, eidemque Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere falsò, & Nepos [Cornelius] etiam Padi accola. *Plin. l.* 3. *c.* 18. *Natur.*

CAP. VIII. Alpes in longitudinem X. M. paſſ. patere à ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XX. M. paſſ. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos C. M. T. Livius tria M. ſtadiorum: uterque diverſis in locis. *Lib.* 3. *cap.* 19.

Inter duos Boſphoros, Thracium & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt Polybius, IↃM. paſſuum interſunt. Circuitu verò totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, & ferè veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *Lib.* 4. *cap.* 12.

In ora Oceani, colonia Auguſti, Julia Conſtantia, &c. ab ea XXXII. M. paſſ. colonia à Claudio Cæſare facta Lixos. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Heſperidum Horti &c. Exſtat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minùs profectò mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent, noſtros nuper paullò minùs monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe: prævalidam hanc urbem majoremque

Carthagine magna: præterea ex adverso ejus sitam, & propè immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidissimè credidit. *Lib.* 5. *cap.* 1.

Aliqui inter Pontum & Caspium mare CCCLXXV. M. pass. non ampliùs interesse tradiderunt: Cornelius Nepos CCL. M. *Lib.* 6. *cap.* 11.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius exadverso maximè Carthaginis à Continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* 6. *c.* 31. *de insulis Æthiopici maris.*

Nepos Cornelius, qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multò post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, Ædilis Curulis, primus in prætexta usus improbatur: quâ purpurâ quis non jam, inquit, tricliniaria facit? *Lib.* 9. *cap.* 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi nasci putavere

nostri veteres: sed & in Germania potoriis & primùm vasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisque, Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, cùm P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Lib.* 36. *cap.* 7.

CAP. IX. Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λέκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν. ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. *Plutarch. in Lucullo extremo, & An seni gerenda Respublica.*

Cornelius Nepos ait: non senio, neque morbo alienata mente fuisse Lucullum, sed à quodam liberto Callisthene venenis corruptum. Datum autem esse venenum, ut Callisthenes impensiùs ab eo diligeretur, quòd ejusmodi vi pollere id putaret. Ita verò alienasse & solvisse mentem

tem ejus , ut adhuc viventis facultates frater procuraret.

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, ἐ Κράσσε, Βρέτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαιον. *In Graccho.*

Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus, qui de Lusitanis triumphavit, filium nuptum Caio datum, ait.

Ἀννίβας δὲ τῶν μετὰ ἄλλων, ἐλάχιςος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραςὰς, καὶ πολὺν χρόνον τήντε ῥώμην τȣ̃ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, ȣ̓́τε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν. ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς, τὸν μετὰ δακτύλιον ἀφείλετο. τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιςείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσȣ̃ν ἐμβαλὼν ςέφανον, ἀπέςειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀςᾶ. πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τȣ̀ς παρόντας εἰπὼν, ȣ̓δὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεȣ̃, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, ȣ̓κ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὲ κατὰ

A a

θεόν τινα καὶ τὸ τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως ἔτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱςορήκασι. Λίϐιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεϐαςὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. *Plutarch. in Marcell.*

Annibal verò quum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum, cremavit. Reliquias in urnam argenteam lectas, aureâ super additâ coronâ ad filium misit. Sed quidam Numidæ, cùm inferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus, ac vim vi repellentibus, ossa disjecta sunt. Annibal hoc audito, ad eos qui aderant; Nihil, inquit, utique Diis invitis fieri potest: sumpto de Numidis supplicio, nullam præterea de Marcelli

reliquiis colligendis curam habuit : ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ , & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Cornelius Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar , perlatam ad filium Marcelli urnam & honorificè sepultas ejus reliquias perhibent.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. *In Marcello.*

Annibalem Marcellus , ut Polybius narrat , ne semel quidem vicit , sed invictus hic vir fuisse videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio , & Cæsari , & Nepoti , & ex Græcis scriptoribus regi Jubæ credimus , aliquoties Hannibalem à Marcello victum , & in fugam versum esse.

Cornelius Nepos , qui Divi Augusti principatu obiit , cùm scriberet turdos paullò antè cœptos saginari , addidit ciconias magis placere , quàm grues : CAP. X.

cùm hæc nunc ales inter primas expetatur, illam verò nemo velit tetigiſſe. *Plin. l.* 10. *c.* 23.

Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus acipenſer, &c. Poſtea præcipuam auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos, & Laberius, poëta mimorum, tradidere. *Lib.* 9. *cap.* 17.

Magnitudo *loto arbori*, quæ piro: quamquam Nepos Cornelius brevem tradat, &c. Vinum quoque exprimitur huic ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos; baccaſque contuſas cum alica ad cibos dolio condi. *Lib.* 13. *cap.* 17.

Scandulâ conteɛtam fuiſſe Romam uſque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX, Cornelius Nepos auctor eſt. *Lib.* 16. *cap.* 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ victoriam duo tantùm triclinia Romæ fuiſſe argentea. *Lib.* 33. *cap.* 11.

Primus invenit *lineas* colorare, teſtâ ut ferunt tritâ, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe tradit Cornelius Nepos, ſecutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Priſci Romani Regis patrem, fugientem

à Corintho injurias Cypſeli tyranni. *Lib.* 35. *cap.* 3.

Primùm Romæ parietes cruſtâ marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrûm C. Cæſaris in Gallia, &c. Adjecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam, niſi è marmore, columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio, aut Lunenſi. *Lib.* 36. *cap.* 6.

Ædis Martis eſt in Circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priſcian. l.* 8. CAP. XI.

Non ampliùs ter bibere Auguſtum ſolitum ſuper cœnam, in caſtris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradidit. *Suetonius Aug. c.* 77.

In extrema Britanniæ parte Memma, quam Cornelius etiam, Annalium ſcriptor, narrat metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, & his feraciorem, omnibus, quia pecora magis quàm homines, alat. Labi verò per eam multa quàm maxima relabique flumina, gemmas margaritaſque volventia. *Jordanus ſive Jornandes, de rebus Gothicis.*

EPISTOLA CORNELIÆ MATRIS GRACCHORUM.

CAP. XII. DIcis pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur; sed si liceat republ. salvâ ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt: atque uti nunc sunt, erunt potiùs, quàm respubl. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco:

Verbis conceptis dejerare ausim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, quos antè habuerim liberos, partes eorum tolerare, atque curare, ut quàm minimum solicitudinis in senecta haberem, utique quæcumque ageres, ea velles maximè mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum adversum meam sententiam quicquam facere. Præsertim

mihi, cui parva pars vitæ supereſt, ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin & mihi adverſeris, & rempubl. profliges. Denique quæ pauſa erit? * & quando deſinet familia noſtra inſanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando deſinemus, ** & habentes, & præbentes, moleſtiis deſiſtere? & quando perpudeſcet miſcendâ atque perturbandâ republ. Sed ſi omninò id fieri non poteſt, ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; poſt me facito quod libebit, cùm ego non ſentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore, non pudet te eorum *** Deum preces expetere, quos vivos atque præſentes, relictos atque deſertos habueris? Ne ille ſinat Jupiter, te ea perſeverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & ſi perſeveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpâ tuâ recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere poſſis.

* *Fortè*, Ecquando.
** *Al.* Abſentes & præbentes.
*** *Fortè*, Deorum.

Andraas Schottus, *epiſtolâ ad* Cornelium Valerium, *Fragmentis Nepotis præfixâ.*

QUis horum, dicet aliquis, Fragmentorum uſus? Nimirum navi tempeſtate amiſſâ, factaque inſigni jacturâ, conſolationi eſſe ſolet, tabulas naufragii reliquas collegiſſe, & Neptuno maris Deo dedicaſſe: bonique conſulenda ſalſamenta, cùm deficimur cibo, juxta Græcorum proverbium. Quem equidem amiſſa colligendi laborem, non ſine exemplo ſuſcepi. Nam M. Varronis togatorum doctiſſimi, M. Catonis, reliquorumque, *Vertranius Maurus*, & *Antonius Riccobonus*: M. Tullii Fragmenta, *Car. Sigonius*: eoque diligentiùs *And. Patricius*: C. Cæſaris, *Fulvius Urſinus*: Salluſtii Hiſtoriarum libros, *Aldus Manutius minor*, & accuratiùs *Lud. Carrio*, collegerunt. Virgilii verò catalecta, reliquorumque, *Joſ. Scaliger*, Galliæ ocellus: alii alia veterum deperdita contulerunt. Græcorum Poëtarum, Poëtriarum, Oratorum, & Philoſophorum collectanea prætereo, in quibus *Hortelii*, *Urſini*, & *Stephani Douzæ* ſingularis induſtria elucescit.

CHRONOLOGIA

CHRONOLOGIA
IMPP. GRÆCIÆ

APUD

CORNELIUM NEPOTEM;

olim ab

ANDRÆA SCHOTTO

concinnata;

nunc passim correcta, aucta, & interpolata.

ACCESSERUNT

Series annorum Catonis per eumdem SCHOTTUM: & V. C. HENRICI ERNSTII Chronologia Historiæ T. Pomponii Attici.

CHRONOLOGIA IMPP. GRÆCIÆ APUD CORNELIUM NEPOTEM, PER OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, ac potissimùm Diodoro.

OLYMPIADIS LXII. annus IV. putatur Urbis conditæ Varronianus 225. & incidit in annum Periodi Julianæ 4185; ante æram verò Christianam 529.

Cyrus occidit in bello contra Massagetas. *Nepos* 21. 1. vide *Petavii Rationar. tempor. parte* 1. *lib.* 3. *c.* 9. *&* 10. *Usser. annal. V. T. ad. ann. mund.* 3475. *Riccioli Chronologiæ reform.* 5, 7, 1. *&c.*

OLYMPIAS LXIII.

1.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXIV.

1.

2.

3.

4. *Darius* Hystaspis F. regnum Persarum adipiscitur. 21. 1. *Petav. de doctr. temp.* 10, 18. *Ricciol.* 5, 7, 3. *Selden. canon. chronic. ad an. P. I.* 4197.

OLYMPIAS LXV.

1.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXVI.

1.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXVII.

1. Circa hoc tempus *Miltiades* Cimonis F. in Chersonesum mittitur. *Nepos* 1, 1, & 2. vid. *Petav. part.* 1. *R. T. lib.* 2. 8.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXVIII.

1\.

2\. *Miltiades*, Chersoneso relicta, Athenas redit. 1, 3.

3\.

4\.

Darius Scythis bellum inferre decernit: pontemque in Istro facit. *Nep.* 1, 3.

OLYMPIAS LXIX.

1\.

2\.

3\.

4\.

Atheniensium auxilio Iones Sardes expugnant. *Nep.* 1, 4. *Herodot.* 7. *Petav. D. T.* 13. & *Ricciol. in chronico magno.* Sed *Usserius an.* 3504. quadriennio post contigisse vult.

OLYMPIAS LXX.

1\.

2\.

3\.

4\.

OLYMPIAS LXXI.

1\.

2\.

3\.

4\. *Themistocles* Archon persuadet Atheniensibus, ut *portum Pyraei*, *& classem novam exaedificent.* 2, 2. & 2, 6. *Plut. Herod. Polyan.* 1. Ita *Simson. in chron. cathol.*

OLYMPIAS LXXII.

1.		
2.		*Darius* Datin & Artaphernem adversùs Græcos cum classe 500 navium mittit. Hi Eretriam capiunt; inde in Atticam accedunt. 1, 4.
3.	*Miltiades*, Cimonis Filius, Atheniensium Dux, Darium vincit, unà cum *Aristide* cognomento Justo. 1, 5.	*Pugna Marathonia* Darius Persarum Rex profligatur. *Herod.* 6. *Thucyd.* 1. *Dionys. Gell.* & *Nepos in Miltiade* c. 5. Alii in ann. 2. aut 1. conjiciunt. *Usser. annal. V. T. ad ann.* M. 3514. *Ricciol. Chronol. reform.* 3, 3, 7.
4.	*Miltiades* Parum infeliciter adgressus, in vincula conjicitur, & in iis obiit, juxta *Petav.* 1, 3, 2. & *Labbeum*, aliosque. *Nepos* 1, 7, *Plut. Cimone.*	

OLYMPIAS LXXIII.

1.		
2.		
3.		*Xerxes* Dario Hystaspis F. mortuo succe-

dit. 12, 1. *Herod.* 7. Vide *Petav.* 2, 3, 10. *Ricciol.* 5, 7, 4.

4.

OLYMPIAS LXXIV.

1.

2. *Aristides* Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus. *Diod. l. XI. Plut. & Nepos* 3, 1. *Simson.* ad an. 4. Ol. 73. refert.

3.

4. *Themistocles* oraculum interpretatur de muris ligneis 2, 2.

Xerxes in Asiam proficiscitur, & hyeme Sardibus exacta, vere transit in Græciam. *Plutarch. Themist. & Aristid. Diod.* 11. *Justin.* 2. *Nepos* 2, 2. *Ricciolus* 3, 3, 8. *Selden. Canon. Chron.* 4233.

OLYMPIAS LXXV.

1.

Bellum Persicum Xerxis in Græciam. Athenæ incensæ. 2, 2, 3, 1. *Pugna ad Thermopylas* duce Leonida, qua 300. Spartani cæsi. 2, 3. *Pugna ad Artemisium* Persarum infelix. 2, 3.

Aristides ante tempus ab exsilio revocatur. *Plut. Nepos* 3, 1.

Xerxes ad Salaminem victus fugatusque à *Themistocle*. 2, 4. *&c.* *Plut. Herod.* 7. *Diod.* *alii.*

2. *Aristides* Athen. & *Pausanias* Lacedæmon. cum Mardonio pugnant, 3, 2. & 4, 1.

Pugna ad Plat\u00e6as, duce Persar. Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem. 4, 1. *Herodot.* 9. *Diod.* 11. *Plut. Aristide*; *alii.*

3. Athenienses consilio *Themistoclis* muros suos instaurant, repugnantibus Spartanis. *Diodor. lib. XI. Plut. Nep.* 2, 6. *&* 7.

4. Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur. *Diod. Ibid. Thucyd.* 1. *Nep.* 2, 6. Sic & *Petavius* ac *Simsonius*. Sed *Usserius* conjicit in annum 3. Olym. 76.

Lacedæmonii Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt. 4, 1.

Aristidis æquitate Græcorum imperium ad Athenienses defertur, & societatem ineunt 3, 2. Ejusdem operâ ærarium

Græciæ in Delo constituitur. 3, 3.

OLYMPIAS LXXVI.

1.

2. — *Lacedæmonii* maris imperium affectant. *Diod. Nep.* 3, 2, *&c.*

3.

4.

OLYMPIAS LXXVII.

1.

2. *Themistocles* Ostracismo pulsus Athenis, & absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit. 2, 8. *Diod.* 11. *Plut.* Aliter *Usserius.* Vide *not. Bosii ad* 2, 9, 1.

3. *Cimon* Atheniensium dux vincit Persas prælio navali ac terrestri eodem die. 5, 2. *Diodor.* 11. *Plut.* — *Bellum in Persas I.* ad Eurymedontem fluvium. *Diod. & Polyæn.*

4.

OLYMPIAS LXXVIII.

1.

2. *Aristides* obit, secundùm *Simson. Nepos* 3, 3.

3. *Themistocles* Magnesiæ moritur. 2, 10. *Thucyd.* 1. vide *Usser. a.* 3538. *Petavius p.* 2. 3. 10. triennio post obiisse conjicit.	
4.	*Xerxes* Persarum Rex ab Artabano trucidatur. Succedit *Artaxerxes Macrochir. Diod. lib. XI. Ctesias. Nep.* 21, 1. vide *Petav. R. T. part.* 1. *lib.* 3, 10. *Ricciol.* 5, 7, 4. Sed *Usserius* ferè novennio integro initium ejus anterius facit, *ad A. M.* 3531.
OLYMPIAS LXXIX.	
1.	*Thasii*, qui ab Atheniensibus defecerant, à *Cimone* victi. *Thucyd. Diodor. XI. Nepos* 5,2.
2.	
3.	
4.	*Bellum in Persas II.*
OLYMPIAS LXXX.	
1. *Cimon* Ostracismo ejicitur. 5, 3. *Diod. XI.*	*Bellum Corinthium* excitatum à Megarensibus.
2.	
3.	
4.	

OLYMPIAS LXXXI.

1.	
2. *Cimon* in patriam revocatur. 5, 3.	
3.	Atheniensium cum Lacedæmoniis per *Cimonem* fœdus quinquennale. *Diod. lib. XI. Thucyd.* 1. *Nep.* 5, 3. *Petav. à P. J.* 4264. & *Labbeus* in annum 4. Olymp. 82. conjiciunt. sed Nepos quinto exsilii anno id factum ait.
4.	

OLYMPIAS LXXXII.

1.	
2.	
3. *Cimon* Persas in Cypro vincit, & maris imperium suis vindicat. *Diod. Plutarch. Thucyd. lib. I. & Nepos* 5, 3.	*Bellum in Persas III.* ab Atheniensibus motum.
4. *Cimon* in Cypro moritur. *Auctores iidem.*	*Persæ* à *Cimone* Athen. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt. *Diod. XI. Thucyd.* 3.

OLYMPIAS LXXXIII.

1.	*Bellum Lacedæmonium III.* gestum à Lace-

	dæm. cum Megarensibus. *Diodor. lib.* 12.
2.	*Athenienses* ad Coroneam victi à Bœotiis. *Diod.* 12.
3. *Agesilaus* nascitur.	*Bellum Euboicum* duce Pericle cum Eubœensibus gestum. *Diod. lib.* 13.
4.	

OLYMPIAS LXXXIV.

1.	
2.	
3.	
4.	*Bellum Samium*, quo Samii, qui defecerant, anno seq. in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce. *Diod. lib.* 13.

OLYMPIAS LXXXV.

1.	*Bellum Byzantium*, quo Byzantii subacti. *Diod. lib.* 12.
2.	*Bellum Corinthium* &
3.	*Corcyræum.* Diod. 12. Thucyd. 1.
4.	*Corinthiorum* & *Corcyræorum* ad bellum apparatus. *Diod.*

OLYMPIAS

OLYMPIAS LXXXVI.

1. *Corcyræi* vincunt Co-
rinthios auxilio Athe-
nien. *Diod.* Sed *Peta-*
vius R. T. 1, 3, 6. &
2. *D. T. lib.* 13. ac *Lab-*
3. *beus* in annum seq.
4. conjiciunt.

OLYMPIAS LXXXVII.

1. *Bellum Peloponnesia-*
2. *cum* incipit. *Diod. lib.*
12. *Thucyd.* 2. & 3.
non anno 2. ut volunt
ex *Diodor.* alii. *v. Pe-*
tav. 2, 3, 11. *Strauch.*
breviar. chronol. 4,
3. 28. *Langium de ann.*
4. *Chr.* 2, 16.

OLYMPIAS LXXXVIII.

1.
2. Athenienses duce *Cha-*
bria & Lachete pro-
sperè ad Syracusas pu-
gnant. *Diod.*
3. *Artaxerxi* Reg. Persa-
4. rum mortuo succedit
Xerxes. *Diod.* Alii
biennio post id conti-
gisse volunt. v. *Simf.*
an. 3582.

OLYMPIAS LXXXIX.	
1.	
2.	
3.	Inter Athen. & Laced. 50 annorum *induciæ* fiunt ; post annos 8 dissolutæ. *Thucyd.* 5. Alii eas in annum præced. conjiciunt.
4.	
OLYMPIAS XC.	
1.	
2.	
3.	
4. *Alcibiades* instaurat Remp. Argivorum. *Diod.*	Athenienses *bellum Siciliense* suscipiunt.
OLYMPIAS XCI.	
1. *Alcibiades*, Nicias, ac Lamachus, duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi. *Diod. lib.* 13. *Thucyd.* 8. *Nep.* 7. 3.	
2. *Alcibiadis*, quòd contra Remp. conjurasset, postulatio & fuga ad Spartanos. *Diod. Nepos* 7, 3. & 7, 7. *alii.*	*Pugna* ducum Atheniens. cum Syracusanis. *Diod. l.* 13. Alii anno seq. contigisse putant.
3.	*Bellum Decelicum*. *Decelia* munitur à Spar-
4.	

	tanis *Alcibiadis* jussu contra Athenienses. 7, 4.

OLYMPIAS XCII.

1. *Alcibiades* exsul agit cum Athenienſ. ut restituatur in patriam. *Diod. lib.* 13. *Thuc.* 5. *Nep.* 7, 5.	
2. *Alcibiades* ab Atheniensibus revocatur. *Iidem auctores.*	*Athenienses* duce Thrasyllo & *Thrasybulo* navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt. *Diod.* 13.
3. *Conon* sedat Corcyræ seditionem. *Diod.*	*Athenienses* iisdem ducibus Lacedæm. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso. *Diod. ibid. Thucyd. Xenoph.* I. *Usserius* id triennio posterius facit priori.
4. *Alcibiad.* & *Thrasybulus* in Thracia prosperè pugnant. *Diod. ibid.*	

OLYMPIAS XCIII.

1. *Alcibiades* Athenas reversus, fit summus Imp. & brevi	*Atheniensium* ad Andrum cum *Lacedæmoniis* pugna, ducibus

exsulat. *Diod. ibid. Nep.* 7, 7.

2\.

3\.

4\. *Conon* ad Evagoram Cypri Regem fugit. *Diod.*

Lysander Athenas capit, & triginta tyrannos eis imponit. 8, 1.

Alcibiade, Adimanto & *Thrasybulo.* Diodorus. Nep. 7, 7. Athenienses *Conone* duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, & altera pugna ad Mitylenem. *Diod. lib.* 13. Factum hoc alii censent anno seq. *Dionysius* senior Syracusis tyrannidem obtinet. *Dionys. Halic. l.* 7.

Athenienses à Lacedæmoniis ad Ægos Potamon à *Lysandro* debellati. *Diod. l.* 15. *Nepos* 6, 5. 7, 9. 9, 1.

OLYMPIAS XCIV.

1\. *Alcibiades* in Phrygiam fugit, & illic opprimitur. *Diodor. Plut. Nepos* 7, 10.

2\. *Lysander* accusatus, absolvitur. *Diodor. Nep.* 6, 3.

3\.

4\. *Thrasybulus* devictis tyrannis, Athenien-

Finis belli Peloponnesiaci. *v. Petav. D. T.* 10, 28. *R. T.* 1, 3.

sibus libertatem restituit. 8, 3. *Diod.* 13, 14. *Xenoph. rer. Gr.* 2.

OLYMPIAS XCV.

1.

2. *Conon* Athen. exsul Persicæ classi præficitur adversus Lacedæmonios. *Diod. lib.* 14. *Nep.* 9, 2.

3.

4.

OLYMPIAS XCVI.

1. *Agesilai* cum Persis in Asia bellum. 17. 2. *Diod.* 14.

Lysander, dux Lacedæm. ad Haliartum interfectus. 6, 3. *Diod.* 14.

2. *Conon* vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum. *Diod. Xenoph. Plut. Agesilao. Nep.* 9, 4. Alii anno seq. id evenisse volunt. vid. *Usser. a.* 3610.

Bellum Sociale Lacedæmonium.

Lacedæmonii à *Conone* victi, post ad Coroneam duce *Agesilao* prosperè pugnant. *Diodor. Nep.* 17, 4.

3. *Conon* muros Athen. ope Thebanorum

Belli Corinthiaci initium. Diod.

restituit, & à Titibazo custodiæ traditur. 9, 4. 9, 5. *Diod.* 14.

4. *Iphicrates* ad Corinthum feliciter pugnat. *Diod.* 14. & *Nepos* 11, 2. Deponit Imperium, & *Chabrias* succedit.

OLYMPIAS XCVII.

1. *Thrasybulus* cum classe missus Thraciam & Lesbum. *Diodor.* 14.

2. *Agesilaus* Rex Lacedæm. agrum Corinthium populatur. 17, 5.

3. *Thrasybulus* ab Aspendiis necatus. *Diodor.* 14. *Nepos* 8, 4.

4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.

2. *Chabrias* Evagoræ adjutor datus, totam Cyprum devincit. 12, 2. *Xenoph. rer. Gr.* 5. Ita *Usser.* a. *M.* 3617. Alii Olympiade 97

contigisse volunt.

3.

4. *Datames* ab Artaxerxe Ciliciæ præficitur. *Diod. Nep.* 14, 1.

OLYMPIAS XCIX.

1.

2.

3. Lacedæmonii, duce Phœbida, arcem Thebarum Cadmeam occupant. *Diod. Aristid. Polyb. Nep.* 16, 1. *Bellum Laconicum Bœoticum.* Diod. *l.* 15. Aristides: Isocr. in Panegyrico.

4.

OLYMPIAS C.

1.

2.

3. *Thebani* exsules ope Atheniens. Cadmeam recipiunt. 16, 3. *Diod. Xenoph. alii.*

4. *Agesilai* in Bœotiam expeditio. 12, 1. *Chabriæ* victoria de Spartanis. *ibid.* *Chabrias* Acorin Ægypti R. adjutum pro-

fectus, Athenas revocatur. 12, 2. *Diod.*	
Idem novo pugnæ genere Bœotios servat. 12, 1. *Diod.* 15.	
Iphicrates ab Athen. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur. 11, 2. *Diod.*	*Bellum Lacedæm. I.*

OLYMPIAS CI.	
1. *Timotheus* Lacedæmonios ad Leucadem superat. 13, 2. *Diod. lib.* 15. *Xenoph. lib.* 5.	
Chabriæ interfecto succedit Iphicrates. *Diodor. ibid.* Alii tamen Chabriam demum post aliquot annos, bello sociali, periisse volunt. vide *Simson. ad an. M.* 3629.	
2.	*Lacedæmonii* maris imperium relinquunt *Atheniensib.* 13, 2. *Diod.* 15.
3. *Timotheus* Corcyræis contra Lacedæmonios subsidio mittitur. *Diod.* 15. Item *Iphicrates*. Diodor. Xenoph. Fron-	*Bellum Lacedæmonium II.* inter Athenienses & Lacedæmonios. *Diod.* & *Xenoph.*

	tinus. Nepos 11, 2. *Iphicrates* exercitui conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur, & paullò post Athenas revertitur. *Diod. & aliter paullò. Nepos* 11, 2.	Pharnabazus cum *Iphicrate* adversus Ægyptios profectus.
4.		

OLYMPIAS CII.

1.		
2.	*Epaminondas* Spartanos ad Leuctra profligat. 15, 8.	*Bœoticum Bellum.* *Pugna Leuctrica* Spartanorum cum Thebanis. *Diod. & al. v. Petav. de doctr. temp.* 10, 31. *Selden. can. chron.* Alii in annum seq. conjiciunt.
3.	Iphicrates Euridicen defendit. 11, 3. *Æschin. de falsa leg.*	
4.	*Epaminondas* Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit. 15, 8. *Diod. & alii.* *Iphicrates* Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur. *Pelopidas* & *Epami-*	*Bellum Laconicum Arcadicum*, Lacedæmoniorum cum Arcadibus. *Bœotii* duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, & à *Chabria* Atheniens. duce repulsi. *Diod. Xenoph.*

nondas Arcadibus auxilio à Thebanis mittuntur. *Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib.* 7. *Nepos* 16, 4. alii.	

OLYMPIAS CIII.

1. *Pelopidas* ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur. *Diod. Plut. Nepos* 16, 5. *Pausanias in Bœot.*	*Thebanorum* cum Arcadibus bellum. *Dionysius* Syracusarum Tyrannus moritur. *Nepos* 21, 2. *Eusebius in Chronico: alii.*
2. *Epaminondas* exercitum Theban. incolumem domum reducit. 15, 7. *Plut. Pelopida.* *Pelopidas* liberatur. 16, 5. *Diod.*	
3. *Epaminondas* in Peloponneso bellum gerit. 15, 7. *Diod.*	
4.	*Bellum Arcadum & Eleorum.* Diod. lib. 15. Xenoph. Justin. Front.

OLYMPIAS CIV.

1. *Pelopidas* prælio adversus Alexand. Pheræum victor cadit. *Plut. Nepos*	Thebani *Epaminonda* perorante de maritimo imperio comparando cogitant. *Diod.*

16, 5. *Diod.* *Timotheus* in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat. *Diod. lib.* 15. Cum Olynthiis bellum gerit. *Nepos* 13. 1. *Demosthen. Olynth.*	*Pausan. Bœoticis.*
2. *Epaminondas* Spartam iterum tentat. Lacedæm. ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. 15, 9. *Diod. & alii passim.*	*Pugna Mantineensis duce Epaminonda.*
3. *Agesilaus* & *Chabrias* à Rege Persarum ad Tachum Ægypti Regem deficiunt. 17, 8. 12, 2. *Diodor.* 15. *Polyæn.* 3. *Agesilai* interitus. *Xenophon. Plut. Diodor. Nepos* 17, 8. *Datames* ab Artaxerxe deficit. 14, 5. *& dehinc. Diod.* 15. *Chabrias* Nectanebo regnum constituit 12, 2.	*Artaxerxi Mnemoni* Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes Ochus. Alii tamen triennio antè obiisse volunt. v. *Petav. D.* T. 10, 29. & *l.* 13. *Labbeum a. M.* 3688.
4.	

OLYMPIAS CV.

1.	*Philippus Macedo* regnare incipit. *Diod.* 16. *Justin.* 8. *&c.*
2.	
3. *Chabrias* cum Charete adversus Atheniensium socios, Chios, Rhodios, Coos & Byzantios, missus, in prælio occubuit. *Diod. lib.* 16. *& Nepos* 12, 4.	*Bellum sociale Atheniensium.*
Dionis fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio. *Diod. ib. Ælian. lib.* 12. *Variar. Hist. cap.* 44. *Nepos* 10, 41. Sed fugam *Simsonius* vult contigisse biennio antè.	
4. *Dionis* felix cum Dionysio bellum. *Plut. Diod. Nepos* 10, 3.	*Alexandri* Pheræi interitus. *Diod. Plutarch. & alii.*

OLYMPIAS CVI.	
1. *Iphicrates* & *Timotheus* ab Atheniensibus multantur. 13, 3.	*Athenienses* cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate, & Timotheo. *Diod. Nepos* 13, 1.
Dion Syracusas in libertatem vindicat. *Diod. lib. XVI.*	Nascitur *Alexander M.* vid. *Petav. R.T.* 2, 3, 12. *Usser. a. M.* 3648.
2. *Dion* moritur annos	natus

natus circiter LV. *Euseb. in Chron.* (ubi vitiosè *Dionysius* pro *Dion* legebatur:) *Nep.* 10, 9. *Petavius D. T. lib.* 13. & R. T. 1, 3, 10. *Simsonius*, *Labbeus*, aliique anno seq. obiisse volunt.

3.

4. *Chares* Sestum capit. *Diod.*

Philippus oculum in expugnatione Methones amisit. *V. Vitas comparatas Schotti.*

OLYMPIAS CVII.

1.

2. *Phocion* Athen. Persarum dux est contra Cyprios. *Diod. l.* 16.

3.

4.

OLYMPIAS CVIII.

1.

2. *Iphicrates* Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit. *Diod.*

Dionysius junior Syracusas recuperat, anno decimo postquam à Dione pulsus erat. 10, 2, *Diod.* 16. *Plut.*

3.	
4. *Timoleontis* in Siciliam expeditio. 20, 2.	*Icetas* Princeps Syracusarum à *Timoleonte* superatus. 20, 2.
Syracusas in libertatem restituere conatur. *Diod. Nepos* 20, 3. *Plutarch.*	

OLYMPIAS CIX.

1. *Timoleon* pulsis Pœnis, Syracusis potitur. 20, 2.
2. Remp. Syracusar. instaurat, ejecto Dionysio. 20, 3. *Diod.* 16.
3. Contra *Siculos* rem feliciter gerit. *Diod. Nepos* 20, 2.
4. *Phocion* Athen. dux Clitarchum Tyrannum Eretriæ à Philippo constitutum profligat. *Diod. l.* 16.

OLYMPIAS CX.

1. *Timoleon* Carthaginensium exercitum ad Crimesum superat. *Plut. Nepos* 20, 2. *Diodor. Polyæn. lib.* 6.

2. *Timoleon* Carthaginensibus pacem petentibus concedit, & Mamercum capit. 20, 2. *Diod.* Idem toti Siciliæ pacem ac libertatem restituit. 20, 3. *Diod.*	
3.	*Pugna ad Charoneam*, quâ Philippus Athenienses vicit. *Diod. Dionys. ad Ammaum. Pausan. in Attic. alii.*
4. *Timoleon* moritur. *Nepos* 2, 5. *Plutarch.*	

OLYMPIAS CXI.

1.	*Philippus* Rex à Pausania satellite occiditur. *Diod. lib.* 16. *Nepos* 21, 1 *& alii. Alexander M.* Philippo Patri succedit.
2.	
3.	
4.	

OLYMPIAS CXII.

1.	
2.	*Alexander* debellat Darium ad Arbella. *v. Petav. D. T.* 10, 36. *R.T.* 2, 3, 12. *Strauch. brev. chronol.* 4, 30.
3.	
4.	

OLYMPIAS CXIII.

1.
2.
3.
4. — *Hephæstionis* mors. *Nepos* 18, 2. *Ælian. lib.* 12, 7. & *alii.*

OLYMPIAS CXIV.

1. — *Alexander* Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantiâ. 21, 2. *Diod.* 18. *Curt* 10. *alii. v. Petav. l. c.* & *in Paralip. p.* 859. *Usser. a. M.* 3681. *Strauch. breviar.* 4, 31.

2. — *Antipater* & Craterus Ætoliam deficientem oppugnant. *Diod.*

3. — *Peruiccas* interficitur. 18, 5 *Diod.*

4. *Eumenes* vincit Craterum & Neoptolemum. 18, 3. & 4. *Diod.* Idem ab exercitu Alexandri hostis judicatur, & ab Antigono Noræ obsidetur. 18, 5. — *Antipater* rebus Macedonicis præficitur. 18, 5.

OLYMPIAS CXV.

1.
2. *Eumenes* fit regum tutor, bellumque adversus Antigo-

num comparat. 18, 6, & 7.

3. *Phocion* ad Antipatrum proficisci recusat, & paullò post necatur à civib. suis. *Plut. Nep.* 19.

Nicanor à Cassandro Athenas missus Piræeum occupat. 19, 2.

Eumenes in Persiam copias suas hiematum dividit. 18, 8.

Argyraspidum phalanx Eumeni adjuncta frustra ab Antigono & Ptolemæo sollicitatur. *Diod.*

4. *Eumenes* adversus Antigonum bellum gerit, & satrapæ Orientis se conjungunt. 18, 2.

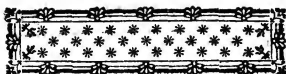
OLYMPIAS CXVI.

1. *Eumenis* cum Antigono anceps prælium. Ab Antigono capitur, & occiditur. *Diodor. Nepos* 18, 10. (*Petav. ait anno decimo ab Alex. obitu sublatum; qui in ann. 2, aut 3, hujus Olymp. incidit.*)

2.

3.

4.

CHRONOLOGIA

Annorum Catonis,

ANDRÆA SCHOTTO

Auctore.

M. PORTIUS. M. F. CATO

CENSORIUS.

Anno U. C. 521. NAtus, M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud *Cicer. de Senect.* differens: *Anno postquam primùm Cos. fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum cepit, ego natus sum.* Alii 519 anno natum putant, L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. In his *Kar. Langius* Gandensis vir doctiss. legitque, *Anno post Consul primùm fuerat, quàm ego natus sum.* quomodo & in vet. lib. scriptum se reperisse *Aldus Manutius minor* affirmat.

539. Annos natus XVII, primum stipendium meruit, & militavit ad Capuam sub eodem Fabio IV. Consule. *Corn. Nepos, in vita Cat. c.* 1, 2. Alii XIX numerant, ut altero anno à primùm Cos. Fabio Maximo natus sit Cato.

. Ætatis XXIV, si à natali DXIX. numeres, ad Tarentum stipendium fecit, Fabio V. Cos. ut ipse apud *M. Tullium de Senect.* disputans. Anno U. C. 544.

Æt. XXV, Tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello Quintum. T. Quinctio Crispino Coss. *Cicero Cat. majore*, & *Nepos* hic *Cornelius cap.* 1, 2. 545.

C. Claudii Neronis Cos. castra sequitur; strenuus habitus & laudatus re bene gesta in prælio Senensi ad Metaurum, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpes trajiciens, ut copias cum Annibale fratre conjungeret. *Livius* 27. & *Nepos. l. c.*

Quæstor obtigit P. Scipioni Africano majori, in Africa Proconsuli, à quo perpetuò dissensit; Augur, annos natus XXVIII, P. Corn. Scipione Afr. P. Licinio Crasso Coss. *Livius* 29. & *C. Nepos c.* 1, 3. M. Tullius verò *in Bruto*, & *Catone*, anno inseq DXLIX. Cethego & Tuditano Coss. Quem locum *Andr. Patricius in* 2. *lib. Cic. de Repub.* sic concinnabat: *cum eo* (Fabio) *quartùm Cos. adolescentulus miles ad Capuam profectus sum, quintoque anno post Tarentum. Tum Quæstor: quem magistratum gessi Coss. Tuditano & Cethego. Deinde Ædilis. Quadriennio post factus sum Prætor, cùm quidem ille admodum senex, suasor legis Cinciæ, de donis & muneribus, fuit.* Ex *Cic. inf.* ubi de sodalitatibus & magnæ Matris Deûm sacris, & *in Bruto*. Aliter *Corradus* & *Lambinus*: quorum *hic comm. in Æmilium Probum*, bis Quæstorem facit. [*Lambini lectionem probabat etiam Langius. Expungunt autem illa de ædilitate & prætura; quod etiam, sed* 548.

Anno U. C. 548. *paullò aliter, facit Pighius ad an. U. C. 549. vide not. Gruterianas ad Cic. l. c.*] Non sequor. [*Quæsturam tamen anno sequenti demum gessisse, verum est. qua de re diximus in notis ad* 24, 1, 3.]

551. Quadriennio post Ædilis plebis factus, cum C. Ælio, qui hic *C. Helvius* appellatur, & à *Livio lib.* 32. [& 38.] *Cato in Cic. dialogo de Senect.* ut quidem vulgò interpungitur. Agebat tum fortè annum ætat. 31.

555. Prætor quadriennio post Sardiniam provinciam obtinuit. Q. Ennium poëtam in se deduxit. *Liv.* 31. & 32. *annal. ab U. C. Cicero in Cat.* [*ex vulg. lectione*] & *Plut.* & *Nepos hic c.* 1, 3. A quo postea in Græcis litteris, licet senex, est institutus. *Plin.* 7, 30. *Val Max.* 8, 7. & *D. Hieron. epist. ad Nepotian.*

558. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam è Sabinis commigraverat. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam quæ rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato, adjuvante P. Manlio Prætore. *Veget.* 2, 3. & 1, 8. Hîc ejus abstinentia eluxit, & frugalitas. *Plinius* & *Apuleius.* Matronis cultum repetentibus Oppia lege ademtum, restitit. Lege *Livium* 33. *Plutarch. Valer.* 9, 1. & *Nepotem c.* 2, 1.

559. Hoc anno Proconsul ex eadem provincia de Senatûs sententia triumphavit. *Plut. Fasti Capitolini, Appianus Ibericis, Frontinus, Florus,* & Zonaras [*Nep. l. c.*]

562. Legatus (non, ut *Cic. in Cat.* memoriæ vitio, Trib. militum) Manii Acilii Glabrionis Cos. *Auctor de viris illustr. Festum* vide in *Or-*

dinarium, & in *Oratores. Livium* 36. *Appianum*, & *Justinum* 31. Anno U. C.

Ætatis XLIX, Censor gravissimus cum L. Val. Flacco, L. Quintium Flaminium, Titi fratrem, senatu movit, & in ærarium redegit, quod ad scorti spectaculum, Gallum reum jugulasset. Luxuriam hominum repressit, quæ incipiebat pullulare. In quo honore, quòd tam severè præfuisset, *Censorii* cognomen tulit. *Livius* 39. *Plut. in Cat.* & *Cicero*, item *in Bruto. Fasti Capitol. Val. Max.* 2, 9. & 4, 5. *Nepos* hîc c. 2, 3. & *Seneca Rhetor controv.* 2. *ubi plura notavimus.* 569.

Octogenarius jam, [*immo major octogenario*, nec ante *annum V. C.* 503. *vide infra ad annum* 605.] Ser. Sulpitium Galbam, qui Lusitanos Prætor diripuit, vehementi oratione accusavit. *Auctor de viris illustr. Valer. Max.* 8, 7. Non (ut *Livius* 39. & *Plut.*) nonagenarius: nam octogesimo quinto ætatis mortuum constat. 600.

Initio tertii belli Punici Carthaginem, nova molientem, delendam censuit; certatumque in ea sententia, de Reip. salute & commodo, cum P. Scipione Nasica, qui servandam urbem, ne otio & ignaviâ in luxum juventus Ro. ut accidit, dilapsa, civilia arma tractaret, censebat. Pervicit tamen sententia Catonis. *Livius*, *Florus*, *&* *Auctor de viris illustr.* 604.

Hoc anno mortuum puto 85 annos natum, L. Marcio Censorino, M. Manilio coss. *Paterculus* verò malè, P. Censorino, M. Manlio coss. *Cicero* Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque &* *octoginta natus excessit è vita: cùm quidem ea* 605.

Anno U. C. 605. *ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset. Valerius* verò 8, 1. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse ait. *Plinius* 14, 4. sexcentesimo V. C. mortuum, rotundo numero dixit. Non rectè, ut puto, *Plutarch.* ἐννενήκοντα Catonem, & *Livius* nonagenario majorem faciunt.

HENRICI ERNSTII *CHRONOLOGIA*

Hiſtoriæ *TITI POMPONII ATTICI.*

ANno Urbis 644. triennio ante M. Tullium Ciceronem. Q. *Cæc. Metello Numidico*, & *M. Junio Sulla Coſſ.* Tit. Pomponius Atticus naſcitur. *cap.* 1, 2.

Anno Urbis 666. Ciceronis 20. *Cn. Octavio*, & *L. Cornelio Cinna Coſſ.* Athenas ſe contulit Atticus, annum agens vigeſimum tertium: quando anno proximè præcedente P. Sulpitius Rufus, Trib. pl. à Sulla interfectus eſt. *c.* 2, 2.

Anno Urbis 674. Cic. 28. *P. Servilio Vatia*, & *Ap. Claudio Pulchro Coſſ.* Athenis Cicero Epicureos, Phædrum, & Zenonem, frequenter cum Attico audivit, ut ipſe ait *lib.* 2. *de Finib.* & *Tuſcul.* 3. & *Acad.* 1.

Anno Urbis 688. Ciceronis verò 42. *L. Aurelio Cotta*, & *L. Manlio Torquato Coſſ.* ætatis anno 45, cùm jam annos 22 Athenis commoratus erat, Romam remigravit. *c.* 4, 5.

Anno Urbis 692. Ciceronis 46, ipſius Attici 49, cùm legati locum obtinere poſſet apud Q. Ciceronem Aſiæ prætorem, nolebat. Quo anno Romæ Coſſ. erant *M. Pupius Piſo*, & *M. Valerius Meſſala.* *c.* 6, 4.

Anno Urbis 697, Ciceronis 51, *Cn. Cornelio Lentulo*, & *L. Marcio Philippo Coss.* pridie Idus Febr. T. Pomponius Atticus Piliam uxorem duxit, annum agens ætatis 54. in quibus nuptiis Cicero cœnavit. *Epist. 3. lib. 2. ad fratrem.*

Anno Urbis 703, Ciceronis 57, Attici 60, *L. Æmilio Paullo*, & *C. Claudio Marcello Coss.* Cæsarianum bellum incidit: quod sequenti anno prorsus in flammam abiit. *c.* 7, 1.

Anno Urbis 709, Ciceronis 63, Attici 66, *C. Jul. Cæsar*, quum ipse unà cum *M. Antonio* consul esset, à conjuratis in Pompeii curia 23 plagis confossus est. Sequenti anno Antonius Mutinam circumsedit, Brutumque oppugnavit: hostis patriæ judicatur, sed à Lepido recipitur. *c.* 9, 1 & 2.

Anno Urbis 710, Ciceronis 64, Atticus, natus annos 67, matrem nonagenariam extulit. *c.* 17, 1.

Anno Urbis 712, Attici 69, M. Brutus & C. Cassius ab Octavio, & Antonio, ad Philippos victi, sibimet ipsis violentas manus intulerunt. *c.* 11, 2.

Anno Urbis 721, cùm Atticus 77 annos complesset, decessit & sepultus est; qui erat annus 30. antè quàm DEUS noster JESUS CHRISTUS in carne apparuit: Cui unà cum Patre & Spiritu Sancto sit Laus, Honor, & Gloria.

INDEX

INDEX

RERUM SINGULARIUM.

VII. ALCIBIADES.

VIII. THRASYBULUS.

IX. CONON.

X. DION.

XIV. DATAMES.

XV. EPAMINONDAS.

XVI. PELOPIDAS.

XVII. AGESILAUS.

XVIII. EUMENES.

XX. TIMOLEON.

XXI. DE REGIBUS.

XXII. HAMILCAR.

XXIII. HANNIBAL.

Ff

FINIS.

CATALOGUS

Editionum Cornelii Nepotis de Vita excellentium Imperatorum.

1473. CORNELIUS *Nepos.* Venetiis. *in-folio.*
1480. Parmæ. *in-folio.*
1499. Venetiis. *in-folio.*
1543. *Longolii.* Coloniæ. *in-8.*
1544. *Chytræi.* Bardi Pomer. *in-8.*
1563. *Magii.* Basileæ.
1569. *Lambini.* Parisiis. *in-4.*
1602. *Savaronis.* Parisiis. *in-12.*
1608. *Diversorum.* Francofurti. *in-folio.*
1635. *Raven.* Jenæ. *in-8.*
1638. *Loccenii.* Holmiæ. *in-12.*
1640. *Boecleri.* Argentorati. *in-8.*
1642. Lugduni Batavorum. *in-12.*
1644. *Gebhardi.* Amstelodami. *in-12.*
1648. Hamburgi. *in-12.*
1648. Amstelodami. *in-8.*
1653. *Mysii.* Lipsiæ. *in-8.*
1654. Holmiæ. *in-8.*
1656. *in-8.* VI Editio ejusdem Boecleri.
1657. *Bosii.* Lipsiæ. *in-8.*

1658. *Variorum*. Lugduni Batavorum. *in*-8.
1659. Lipsiæ. *in*-8. VII Editio.
1662. Amstelodami. *in*-12.
1665. *Kirchmeieri*. in-8.
1666. *Hildebrandi*. Lipsiæ. *in*-12.
1667. *in*-8.
1673. Hamburgi. *in*-12.
1675. Jenæ. *in*-8.
1675. *in*-8.
1675. *Courtini*. Paris. *in*-4.
1675. Oxonii. *in*-12.
1677. *in*-12.
1687. *in*-8.
Buchneri. Hamb. *in*-8.
1687. *in*-12.
1688. Lipsiæ. *in*-8.
1689. *Cellarii*. Lipsiæ. *in*-12.
1691. Lond. *in*-8.
1691. *Essenii*. Trajecti. *in*-12.
1691. *Hoogstratani*. Amstelodami. *in*-12.
1692. *Hermannidæ*. Amstelodami. *in*-12.
1694. Lipsiæ. *in*-12.
1697, *in*-8.
1697. *Gunbergii*. Francof. *in*-8.
1697. *Henningii*. Hamb. *in*-8.
1705. *in*-12.
1715. *Tonson*. in-12.

1717. Succus & sanguis Cornelianus, h. e. *Cornelius Nepos* de vitâ excellentium Imperatorum, vulgo *Æmilius Probus*, at perperam dictus, novâ arte, nativâ tamen, multoque commodiore enucleatus à Joanne Joachimo *Ungnad*, Seehusa-Palæo-March. Wratislaviæ, apud Michaelem *Hubertum*. in-8.

1745. Ex recognitione Steph. And. *Philippe*. Lutet. Par. Sumptibus Mich. Steph. *David*. cum Iconibus æneis. *in-12*.

Typis C. F. SIMON. 1745.

CENSORIS REGII

APPROBATIO.

JUſſu Illuſtriſſimi Franciæ Cancellarii legi *Cornelii Nepotis quæ exſtant, atque Imperatorum Græciæ Chronologiam* , &c. Datum Lutet. Paris. 22 April. 1745.

Joan. Bapt. Souchay.

